

Met fluwelen handschoenen?

Politie en de omgang met verwarde personen in Amsterdam

POLITIE Wetenschap

J. Kuppens
T. Appelman
T. van Ham
A. van Wijk

Bureau **Beke**

Met fluwelen handschoenen?

Met fluwelen handschoenen?

Politie en de omgang met verwarde personen in Amsterdam

J. Kuppens
T. Appelman
T. van Ham
A. van Wijk

In opdracht van:
Programma Politie & Wetenschap

Foto omslag:
Thomas Schlijper/Hollandse Hoogte

Ontwerp:
Vantilt Producties & Martien Frijns

ISBN: 978 90 3524 813 7
NUR: 800, 624

Realisatie:
Reed Business, Amsterdam

© 2015 Politie & Wetenschap, Apeldoorn; Bureau Beke, Arnhem

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opname of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16b Auteurswet 1912 juncto het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Publicatie- en Reproductierechten Organisatie (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photo print or other means without written permission from the authors.

Inhoud

1	<i>Achtergrond</i>	9
1.1	De omgang met verwarde personen vereist politieprofessionalisering	9
1.2	Landelijk convenant politie en GGZ	12
1.3	Definitie	12
1.4	Hoofd- en deelvragen	14
1.5	Onderzoekslocatie Amsterdam, onderzoekssubject politie	15
1.6	Gebruikte onderzoeksmethoden	16
1.7	Leeswijzer	19
2	<i>Procedurele achtergronden</i>	21
2.1	Wet- en regelgeving over de omgang met verwarde personen	21
2.2	Aantallen en typen contactmomenten	23
2.3	Knelpunten in het contact met verwarde personen	25
2.4	Politie en de samenwerking met de GGZ	29
2.5	Ervaringen in het buitenland	33
2.6	Resumé	37
3	<i>Inzoomen op de Amsterdamse werkwijze</i>	39
3.1	Acute situaties	39
3.2	Huisbezoeken (niet-acute situaties)	44
3.3	Samenwerkende instanties	46
3.4	Kennis van agenten vanuit opleiding en praktijk	47
3.5	Resumé	50

4	Verwarde personen in cijfers	53
4.1	De breedteanalyse	53
4.2	De diepteanalyse	55
4.3	Resumé	61
5	Observaties bij noodhulp en wijkagenten	65
5.1	Inzoomen op de twintig noodhulpzaken gezamenlijk	66
5.2	De achtergronden van de melding	68
5.3	Het opvragen van informatie	69
5.3.1	Het vastleggen en uitwisselen van informatie achteraf	72
5.4	De interactie met de verwarde personen	72
5.4.1	Interactie na een 112-melding/eigen observatie	72
5.4.2	Extra inzetmogelijkheden voor de politie	77
5.4.3	Communicatie door de politie	77
5.4.4	Het meenemen van een verward persoon naar het bureau	80
5.4.5	Interactie op het bureau	81
5.4.6	Interactie tijdens huisbezoeken van wijkagenten en SPV'ers	82
5.5	Het profiel van een agent in de interactie met verwarde personen	84
5.6	De samenwerking tussen politie en hulpverlening	86
5.6.1	Het oproepen van de SPV'er	86
5.6.2	De wachttijd	87
5.6.3	De informatieoverdracht tussen noodhulp en SPV'er	88
5.6.4	Het begeleiden van de SPV'er naar de verblijfruimte	88
5.6.5	Het besluit van de SPV'er	89
5.6.6	Knelpunten	89
5.6.7	Algemene beoordeling samenwerking	90
5.7	De verschillende doelgroepen uit de praktijk	91
5.8	Resumé	94
6	Beantwoording onderzoeksvragen en suggesties	99
6.1	Beantwoording van de onderzoeksvragen	101

Literatuur	117
------------	-----

Bijlagen	123
----------	-----

1	Analyseschema BVH-mutaties	123
2	Observatieprotocol noodhulp	125
3	Observatieprotocol V&A	128
4	Geïnterviewden	129
5	Topiclijst interviews	130
6	Uitwerking analyse geobserveerde casussen	131

Achtergrond

TBS voor neersteken helpende agent

Cornelis van H. (31), die in 2009 een agent die hem wilde helpen neerstak, krijgt acht jaar cel en tbs met dwangverpleging wegens poging tot moord. Van H. stak op het station in Driebergen een agent die hem aansprak toen hij zelfmoord wilde plegen. De agent werd geraakt in gezicht, borst en nek en liep daardoor een dwarslaesie op die hem vanaf zijn nek voorgoed verlamde. Het incident zorgde voor een golf van verontwaardiging in Nederland. Eerder legde de rechtbank Van H. vijftien jaar cel op na een strafeis van achttien jaar. Toen werd geen tbs geëist, omdat Van H. niet had meegewerkt aan onderzoek naar de eventuele noodzaak van tbs en zich beriep op zijn zwijgrecht. In hoger beroep werkte Van H. wel mee aan onderzoek in het Pieter Baan Centrum. Deskundigen stelden nu vast dat hij aan ernstige depressies en psychoses lijdt en dat dwangverpleging nodig is om herhaling te voorkomen. (ANP, 30 augustus 2012)

Bovenstaand incident is weliswaar een uitzondering in Nederland, maar wijst op een belangrijk aspect in het dagelijkse politiewerk: hoe om te gaan met verwarde personen, zodat de kans op 'schade' voor beide partijen zo klein mogelijk is. Als er niet adequaat wordt opgetreden, kan dit grote consequenties hebben voor de psychische en fysieke veiligheid van zowel de betreffende burger als de agent.

1.1 De omgang met verwarde personen vereist politieprofessionalisering

Dit onderzoek richt zich op de bejegening van en omgang met verwarde personen door de politie. Verwarde personen zijn op zichzelf geen aandachtsgebied van de politie maar van de geestelijke gezondheidszorg. Toch heeft de politie vaak met verwarde personen te maken vanwege problemen die zij veroorzaken.

Vanuit haar toezichhoudende, handhavende, opsporende en hulpverlenende taak is de politie belast met het handhaven en tegengaan van overlast in de publieke ruimte, het beschermen van mensen tegen zichzelf en het handelen in crisissituaties. Deze taken hebben ook betrekking op verwarde personen, ter bescherming van zichzelf of van anderen die negatief door een verward persoon worden bejegend (Jochoms & Putman, 2004). Een juiste omgang met en bejegening van verwarde personen is essentieel om de veiligheid van zowel de persoon als de omstanders en de politie zelf te kunnen garanderen.

Het diagnosticeren van psychische problematiek bij verwarde personen is geen politietak. Het is gebruikelijk om een psychische stoornis vast te stellen aan de hand van de DSM-V.¹ Dat doen psychologen en psychiaters. Voor agenten en in dit onderzoek gaat het om het zichtbare gedrag in de openbare ruimte dat als verstoring of hulpbehoevend kan worden opgevat. Timmer (1999) maakt onderscheid tussen agressieve en niet-agressieve verstoorden. Met name agressieve verstoorden zijn moeilijk aanspreekbaar en hebben soms een hoge pijngrens, zodat instrumenteel politiegeweld weinig effect op hen heeft. Uit het onderzoek van Timmer blijkt dat de verstoorden verantwoordelijk zijn voor 15 procent van de gevaarsituaties waar de Nederlandse politie mee te maken krijgt. In een rapport van de politie Gelderland-Zuid (2008) wordt gesteld dat de noodhulp zelfs in 20 procent van de gevallen te maken heeft met psychisch gestoorden. Onderzoek van Van Andel e.a. (2001a; 2001b) wijst uit dat politiemensen steeds meer te maken krijgen met criminele verslaafden en psychisch gestoorden door een veranderd drugsgebruik en het opheffen van gesloten afdelingen van inrichtingen voor de geestelijke gezondheidszorg.

Meerdere factoren kunnen van invloed zijn op de doelgroep verwarde personen, en daarmee op de uitvoeringstaak van de politie.

- Allereerst de steeds gewelddadiger wordende verwarde personen in de publieke ruimte. Met name personen met een dubbeldiagnose (een stoornis en een verslaving) zijn steeds minder beïnvloedbaar door handhavers (Kuppens & Ferwerda, 2010).
- Een tweede ontwikkeling is dat er sinds 1990 sprake is van een verschuiving van intramurale zorgvormen naar ambulante zorg en behandeling in de thuissituatie. De Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg is recentelijk ingediend bij de Tweede Kamer en is het meest recente voorbeeld van deze

1 In juni 1994 verscheen de vierde editie (DSM-IV), in 2001 verscheen een tekstrevisie (DSM-IV-TR). In 2013 is de DSM-V uitgekomen, die in 2014 in het Nederlands vertaald is.

ontwikkeling. Onder de huidige Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Bopz) is gedwongen zorg alleen mogelijk in een psychiatrisch ziekenhuis met Bopz-aanmerking. De nieuwe conceptwet, die de Wet Bopz gaat vervangen, voorziet in verplichte zorg op maat, wat betekent dat iemand buiten een instelling verplichte begeleiding ontvangt. Ook hulp aan huis of poliklinische hulp is een mogelijkheid. Uitvoering van deze nieuwe wet heeft tot gevolg dat minder personen met psychosociale of psychiatrische problematiek in een gesloten setting worden opgenomen (Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, 2013). Aan ambulante zorg zijn ook nadelen verbonden: iemand blijft bijvoorbeeld op straat of in de buurt wonen. Dit kan overlast veroorzaken of weerstand bij buurtbewoners oproepen. Verder kan ambulante zorg ertoe leiden dat de politie nog vaker in contact komt met verwarde personen. Een verdere verschuiving naar de geschetste ambulante zorg kan derhalve gevolgen hebben voor de samenwerking tussen politie en GGZ. De frequentie van het contact tussen deze partijen zal vermoedelijk toenemen.

- Een ontwikkeling die hiermee samenhangt, is de toenemende marktwerking en concurrentie in de zorg. Hierdoor veranderen mogelijk de (financiële) prikkels voor GGZ-instellingen om al dan niet met andere stakeholders, waaronder de politie, samen te werken. Bezuinigingen in de zorg hebben daarnaast tot gevolg dat personen met psychosociale of psychiatrische problematiek een eigen bijdrage moeten betalen voor geestelijke gezondheidszorg. Dit leidt ertoe dat zij regelmatig hulpverlening mijden, wat de kans vergroot dat zij op straat belanden of daar overlast veroorzaken (Klumpen, 2012).
- De verschuiving van opvang in klinieken naar begeleiding thuis en de eventuele gevolgen van de eigen bijdrage kunnen effect hebben op de mate waarin hulp voor verwarde personen bereikbaar blijft.
- Ook kunnen enkele nog in te voeren wetten (het betreft de Wet op de forensische zorg (WFZ) en de Wet verplichte geestelijke gezondheidszorg (WVGZ)) gevolgen hebben voor de instroom richting de GGZ-instellingen. Het gaat dan vooral om een mogelijk toenemende aanwas van justitiabelen naar de reguliere GGZ-instellingen. Nauta en Van Dijk (2012) geven aan dat het niet uitgesloten is dat deze extra patiëntenstroom zal leiden tot meer agressief gedrag en daarom meer benodigde politie-inzet in inrichtingen en daarbuiten.

1.2 Landelijk convenant politie en GGZ

Om tot een goede samenwerking te komen tussen de politie en de GGZ-organisaties is in 2003 een convenant gesloten tussen de Raad van Hoofdcommissarissen en GGZ Nederland. De belangrijkste doelstelling van het convenant is: snel en daadkrachtig reageren op zorgsignalen van politiemedewerkers. Op deze manier worden zorgsignalen in een vroeg stadium opgepikt en kan verdere escalatie, in de vorm van een acute crisis, worden voorkomen. Het convenant is in 2011 herzien (GGZ Nederland, 2012)². Belangrijke aspecten van het convenant zijn onder andere:

- bereikbaarheid en beschikbaarheid van politie en GGZ-netwerken;
- tijdelijke vrijheidsbeneming en verblijf van verwarde personen;
- het vervoer van verwarde personen;
- hulp aan personen in een niet-acute situatie;
- informatie-uitwisseling tussen GGZ-instellingen, politie, partners en familie;
- vermissing of ongeoorloofde afwezigheid uit een instelling;
- aangifte doen van strafbare feiten gepleegd binnen de GGZ-instellingen;
- opleiding en kennisuitwisseling;
- overlegstructuren.

Het convenant vormt een gezamenlijke invulling door GGZ en politie van de randvoorwaarden voor een zo efficiënt mogelijke samenwerking. De politie is daarbij verantwoordelijk voor het handhaven van de openbare orde, het wettelijk begrenzen van overlast en het veiligstellen van situaties. De GGZ is verantwoordelijk voor het zo spoedig mogelijk diagnosticeren van eventuele psychische of psychiatrische problematiek, het op indicatie organiseren en bieden van zorg en het adviseren van betrokken politiepersoneel. Het convenant vormt een landelijk kader dat regionaal in de praktijk moet worden gebracht.

1.3 Definitie

In 2006 heeft er, op verzoek van Politie & Wetenschap, een onderzoek plaatsgevonden naar de omgang met conflictsituaties door de politie. Een van de thema's binnen het onderzoek was omgaan met psychisch gestoorden. Hierbij zijn zes categorieën van psychisch gestoorden benoemd: psychiatrische patiënten,

² In §2.4 gaan we dieper in op dit convenant.

mensen met sociaal-maatschappelijke problematiek, zwervers, overlastveroorzakers, mensen in zorginstellingen en zorgmijders (Adang e.a., 2006).

Bij deze categorisering van psychisch gestoorden past de nuancering dat overlap mogelijk is: zwervers zijn vaak ook zorgmijders en kunnen in sommige situaties overlast veroorzaken. Daarnaast is er bij mensen met psychische problemen vaak sprake van dubbele problematiek (Kuppens & Ferwerda, 2010). Het is in sommige gevallen dus arbitrair in welke groep een persoon wordt ingedeeld. Voornoemde categorieën worden in onderhavig rapport gezien als uitingsvormen van psychische problematiek die zich op meerdere gebieden kan manifesteren.

In een convenant dat door de politie, de instellingen voor geestelijke gezondheidszorg en de verslavingszorg is getekend, wordt de volgende definitie vermeld:

‘Met een verward persoon wordt een persoon bedoeld waarbij een redelijk vermoeden bestaat van een ernstige stoornis van het oordeelsvermogen die voortkomt uit een geestesstoornis. Als geestesstoornis zijn aan te merken: een psychotische toestand waarbij het handelen voortkomt uit bijvoorbeeld hallucinaties of waanvoorstellingen, acute dreiging van suïcide en organische hersenaandoeningen.’ (GGZ Nederland, 2012)

Deze definitie richt zich dus voornamelijk op de gevolgen van de geestelijke toestand en minder op andere oorzaken die aan de verwarring ten grondslag kunnen liggen. Een andere definitie behelst dat personen niet per definitie een psychische stoornis en/of verslavingsproblematiek hoeven te hebben. Met andere woorden: de oorzaak van de ‘verwarring’ kan bijvoorbeeld ook liggen in (tijdelijke) somatische problematiek vanwege een infectie of traumatische gebeurtenissen of in gedragsstoornissen voortkomend uit de persoonlijkheid.

Intermezzo – psychische problemen

Onder de term ‘psychische problemen’ vallen zowel psychiatrische stoornissen als persoonlijkheidsstoornissen, zoals benoemd in de DSM. Dit is een handboek met classificatie voor psychische stoornissen, dat is ontwikkeld onder verantwoordelijkheid van de American Psychiatric Association. Onder de term ‘psychische problemen’ valt in dit onderzoek zowel As I- als As II-problematiek. Gediagnosticeerde As I-problematiek: primaire symptomatologie (de ‘psychiatrische ziekte’). Hieronder valt

ook een klinisch syndroom, een ziektebeeld dat niet altijd aanwezig of aanwezig geweest is of voorbijgaand is, de zogenaamde acute pathologie. Gediagnosticeerde As II-problematiek: achterliggende persoonlijkheidsstoornissen (en de specifieke ontwikkelingsstoornissen, kenmerken die blijvend zijn) en zwakbegaafdheid.

In onderhavige rapportage wordt de term ‘verwarde personen’ gebruikt. De reden hiervoor is zowel onderzoekstechnisch als pragmatisch. Onderzoekstechnisch heeft het de voorkeur zo breed mogelijk naar het type personen te kijken waar de politie in de dagelijkse omgang mee te maken krijgt, los van de oorzaak van de verwarring (een psychiatrische of psychosociale stoornis of een andere oorzaak). Daarnaast blijkt dat de Amsterdamse politie, waar het onderzoek plaatsvond, zelf vooral gebruikmaakt van de term ‘verwarde personen’. Het gaat voor de politie om het zichtbare gedrag in de openbare ruimte dat als verward kan worden opgevat. Ten behoeve van de leesbaarheid van het rapport wordt daarom in dit onderzoek gesproken over verwarde personen, tenzij deze personen in een geraadpleegde publicatie anders worden genoemd.

1.4 Hoofd- en deelvragen

Vanuit de politie, specifiek het programma Politie & Wetenschap, bestaat de wens om meer zicht te krijgen op de manier waarop de politie omgaat met verwarde personen. De aanleiding hiervoor zijn de eerdergenoemde veronderstellingen dat de politie steeds meer met verwarde personen te maken krijgt en dat de politie hier qua kennis beter op toegerust kan worden. Daarnaast wordt bekeken in hoeverre er binnen de politiezorg sprake is van een uniforme aanpak van verwarde personen. Ook kunnen eventuele kennislacunes bij de politie verregaande gevolgen hebben voor zowel de burger als de politiefunctionaris. Niet uitgesloten is dat de verkeerde benadering van een verwarde persoon de situatie verergert. Een adequate aanpak kan zorgen voor een betere omgang en de schade voor zowel de agent als de verwarde persoon beperken.

Door verschillende incidenten is de vraag gerezen of de politie voldoende is toegerust op de omgang met verwarde personen. Hierbij speelt niet alleen de politie een rol, maar ook organisaties waarmee de politie samenwerkt in de omgang met verwarde personen, zoals de GGD.

De hoofdvraag in dit onderzoek luidt: Hoe gaat de basispolitiezorg in

Amsterdam om met verwarde personen? Deze vraag valt uiteen in de volgende deelvragen.

- 1 Met welke typen verwarde personen krijgt de basispolitiezorg te maken?
- 2 Welke acties onderneemt de basispolitiezorg in dergelijke gevallen?
- 3 In hoeverre maakt de politie bij de acties bewust verschil per type verward persoon?
- 4 Hoe verloopt de samenwerking met andere instanties op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg?
- 5 Welke visies van de betrokken instanties op de problematiek zijn er te benoemen en welke gevolgen hebben die voor het dagelijkse werk van de politie?
- 6 Welke leermomenten zijn er aan te wijzen als het gaat om signalering, bejegening, veiligheid en samenwerking?

1.5 Onderzoekslocatie Amsterdam, onderzoekssubject politie

Het onderzoek richt zich op Amsterdam als onderzoekslocatie. De keus is vanwege meerdere redenen op Amsterdam gevallen. Ten eerste is het aantal incidenten met verwarde personen in Amsterdam dermate talrijk dat verwacht mag worden dat de politie de nodige ervaring met deze doelgroep heeft en dat er genoeg casusmateriaal voorhanden is. Ten tweede is voor Amsterdam gekozen vanwege de vooraf verwachte diversiteit in typen verwarde personen; naast verwarde personen in thuissituaties is in Amsterdam sprake van een aanzuigende werking vanwege de Wallen, de beschikbare drugs (met name de minder frequente soorten zoals GHB en paddo's) en het uitgaansleven. Ten derde biedt de samenwerking tussen de politie en de GGD in Amsterdam de mogelijkheid om de omgang van de politie met verwarde personen vanuit meerdere invalshoeken te bekijken. In het kort komt het erop neer dat in Amsterdam politie, GGD, ambulancedienst en Spoedeisende Psychiatrie samenwerken. Op een melding over een verward persoon reageert in eerste instantie de politie. Die schakelt daarna een sociaalpsychiatrisch verpleegkundige (SPV'er) van Vangnet & Advies (V&A)³ in om te bepalen of een persoon

3 De afdeling Vangnet & Advies (V&A) van de GGD bemoeit zich met Amsterdammers in een sociaal-maatschappelijke of psychische crisis. De cliënten hebben uiteenlopende problemen, zoals verslaving, psychiatrische ziekten en gedragsstoornissen of een combinatie hiervan. Daarnaast zijn er vaak problemen met financiën en huisvesting. V&A zorgt onder andere voor: 24 uurscrisisopvang voor de politie, afhandeling meldingen Zorg en Overlast voor de stadsdelen, hygiënisch woningtoezicht en administratieve afhandeling bij inbewaringstelling (IBS-registratie) voor acute gedwongen opnames in de psychiatrie.

wordt doorgestuurd naar de Spoedeisende Psychiatrie Onderzoeksruimte (SPOR). Daarnaast gaan SPV'ers samen met een wijkagent periodiek op bezoek bij verwarde personen.⁴ Dit samenwerkingsverband neemt niet weg dat de politie onderzoeksobject is en niet andere bij verwarde personen betrokken instanties of samenwerkingsverbanden tussen instanties.

Vanzelfsprekend heeft de keus voor Amsterdam als onderzoekslocatie gevolgen voor de representativiteit van dit onderzoek. De politie werkt in andere steden in Nederland bijvoorbeeld anders (waarover meer in hoofdstuk 2), omdat de inrichting van de zorgketen lokaal verschilt. Bovendien is de omvang van de problematiek met verwarde personen in Amsterdam groter dan in kleinere steden en dorpen. Wat echter zowel voor Amsterdam als alle andere steden in Nederland geldt, is dat agenten dagelijks te maken kunnen krijgen met verwarde personen en dat een juiste omgang belangrijk is voor beide partijen. Door de interactie tussen de politie en de verwarde personen centraal te stellen, is in onderhavig onderzoek gekeken wat hieruit in algemene zin te leren valt en wat hierin eventueel te optimaliseren is. Dit geldt bijvoorbeeld ten aanzien van de opleiding die agenten krijgen en andere voor hen relevante leermomenten in de praktijk, zoals signalering, bejegening en het waarborgen van de (eigen) veiligheid.

1.6 Gebruikte onderzoeksmethoden

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden zijn verschillende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. Het gaat daarbij om deskresearch, data-analyse, observaties, interviews en het bijwonen van een overleg. Hierna volgt een toelichting van de activiteiten.

Deskresearch

De deskresearch bestaat uit een analyse van documentatie van de GGZ en de Nederlandse politie (landelijke en/of regionale protocollen, convenanten, opleidingsmateriaal), in het bijzonder van de Amsterdamse politie en instellingen, en een beschouwing van de binnen- en buitenlandse literatuur over de omgang van de politie met verwarde personen. Bij de zoektocht naar weten-

⁴ In hoofdstuk 3 wordt de omgang met verwarde personen door de politie en de GGD in Amsterdam uitgebreider omschreven.

schappelijke literatuur is gebruikgemaakt van referenties die in eerder onderzoek naar deze thematiek zijn gebruikt, zoals Adang e.a. (2006) en Timmer (1999). Op basis van deze referenties is een aantal zoektermen gegenereerd om meer (internationale) literatuur met betrekking tot dit onderwerp te vergaren. Voorbeelden van zoektermen zijn ‘junks’, ‘zwerwers’ en ‘psychische stoornis bij arrestanten’. Het doel van de deskresearch is enerzijds het verkrijgen van een beeld van de omvang en aard van de problematiek rond verwarde personen in het algemeen en in Amsterdam in het bijzonder, en anderzijds het verkrijgen van informatie over de manier waarop de politie en andere instanties daarmee (kunnen) omgaan.

Data-analyse

De basis voor de data-analyse zijn de zaken die betrekking hebben op verwarde personen en in BVH onder een speciale code (E33) worden geregistreerd. In de data-analyse wordt onderscheid gemaakt tussen een breedte- en een diepteanalyse. In de breedteanalyse worden alle E33-registraties uit 2010, 2011 en 2012 geanalyseerd. In deze analyse wordt een overzicht gegeven van onder andere de aantallen registraties per district, maand, dag en tijdstip.

Voor de diepteanalyse zijn at random 300 E33-registraties uit 2012 geselecteerd. In de diepteanalyse is bijvoorbeeld gekeken naar informatie over de personen in kwestie (leeftijd, geslacht), de aard van de problematiek, de reactie van verwarde personen richting de politie en de daaropvolgende actie van de politie. In totaal blijken 278 registraties voldoende gevuld voor de diepteanalyse.

In bijlage 1 staat het analyseschema dat is gebruikt voor de analyse van E33-mutaties.

Observaties

In het onderzoek zijn zestien observaties bij vier wijkbureaus in Amsterdam uitgevoerd. Het betreft de wijkbureaus Beursstraat, Lijnbaan, Oud-West en Waddenweg. Deze zijn gekozen vanwege het hoge aantal registraties per jaar in vergelijking met andere wijkbureaus en op aandragen van de politie. In totaal hebben deze observaties, waarbij de onderzoekers met de noodhulp zijn meegegaan naar een verward persoon, twintig casussen opgeleverd. Vanaf het moment dat er vanuit de meldkamer een melding binnenkomt over een ver-

ward persoon, is een onderzoeker meegegaan met de noodhulp. Vervolgens is geobserveerd hoe de interactie tussen de verwarde persoon en de politie is verlopen. Voor de observaties is een protocol opgesteld dat de onderzoeker heeft ingevuld (zie bijlage 2). Tevens zijn vele korte gesprekken met de agenten en de eventueel opgeroepen SPV'er van V&A gevoerd. De volgende onderwerpen zijn tijdens de observaties aan bod gekomen:

- soort problematiek;
- visie van de agenten op de problematiek;
- omgang met de persoon in kwestie (bejegening, behandeling);
- overwegingen van agenten om de verwarde persoon al dan niet mee naar het wijkbureau te nemen;
- veiligheid van de agenten en de verwarde personen;
- inschatting van de SPV'er van de problematiek;
- eventuele vervolgacties.

Daarnaast hebben de onderzoekers zes diensten met V&A meegedraaid om de omgang met verwarde personen door zowel de politie als de SPV'ers te observeren. Deze diensten bestonden grotendeels uit de 24 uurscrisisdienst van V&A. Tijdens deze diensten zijn achttien casussen opgetekend. Binnen die diensten is ook met een gezamenlijk huisbezoek van een SPV'er en een wijkagent meegegaan. In totaal hebben deze observaties zeven casussen met verwarde personen opgeleverd. Het doel van meelopen met SPV'ers was om meer zicht te krijgen op hun visie en de omgang met verwarde personen en de afwegingen om verwarde personen eventueel door te verwijzen naar de SPOR. Ook voor deze observaties is een format opgesteld (zie bijlage 3). In totaal zijn er derhalve 22 observaties gedaan met 45 casussen als resultaat.

Een bijproduct van de observaties bij de noodhulp zijn indirecte casussen. Dat zijn casussen die tijdens de observaties en interviews door ervaringsdeskundigen (agenten van de noodhulp en medewerkers V&A) naar voren zijn gebracht. De onderzoekers zijn hierbij niet fysiek aanwezig geweest, maar deze casussen werden bijvoorbeeld besproken tijdens een briefing. Deze indirecte casussen hebben dus minder diepgang als het gaat om de afwegingen rond het handelen van de politie. In totaal gaat het om 43 indirecte casussen.

Interviews met sleutelinformanten

Met diverse sleutelinformanten (n=15) zijn interviews gehouden. Het doel hiervan was enerzijds om meer zicht te krijgen op de praktijk van de samenwerking en de visies van de betrokken instanties op de problematiek. Anderzijds is de aandacht uitgegaan naar de wijze waarop de basispolitiezorg omgaat met verwarde personen en wat dat betekent voor het (beter) signaleren van de problematiek, de wijze van bejegening en de veiligheid van agenten en de doelgroep. Naast de noodhulpagenten, die tijdens de dienst kort zijn bevestigd, gaat het om een wijkagent, SPV'ers van V&A, medewerkers van Mentrum,⁵ psychiaters en een IBT-docent. Zie bijlage 4 voor een overzicht van de geïnterviewden. De topiclijst staat in bijlage 5.

Bijwonen overlegmomenten

Om zicht te krijgen op het samenwerkingsverband tussen de politie en de hulpverleningsinstellingen is een 'maandagochtendoverleg' bijgewoond. In dit overleg worden casussen van verwarde personen in Amsterdam besproken. Tijdens het overleg is met name gelet op succesfactoren en knelpunten waar de instanties tegenaan lopen.

Ook is een bijeenkomst van de Landelijke Expertgroep Samenwerking Politie-GGZ, bijgewoond. Deze expertgroep vertegenwoordigt alle Nederlandse korpsen. In deze expertgroep worden ontwikkelingen rond psychiatrie in het algemeen en psychiatrische patiënten in het bijzonder vanuit een politievisie gemonitord.

1.7 Leeswijzer

De opbrengsten die met het onderzoek beoogd worden, zijn meerledig. Zo ontstaat door het onderzoek een overzicht van literatuur, beleidsstukken, protocollen en ander materiaal met betrekking tot de omgang van de politie met verwarde personen, zowel van de politie als van de relevante hulpverleningsinstellingen. Daarnaast wijst de analyse van de politieregistraties op bepaalde hotspots

⁵ Overkoepelende organisatie voor geestelijke gezondheidszorg in Amsterdam.

en hot times. De opzet van de observaties en interviews is bedoeld om een nauwkeurig beeld te schetsen van de gang van zaken rond de omgang met de doelgroep, wat daarin de haken en ogen zijn en waar de diverse partijen behoefte aan hebben.

In hoofdstuk 2 komen de literatuur, de wet- en regelgeving en de procedurele gang van zaken in relatie tot de omgang met en de opvang van verwarde personen aan bod. In hoofdstuk 3 wordt dieper ingegaan op de Amsterdamse situatie. Daarna volgt in hoofdstuk 4 zowel de breedte- als de diepteanalyse van de politieregistraties. In hoofdstuk 5 worden de observaties beschreven, waarna in hoofdstuk 6 wordt afgesloten met een terugblik op het onderzoek en het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

Procedurele achtergronden

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de procedurele achtergronden rondom de omgang met verwarde personen in het algemeen, zoals deze uit de literatuur en de beleidsdocumenten naar voren komen. De basis hiervoor ligt in wet- en regelgeving, relevante ontwikkelingen en het in hoofdstuk 1 reeds genoemde convenant tussen GGZ en Politie Nederland. Deze samenwerking vormt voor de politie een belangrijk onderdeel van de omgang met verwarde personen.

2.1 Wet- en regelgeving over de omgang met verwarde personen

Binnen de wet- en regelgeving worden enkele richtlijnen aan de politie gegeven voor de omgang met verwarde personen. Allereerst staat in de Politiewet kort de taak van de politie beschreven.

Artikel 3. De politie heeft tot taak in ondergeschiktheid aan het bevoegd gezag en in overeenstemming met de geldende rechtsregels te zorgen voor de daadwerkelijke handhaving van de rechtsorde en het verlenen van hulp aan hen die deze behoeven.

In de Ambtsinstructie staan de algemene regels van de Politiewet nader uitgewerkt. Een artikel hiervan kan ook van toepassing zijn op verwarde personen (Ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie, 1994).

Artikel 25:

- 1 De ambtenaar draagt er zo veel mogelijk zorg voor dat personen die door drankgebruik, dan wel door andere oorzaken, onmiddellijk gevaarlijk zijn, hetzij voor de openbare orde, veiligheid, of gezondheid, hetzij voor zichzelf, op de meest geschikte wijze van openbare plaatsen als bedoeld in artikel 1 van de Wet openbare manifestaties, worden verwijderd. Onder openbare plaatsen worden mede verstaan

- vervoermiddelen die zich bevinden op deze plaatsen, een en ander voor zover niet gebezigd als woning.
- 2 De ambtenaar draagt personen als bedoeld in het eerste lid over aan het eigen zorgkader, voor zover de omstandigheden zulks toelaten. Zij kunnen bij het ontbreken van opvangmogelijkheden elders, bij wijze van hulpverlening, op het politie- of brigadebureau worden ondergebracht, indien dit nodig is voor hun bescherming en dit niet tegen hun wil geschiedt.
 - 3 Voor personen als bedoeld in het eerste lid, van wie bekend is dat zij geestelijk gestoord zijn of die geestelijk gestoord lijken, waarschuwt de ambtenaar de arts, nadat zo mogelijk getracht is contact te zoeken met de eigen huisarts.

Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Bopz)

In de Wet Bopz staat eveneens een aantal relevante artikelen. Het overgrote deel van deze wet richt zich op een inbewaringstelling (IBS) of rechterlijke machtiging (RM) voor het verplicht opnemen van een persoon met psychiatrische problemen. Opname kan bijvoorbeeld als een persoon een gevaar vormt voor zichzelf en/of zijn omgeving en een ernstig vermoeden bestaat van een geestelijke stoornis. Een belangrijk artikel in de Wet Bopz met betrekking tot de politie is artikel 20, lid 4:

Het ten uitvoer leggen van een krachtens het eerste lid gegeven beschikking draagt de burgemeester op aan een of meer ambtenaren, aangesteld voor de uitvoering van de politietaak, die zich voorzien van de bijstand van een of meer personen met kennis van de zorg voor personen die gestoord zijn in hun geestesvermogen. De bedoelde ambtenaren kunnen daartoe elke plaats betreden waar de op te nemen persoon zich bevindt, voor zover dat redelijkerwijs voor de vervulling van hun taak nodig is. (Wet Bopz, 2013)

Er zijn drie criteria op grond waarvan een IBS kan worden opgelegd: (1) een stoornis, waaruit (2) een gevaar volgt voor de persoon zelf of zijn omgeving en (3) er geen alternatieven meer zijn. Voor een IBS moet aan alle drie voorwaarden zijn voldaan. In de praktijk komt het voor dat een van de drie criteria ontbreekt, bijvoorbeeld omdat als alternatief medicatie genomen kan worden (Wet Bopz, 2013).⁶ Het verschil tussen een IBS en een RM is de vereiste tijdsspanne:

IBS is alleen mogelijk in een noodsituatie, wanneer deskundigen vaststellen dat iemand een gevaar is voor zichzelf of voor anderen. In overige situaties moet een RM worden aangevraagd.

Kabinetsvisie

De toenmalige minister van Justitie heeft in 2007 na een voorval tussen de politie en een arrestant met een psychische stoornis aan de Tweede Kamer geschreven dat ‘een agent gepaste dwang of geweld mag gebruiken, als aan de eisen van noodzakelijkheid, proportionaliteit en subsidiariteit is voldaan, kan buitenwettelijk noodrecht een rechtvaardiging vormen voor het toepassen van dwang of geweld door de politie’ (Tweede Kamerstukken 2007-2008).

Het voorgaande geeft de politie een aantal handvatten voor de omgang met verwarde personen en benoemt welke verantwoordelijkheid de politie heeft ten aanzien van deze doelgroep.

2.2 Aantallen en typen contactmomenten

In diverse onderzoeken wordt een inschatting gemaakt van het aantal keren dat de politie te maken krijgt met verwarde personen. Uit deze onderzoeken blijkt dat de politie gemiddeld in 15 procent van de gevallen te maken heeft met verwarde personen. Het aantal zaken in grote steden (15 tot 20 procent) is het dubbele van het aantal zaken op het platteland (5 tot 10 procent) (VtsPN, 2009; Politie Gelderland-Zuid, 2008; Jochoms & Putman, 2004; Adang & Timmer, 2002; Timmer, 1999). 21 tot 27 procent van de verwijzingen van verwarde personen naar de crisisdienst van de GGZ verloopt via de politie (Rijnders & Kuijper, 1995).

De politie komt verwarde personen vooral tegen bij overlastsituaties in de publieke ruimte, in een woning of in een pand, bij hulpverlening aan een suïcidaal of verward persoon en tijdens het opsporen en transporteren van psychiatrische patiënten (Adang e.a., 2006). Hierbij krijgt de politie met diverse typen

6 Aan deze criteria worden ook de voorwaarden van leeftijd (ouder dan 12 jaar) en bereidheid (tot vrijwillige opname) gekoppeld.

verwarde personen te maken. Meestal gaat het om overlast of verwaarlozing, veelal in combinatie met verwardheid en/of verstorend gedrag. In 2008 is een analyse gemaakt van 3800 zaken met verwarde personen met wie de politie over een periode van 4 jaar in aanraking was gekomen. Bij bijna de helft (46 procent) ging het om beoordelingen van de verwarde persoon rond aanhouding en inbewaringstelling. De politie heeft dan vermoedens van een psychische stoornis bij een verdachte en laat deze daarom beoordelen door de GGZ. Bij een op de vijf (21 procent) waren er vragen rondom het huidige zorgtraject. Bij de overige beoordelingen ging het om probleemadressen (14 procent), gezinsproblemen (6 procent) en langdurige overlast (5 procent) (Van Hemert e.a., 2009).

Ook de afhandeling van deze zaken is in kaart gebracht. Bij ongeveer een derde (32 procent) van de zaken was de conclusie dat de bestaande behandeling van de persoon moest worden geïntensiveerd. Bij 13 procent van de verwarde personen werd een opname gerealiseerd, bij 13 procent was actieve toeleiding naar de zorg nodig en nog eens 13 procent werd verwezen naar hulpverlening. Bij de overige zaken (29 procent) werd geen actie ondernomen of was het verlenen van verdere zorg niet nodig. Lastig voor de politie in de omgang zijn zorgmijders. Deze personen houden contacten met de hulpverlening af en de behandelmogelijkheden zijn mede daardoor veelal beperkt (Van Hemert e.a., 2009).

Het contact met verwarde personen is niet zonder gevaar voor de agent en de verwarde persoon in kwestie. Ruim 80 procent van meer dan 900 ondervraagde agenten geeft aan te maken te hebben gehad met een bedreigende ervaring tijdens de omgang met verwarde personen. De stemming of het gedrag van verwarde personen kan onverhoeds omslaan van rustig naar agressief of onbetrouwbaar gedrag. Hierbij is het geweld dat een verward persoon gebruikt soms geheel ontremd (Smit e.a., 2013; Timmer, 2005; Vermaas, 1999).

Uit onderzoek blijkt dat 28 procent van de mensen die door een politieagent zijn doodgeschoten, psychisch gestoord, zwaar beneveld of gedrogeerd of een combinatie van deze drie was. Daarnaast zijn sinds 1996 zeker twintig mensen overleden doordat zij door een combinatie van politiegeweld en drugsgebruik in een opwindingsdelier zijn gekomen.⁷ Dit aantal kan wegens een gebrek aan

7 Door het gebruik van amfetamine en cocaïne worden slaap en vermoeidheid onderdrukt, neemt het zelfvertrouwen toe (overmoed) en is er sprake van verhoogde alertheid. Daarnaast verhogen bloeddruk en hartslag bij hoge doses (Kerssemakers e.a., 2008). Hierdoor kan het lichaam na gebruik van deze middelen – en zonder dat dit daadwerkelijk nodig is – in een toestand geraken die lijkt op de fysieke toestand bij een *fight-or-flight response* (McEwen, 2007). Dawes e.a. (2009) spreken in dit geval

vergelijkbare cijfers niet worden vergeleken met andere landen. Verder wordt 15 procent van het geweld tegen de politie gepleegd door een verward persoon (Timmer, 2005).

2.3 Knelpunten in het contact met verwarde personen

Het contact tussen politie en verwarde personen verloopt soms moeizaam. Volgens Cordner (2006) is het belangrijk om in het achterhoofd te houden dat de politie zich niet altijd bewust is dat een persoon (zoals een winkeldief of een overlastgever) een psychische stoornis heeft. Agenten handelen dan volgens de gebruikelijke procedure, wat kan leiden tot escalatie van de situatie als een persoon niet meewerkt. Bovendien beschikken agenten in de meeste gevallen niet over de-escalatievaardigheden die essentieel zijn bij psychotische of schizofrene personen (Cordner, 2006). Agenten geven zelf ook aan dat zij het lastig vinden dat verwarde personen slecht reageren op standaardpolitietactieken. Dit is met name het geval als personen naast een psychische stoornis onder invloed zijn van drugs of alcohol. Hierbij bestaat de kans dat personen overlijden aan het *excited delirium syndrome*, veroorzaakt door de agitatie die ontstaat tijdens het verzet bij een arrestatie. Verder leren agenten vooral snel te reageren en handelend op te treden, wat juist voor verwarde personen heel dreigend kan overkomen en kan resulteren in een escalatie (Kruijer, 2013; Timmer, 2005; Kaminski e.a., 2004; Ruiz & Miller, 2004; Engel e.a., 2000). Agressieve en verwarde personen zijn moeilijk aanspreekbaar en kunnen een hoge pijngrens hebben, waardoor de politieaanpak of het politiegeweld weinig effect op hen heeft (Timmer, 1999). Daarnaast blijkt uit onderzoek (Kleijer-Kool, 2013) dat de politie moeite heeft te bepalen of iemand een psychische stoornis heeft wanneer er sprake is van een persoon met gebrekkige of geen kennis van de Nederlandse taal. Door de onmogelijkheid om te communiceren en de meestal lacherige manier van reageren door de (verwarde) persoon, vinden agenten het moeilijk om vast te stellen of er sprake is van een verward persoon en op welke manier ze deze persoon kunnen helpen.

over een *acute stress response*. Dit verhoogt het risico op een opwindingsdelier. Wanneer een opwindingsdelier optreedt, is er sprake van ongerichte agressie en is het vrijwel onmogelijk een persoon met fysieke kracht onder controle te krijgen. Het opwindingsdelier wordt onder andere gekenmerkt door stoornissen in bewustzijn en cognitie. Er kan bijvoorbeeld sprake zijn van desoriëntatie, hallucinaties en spraakstoornissen. Daarnaast lijkt een persoon geen pijn te voelen en is hij niet voor rede vatbaar (Di Maio & Di Maio, 2005).

Het contact met verwarde personen vergt meer tijd en energie van agenten dan omgang met ‘reguliere verdachten’. Een van de oorzaken hiervan is dat agenten meestal afhankelijk zijn van de GGZ voor een verdere afhandeling van een zaak, terwijl bij ‘reguliere verdachten’ de zaak voor hen is afgerond wanneer de persoon in de cel zit. Daarnaast kunnen agenten meerdere keren met eenzelfde persoon in aanraking komen wanneer er sprake is van onopgeloste geestelijke gezondheidsproblemen (Reuland e.a., 2009; Watson e.a., 2008; Cordner, 2006; Watson e.a., 2004).

Daarnaast is het de vraag in hoeverre noodhulpagenten, maar ook wijkagenten, bij een melding weten dat het om een verward persoon gaat of dat zij daar pas bij aankomst op de plaats van de melding achter komen, en als ze het weten, hoeveel informatie zij dan hebben over deze persoon en hoe zij die moeten duiden. Verder hebben agenten in de basispolitiezorg niet altijd tijd om een uitgebreide analyse te maken van de situatie. Daarvoor zijn zij ook niet opgeleid. Binnen de basispolitiezorg wordt vaak gevraagd direct te handelen. In sommige situaties is het niet mogelijk eerst contact te leggen en wordt direct overgegaan tot handelen. Specialisten, zoals doelgroepagenten, kunnen zich bij een melding vaak wel goed voorbereiden en hebben daar ook de tijd voor (Ferwerda e.a., 2012; Politie Gelderland-Zuid, 2008; Adang & Timmer, 2002).

Zwaargewonde agent na ogenschijnlijk onschuldige melding

In mei 2012 reageren drie politie-eenheden op een melding van een oude dame die aangeeft hulp nodig te hebben. Eenmaal bij de woning aangekomen komt er geen reactie op het aanbellen en kloppen, maar ze horen de vrouw wel om hulp roepen. Uiteindelijk opent een bovenbuurman de toegangsdeur voor de agenten. In de woning aangekomen doorzoeken de agenten de woning. In de slaapkamer gijzelt een man de vrouw (blijkt later zijn vriendin te zijn). De man houdt een mes tegen de keel van de vrouw. In een poging de man uit te schakelen wordt pepperspray gebruikt; dit heeft weinig effect. De man komt vervolgens met zijn mes dreigend op de agenten af. Door de ontstane dreigende situatie voelt een van de agenten zich genoodzaakt op de man te schieten. Desondanks bereikt de man de trap met het mes in zijn handen. Op de trap steekt hij een politieagente in haar nek. Eenmaal buitengekomen stort de man in elkaar en hij overlijdt vrijwel direct ter plekke. De politieagente wordt met een slagaderlijke bloeding en een klaplong naar het ziekenhuis ver-

voerd. Een aantal dagen later is de politieagente buiten levensgevaar, maar het hele team is erg geschrokken van het incident. Diverse collega's houden aan het incident een posttraumatische stressstoornis over en het duurt zeker een halfjaar voordat het team weer normaal functioneert. Uit onderzoek blijkt dat de man sterk onder invloed was van alcohol en cocaïne. Mede daardoor escaleerde de situatie met zijn vriendin en voelde zij zich genoodzaakt de politie in te schakelen. (Van der Veen, 2013)

Naast het herkennen van psychische problematiek bij een persoon is ook de bejegening belangrijk. Bij verwarde personen is het met name van belang dat uit de houding van de politie geen dreiging blijkt. De persoon wordt benaderd in zijn eigen territorium en een gevoel van dreiging kan de psychische problematiek nog erger maken (Hazelhof & Verdonschot, 2011). Uit het rapport *Politiewerk in gevaarsituaties* blijkt dat agenten in de aanloop naar gevaarsituaties⁸ mogelijkheden om het voorval een andere wending te geven geregeld onbenut laten (Timmer, 1999).⁹

In hoofdstuk 1 beschrijft een casus al welke gevolgen het benaderen van een verward persoon voor de politie kan hebben. Het omgekeerde, dat een persoon zelf nadelige gevolgen ondervindt, kan ook voorkomen.

Arrestatie autistische jongen

In 2012 werd een autistische jongen door de politie gearresteerd. De jongen geeft meerdere keren aan dat hij autistisch is en dat de politie hem met zorg moet behandelen, maar de agenten lijken hier niet op te reageren. De familie probeert de jongen te kalmeren, maar door de behandeling van de politie raakt hij steeds meer overstuurd. Hierdoor worden de omstanders en de familie van de jongen boos op de politie en dreigt de situatie te escaleren. (www.dichtbij.nl, 2012)

8 Gevaarsituaties: voorvallen van geweldsgebruik van burgers tegen agenten.

9 Deze (548) voorvallen vonden plaats over 5 jaar tijd en hadden betrekking op al het contact van politieagenten, dus niet enkel met verwarde personen.

Verbaal en lichamelijk geweld zijn in de omgang met een verward persoon dus belangrijke factoren waarmee een agent rekening dient te houden. Met betrekking tot tegen werknemers met een publieke taak, is recentelijk een onderzoek uitgevoerd naar de rol van beïnvloedende factoren op gedrag van overlast- en geweldplegers. Het gaat dan om de rol van alcohol en drugs, neurobiologische factoren en bejegening door de functionarissen zelf (Ferwerda e.a., 2012). De bejegening van verwarde personen is hierin niet meegenomen als beïnvloedende factor, maar verwarde personen werden door deelnemers vaak genoemd als een groep waarvan men niet weet hoe men ermee om moet gaan.¹⁰ Dit kennisgebrek kan een knelpunt vormen.

Uit een rapport van Teplin (2000) blijkt eveneens dat de manier van reageren door agenten essentieel is voor de juiste bejegening van verwarde personen. Zij stelt dat voor verschillende typen verwarde personen verschillende reactiepatronen wenselijk zijn. Zo worden dronken ordeverstoorders gearresteerd, maar kan de overlast door mensen met een autistische stoornis beter informeel worden afgehandeld. Uit het onderzoek van Adang e.a. (2006) blijkt dat iedere agent zijn eigen methode en benadering toepast voor omgang met deze personen, waardoor het contact tussen de politie en de verwarden wisselend verloopt. Om een veilig en verantwoord situatiegeoriënteerd politieoptreden te bevorderen is de doel-aanpak-analyse ontwikkeld (Adang & Timmer, 2002). Deze systematiek is met name gericht op vuurwapendragenden en de toetsing van geweldstoepassing. De doel-aanpak-analyse bestaat uit vijf vragen die een agent zich in een gevaarsituatie kan stellen.¹¹ Hierbij ligt de nadruk op het taxeren van de risico's in een situatie en de vraag hoe het doel kan worden bereikt met inachtneming van deze risico's.

Door Hazelhof en Verdonschot (2011) is een handleiding opgesteld voor Nederlandse politieagenten voor de omgang met verwarde personen. In deze handleiding wordt benadrukt dat het eerste contact met een verward persoon van groot belang is voor een politieagent. Op basis van dit eerste contact wordt de relatie met de persoon opgebouwd. Foutief handelen in het begin kan leiden

10 Deelnemers waren personen met een publieke taak.

11 De vijf vragen zijn: 1. Wat is het doel van mijn optreden? Wat is mijn opdracht? 2. Wat zijn de risico's in deze situatie? Welk gevaar lopen de betrokkenen: politiemensen, verdachten en eventuele omstanders? 3. Ben ik bevoegd om het doel (bijvoorbeeld aanhouding) na te streven? Is er wet- of regelgeving die dat in de weg staat? Zo ja, wat moet er dan gebeuren? De situatie consolideren? 4. Kan ik het gestelde doel bereiken? Beschik ik over de juiste middelen en de benodigde vaardigheden? 5. Hoe kan ik het doel bereiken? Wat moet mijn plan van aanpak zijn, welke risico's zijn daaraan verbonden en staan die in verhouding tot het doel?

tot een stroef verloop van het contact of de noodzaak van het toepassen van dwang tegen de persoon door de politie. In dat onderzoek wordt per psychiatrische stoornis waarmee de politie vaak te maken krijgt een stappenplan gegeven hoe om te gaan met deze persoon. De psychiatrische stoornissen die hierbij worden onderscheiden, zijn onder andere psychosen en schizofrenie, het delier, stemmingstoornissen, angststoornissen, paranoia, impulsstoornissen en persoonlijkheidsstoornissen. Het plan bevat de volgende zes achtereenvolgende stappen: contact maken, onderhandelbaarheid, mogelijke diagnose, mogelijke overlast bepalen, mogelijke juridische consequenties en zorg voor de persoon bij mogelijke aanhouding/opname.

In 2012 is Van Dongen gepromoveerd op een onderzoek naar geweldpleging door personen met schizofrenie. Een van de conclusies in het onderzoek is dat stress door achtervolgingswaan een belangrijke voorspeller is voor geweld door deze groep patiënten. Het is voor politie en hulpverleners dan ook van belang om in te schatten in hoeverre stress speelt bij verwarde personen waarmee zij in aanraking komen. Van Dongen heeft hiervoor een kort screeningsinstrument opgesteld dat zowel de politie als de sociaalpsychiatrisch verpleegkundige (SPV'er) kan helpen symptomen van achtervolgingswaan en de daarmee samenhangende stress te herkennen (Van Dongen, 2012).

2.4 Politie en de samenwerking met de GGZ

Wanneer de politie in aanraking komt met verwarde personen, kan zij zelfstandig optreden op grond van de kerntaken: toezien op de openbare orde en het verlenen van noodhulp. Daarbij kan zij een beroep doen op de GGZ als het gaat om het beoordelen van de verwarde persoon.

In 1998 is door de psychiatrische crisisdienst van Den Haag onderzoek gedaan naar de samenwerking tussen politie en GGZ. Deze verliep moeizaam. Ongeveer een op de zeven agenten stuit in 2001 bij de overdracht van een verward persoon naar de hulpverlening op problemen (Van Hemert e.a., 2009). De agenten vinden de hulpverlening slecht toegankelijk, langzaam en onoverzichtelijk. Daarnaast is er sprake van een tekortschietende capaciteit bij bepaalde zorginstellingen. Mede naar aanleiding van dit onderzoek zijn in de jaren 1998-2003 verschillende pogingen ondernomen om de samenwerking te verbeteren. Dit gebeurde onder andere door scholing, het aanstellen van liaisons en het instellen van contactmomenten tussen politie en GGZ (Van Hemert e.a., 2009; Van Andel e.a., 2001a; 2001b).

In 2004 is onderzocht wat de rol en de inbreng van politie en hulpverleners moet zijn bij de aanpak van huiselijk geweld, verwarde personen en probleemjongeren. Hulpverleners vinden de eerste opvang en crisisinterventie een taak van de politie vanwege het gevaaraspect dat hieraan verbonden is. Hiervoor is de politie volgens hen beter toegerust door hun geweldsbevoegdheid en hun 24 uursaanwezigheid. Feitelijke hulpverlening en nazorg zijn echter een taak voor de reguliere hulpverlening. Daarin hoeft de politie geen verantwoording te krijgen volgens hulpverleners. De politie lijkt het soms moeilijk te vinden afstand te nemen van een zaak door haar sociaal-maatschappelijke betrokkenheid en proactieve houding. Het rapport concludeert dat de rol en de inbreng van zowel politie als hulpverlening van tevoren af te bakenen zijn op een wijze die in de praktijk al gestalte heeft gekregen. Protocollen en handvatten bieden hierbij volgens de onderzoekers houvast, maar continue afstemming, afbakening en commitment van de partijen zijn hierbij eveneens essentieel (Mein e.a., 2004).

In paragraaf 1.2 is al aangegeven dat het in 2003 gesloten convenant tussen de Raad van Hoofdcommissarissen en GGZ Nederland in 2011 is herzien (GGZ Nederland, 2012). De uitvoering van het convenant verschilt per regio, zoals de volgende voorbeelden laten zien.

- In Den Haag werken de politie en de Parnassia Groep¹² samen vanuit twee aan elkaar grenzende gebouwen, de Opvangvoorziening Verwarde Personen (OVP). In het hoofdcomplex wordt bepaald of een arrestant in bewaring moet worden gesteld of aan medewerkers van de GGZ moet worden overgedragen. De reclassering en het Openbaar Ministerie kunnen bij de zorgtoewijzing adviseren. Het feit dat beide partijen fysiek dicht bij elkaar zitten, bespoedigt een snelle afhandeling van arrestanten. De uitgangspunten zijn: profiteren van elkaars kennis en kunde, het insluiten van verwarde personen waardoor ze niet weg kunnen lopen, directe GGZ-screening en hulpverlening (binnen zes uur), een prikkelarme omgeving waar verwarden tot rust komen en ketensamenwerking GGZ. Hierbij is de verbinding tussen veiligheid en zorg essentieel (Koffijberg & Guyt, 2013).
- In Rotterdam is de standaardprocedure dat verwarde personen direct naar een psychiatrisch ziekenhuis worden vervoerd. Dit is in 2011 vastgelegd in een convenant tussen de politie en vier psychiatrische ziekenhuizen in Rotterdam. Bij een misdrijf waarop meer dan vier jaar gevangenisstraf staat, kan

12 De Parnassia Groep bestaat uit: de GGZ, de forensische polikliniek, de maatschappelijk juridische dienstverlening, het top-team, de crisisdienst en het Parnassia politieprogramma.

de uitzondering worden gemaakt om de verwarde persoon toch naar het politiebureau te brengen; deze keuze ligt bij de chef van dienst. Uitgangspunt is dat verwarde personen die geen strafbare feiten hebben gepleegd, niet meer in de politiecel komen, maar door de politie worden overgedragen aan een GGZ-instelling. Hierdoor is de veiligheid van de verwarde persoon en de politie beter gegarandeerd en ligt de zorg voor de persoon bij de GGZ in plaats van bij de politie. Betrokken GGZ-instellingen hebben het vertrouwen dat de politie een juiste inschatting maakt en dat is tot nu toe in de praktijk ook gebleken (Politie Rotterdam-Rijnmond, 2011).

- In Doetinchem vindt de beoordeling van verwarde personen bij de patiënt thuis of op het politiebureau plaats, afhankelijk van de gevaarsetting. De beoordeling wordt uitgevoerd door een medewerker van GGnet. Totdat de beoordeling is uitgevoerd, blijft de politie bij de te beoordelen persoon. Door reisafstanden – soms moet de medewerker van GGnet uit Nijmegen komen – betekent dit dat de politie langere tijd ‘bezet’ kan zijn. Indien de beoordeling leidt tot een gedwongen opname, vervoert een ambulance de patiënt naar een inrichting. Het komt in de praktijk voor dat een agent in de ambulance meerijdt vanwege het gevaar dat een patiënt kan vormen (GGnet & Politie Noord- en Oost-Gelderland, 2008).
- Politie IJsselland werkt samen met de GGZ Deventer op het gebied van mensen die psychiatrische hulp nodig hebben en niet als eerste opvang in de politiecel terecht mogen komen. Dit convenant heeft tot doel een betere en snellere zorg op de juiste plek te bieden. Om dit te bereiken bestaat er een vast omschreven doelgroep waarbij sprake is van actuele psychiatrische problematiek. Komt een verward persoon in aanraking met de politie, dan kan hij of zij direct naar Dimence¹³ gebracht worden. Hier kan de patiënt gediagnosticeerd en/of direct opgenomen worden. Deze doelgroep staat vast omschreven op een ‘dynamische lijst’, welke opvraagbaar is bij de wachtcommandant in Deventer. De dynamische lijst wordt samengesteld door de GGZ, mede op basis van informatie van de politie. Eens in de twee maanden is er een bijeenkomst van politie, crisisdienst, GGZ en Brinkgreven.¹⁴ Tijdens deze bijeenkomst worden de patiënten die op de lijst staan of van wie wenselijk is dat ze op de lijst komen, besproken. Met betrekking tot het uitwisselen van gegevens wordt het landelijke convenant van politie en GGZ uit 2011 in ogenschouw genomen. Na

¹³ Instelling voor geestelijke gezondheidszorg Oost-Nederland.

¹⁴ Zorg- en behandelinstelling voor ambulante en residentiële behandelingen.

ieder overleg wordt er onder deze mutatie een bericht gehangen met hierin de besproken patiënten.

- In Rijswijk en Segbroek zit standaard een SPV'er op het wijkbureau. Hij controleert bij iedere arrestant die binnenkomt in zijn/haar elektronisch patiëntendossier of deze bekend is binnen de zorg. Daarnaast belt de SPV'er de huisarts om te vragen wat de medische voorgeschiedenis van een persoon is en of er sprake is van medicijngebruik. Op deze manier verblijft een verward persoon vrijwel nooit in een politiecel. Parnassia is vrijwel altijd in staat mensen op te nemen (Kaasjager, 2013).

Samenwerking met de GGZ is niet uniek op het gebied van verwarde personen. Het team dreigingsmanagement van de politie, dat (potentiële) dreigers opspoor, werkt ook samen met de GGZ. Het team wordt samengesteld uit psychiaters, SPV'ers, recherchepsychologen, casemanagers, informatieverwerkers, teamleiders en coördinatoren. Dit team krijgt signalen van de politie of de GGZ over eenlingen die bedreigingen uiten naar een of meerdere prominente personen, zoals regeringsleden of leden van het Koninklijk Huis. Wanneer het team het risico van een dreiger inschat, is een van de eerste vragen die het zich stelt of er sprake is van een psychosociale of psychiatrische stoornis. Het profiel schetsen van de dreiger gebeurt onder andere door in gesprek te gaan met diverse betrokken professionals, zoals de wijkagent, de woningcorporatie, het maatschappelijk werk en de gemeente. Op basis van deze informatie besluit het team wat er moet gebeuren en welke houding het aanneemt tegenover de verwarde persoon. Het doel van het team is het toeleiden van dreigers naar zorg (Bogaerts e.a., 2012).

Een ander gebied waarop de politie samenwerkt met de GGZ is GHB-verslaafden. In de eenheid Zeeland-West-Brabant zijn speciale verblijven bij de politie ingericht voor de tijdelijke opvang van GHB-verslaafden. In deze verblijven wordt gewerkt met camerabeelden die rechtstreeks doorgeschakeld kunnen worden naar een instelling voor verslavingszorg in Breda. De GHB-verslaafden worden in eerste instantie beoordeeld door een forensisch arts. Vervolgens komt er een verpleegkundige bij, die bij de persoon blijft totdat deze stabiel is. Zo kan de politie deze persoon in de gaten houden en vasthouden zonder dat het schade oplevert voor de gezondheid van de persoon of de veiligheid van agenten. De GGZ heeft in deze eenheid ook een behandelingsprotocol geschreven voor GHB-verslaafden die als verdachten in een politiecel worden opgehouden. Een groot deel van dit protocol is gericht op het monitoren van de gezondheidstoestand van de verslaafde (Kruijer, 2014).

2.5 Ervaringen in het buitenland

Voor een bredere visie op de omgang met verwarde personen door de politie is het relevant om ook te kijken hoe in het buitenland door de politie wordt omgegaan met verwarde personen. In de Verenigde Staten wordt het aantal voorvallen waarbij de politie wordt geconfronteerd met verwarde personen geschat tussen de 10 en 15 procent. Van de Amerikaanse politieagenten heeft 92 procent in zijn werk te maken met verwarde personen (Watson e.a., 2008; Cordner, 2006). Het gaat hierbij om soortgelijke zaken als in Nederland. In de Verenigde Staten is echter vaker sprake van een familielid of vriend die de politie belt voor hulp of van verwarde personen die zelf de politie bellen voor hulp uit angst voor ingebeelde dreigingen. De manier waarop de Amerikaanse politie handelt, is meestal informeel; in 72 procent van de gevallen probeert zij de situatie op te lossen door te sussen en de persoon te kalmeren. In 16 procent van de gevallen wordt een persoon gearresteerd en in 12 procent van de gevallen wordt een persoon opgenomen in een psychiatrische inrichting (Reuland e.a., 2009; Teplin, 2000).

In de Verenigde Staten is de noodzaak van een specifieke aanpak door de politie ook onderkend. Onderzoekers benadrukken hierbij dat de maatschappelijke tolerantie richting verwarde personen gering is. Verwarde personen worden als gevaarlijk gezien en de politie wordt vaak ingeschakeld om daar iets aan te doen, met name als er tekenen zijn van een psychische stoornis of als de verwarde personen overlast veroorzaken. Hierbij worden personen, wanneer bij de politie bekend is dat zij verward zijn, meer als hulpbehoevende benaderd dan als dader (Watson e.a., 2004; Cordner, 2000).

De manier waarop met verwarde personen wordt omgegaan, verschilt in de Verenigde Staten per politiekorps. Zo wordt in Memphis het crisisinterventieteam ingeschakeld wanneer sprake is van een melding over een verward persoon. Het crisisinterventieteam is afkomstig uit de medische sector. De politie zet de melding direct door en het interventieteam gaat erop af. Hierdoor komen verwarde personen niet meer in een cel te zitten. In Birmingham worden speciaal opgeleide agenten ingezet na een melding over een verward persoon. Deze agenten hebben tijdens een intensieve opleiding vanuit de gezondheidszorg geleerd hoe verwarde personen het best benaderd kunnen worden en hoe ze het best kunnen worden begeleid richting een veiliger situatie. Deze agenten staan tevens in nauw contact met een crisisdienst van de geestelijke gezondheidszorg waar de verwarde personen naartoe kunnen worden gebracht indien dit nodig is. Uit beide voorbeelden blijkt dat de samenwerking tussen politie en geestelijke gezondheidszorg de spil vormt voor de aanpak van verwar-

de personen door de politie. Diverse auteurs pleiten voor het unificeren van de aanpak van verwarde personen in de Verenigde Staten, waarbij de politie in alle staten leert hoe om te gaan met personen in een crisissituatie. Hierbij wordt benadrukt dat de aanpak gebaseerd dient te zijn op wetenschappelijke onderzoeken en methoden (Reuland e.a., 2009; Watson e.a., 2008; Steadman e.a., 2000).

In het Verenigd Koninkrijk is in 2006 door de nationale politie een protocol opgesteld om veilig om te gaan met personen die zijn gearresteerd. Hierbij is speciale aandacht voor personen die (tijdelijke of permanente) fysieke of mentale problemen hebben. Het protocol is er vooral op gericht om agenten die regelmatig contact hebben met arrestanten te helpen een juiste risico-inventarisatie te maken, zodat de risico's op schade voor henzelf en anderen zo klein mogelijk blijven. Hierbij zijn de conditie en het gedrag van de betrokken verwarde personen van belang, inclusief informatie bekend in de politiestructuren. Voor de meest voorkomende problematiek (middelengebruik, zelfbeschadiging, agressiviteit en psychische problemen) staat in het protocol beschreven wat de belangrijkste factoren zijn waar een agent rekening mee dient te houden voor, tijdens en na arrestatie van deze persoon (National Centre for Policing Excellence, 2006).

Ook worden in het Verenigd Koninkrijk pilots uitgevoerd waarin de politie samen met een vertegenwoordiger van de geestelijke gezondheidszorg op acute meldingen afgaat. De geestelijke gezondheidsmedewerker assisteert dan bij dergelijke meldingen.¹⁵ Het doel van de in 2013 gestarte pilot is om verwarde personen met psychische problemen minder vaak (tijdelijk) in een cel te plaatsen. Een cel wordt namelijk beschouwd als een verkeerde omgeving voor een verward persoon.¹⁶ De pilot is ontstaan naar aanleiding van een onderzoek waaruit blijkt dat er in de Engelse politiecellen te veel verwarde personen worden vastgezet (Her Majesty's Inspectorate of Constabulary, 2013). Het onderzoek wijst uit dat in Engeland in 2011 en 2012 van de ruim 25.000 verwarde personen er 9000 in een politiecel terecht kwamen, terwijl de politie aannam dat deze mensen een geestelijke stoornis hadden en directe hulp nodig hadden.¹⁷ Mede daarom wor-

15 www.bbc.com/news/uk-england-23759565.

16 www.bbc.com/news/uk-england-23074602.

17 In Engeland geldt voor de groep verwarde personen artikel 136 van de Mental Health Act 1983. Hierin staat vermeld dat verwarde personen naar een *place of safety* gebracht moeten worden als geestelijke gezondheidszorg nodig is. Een *place of safety* is breed gedefinieerd: 'residential accommodation provided by a local social services authority (...), a hospital as defined by the Mental Health Act; a police station; an independent hospital or care home for mentally disordered persons; or any other suitable place the occupier of which is willing temporarily to receive the patient.'

den verwarde personen in sommige Engelse politiedistricten ook niet meer in cellen geplaatst, om het aantal gedetineerde verwarde personen te beperken.¹⁸

In België heeft een incident uit 2010, waarbij een verward persoon in de cel door een interventie van het Bijzondere Bijstandsteam van de politie het leven liet, geleid tot een discussie rondom de omgang van de politie met verwarde personen. De beslissing tot opname van een verward persoon ligt in België bij de vrederechter, bij spoed bij de procureur des Konings, vaak op basis van een medisch attest van een huisarts. Drie van de vier gedwongen opnames verlopen in België via een spoedprocedure. De laatste tien jaar is het aantal gedwongen opnames ongeveer verdubbeld. Alleen de politie heeft in België de wettelijke bevoegdheid om patiënten op te halen voor een gedwongen opname.¹⁹

In 2013 is een onderzoek uitgevoerd naar de bejegening van verwarde personen door de Belgische politie. Hierbij is agenten naar hun mening gevraagd over de omgang met verwarde personen. Gemiddeld 7 procent van de contacten die de politie in België heeft met burgers, bestaat uit contacten met verwarde personen. Het onderzoek laat zien dat agenten geen eenduidige attitude hebben ten aanzien van personen met een psychische stoornis. De meeste agenten hebben een positieve houding ten opzichte van verwarde personen. Zij zien verwarde personen niet als minderwaardig of als extreem bedreigend voor de maatschappij. Wel vinden ze deze personen moeilijker in te schatten en daardoor 'een beetje gevaarlijker' dan personen zonder psychische stoornis. Ongeveer een vijfde van de agenten heeft een negatieve houding. De negatieve houding richt zich met name op de tijd die verwarde personen de politie kosten. Daarnaast zitten er discrepanties in de manier waarop agenten hun rol in de zorg aan verwarde personen zien. Een kleine minderheid van de agenten (40 procent) vindt niet dat verwarde personen meer aandacht verdienen dan andere personen waarmee zij contact hebben. Daarentegen vinden de meeste agenten (66 procent) wel dat het hun verantwoordelijkheid is de best mogelijke zorg te geven aan verwarde personen. Hierbij spelen met name leeftijd en ervaring met verwarde personen een belangrijke rol. Hoe ouder of ervarener agenten zijn, hoe positiever is hun houding ten opzichte van verwarde personen. Verder spelen externe factoren, zoals negatieve beeldvorming in de maatschappij over verwarde personen, gebrek aan kennis binnen de opleiding en een toe-

18 www.bbc.com/news/uk-england-york-north-yorkshire-22551235.

19 www.zorgnetvlaanderen.be.

name van de contactmomenten tussen agenten en verwarde personen, een rol (Van Gampelaere, 2013).

Internationaal zijn er diverse voorbeelden van initiatieven om de interactie tussen de politie en de doelgroep te optimaliseren. Zo worden in Duitsland handleidingen verspreid over hoe om te gaan met suïcidale personen (Heubrock, 2009) en 'psychisch opvallende personen' (PUPP-KA, 2009).²⁰ Dit zijn geplastificeerde checklists die de politie mee kan nemen tijdens de dienst; ze bevatten *do's* en *don'ts*, richtinggevende vragen om de situatie in te schatten en tips voor de houding die een agent aan kan nemen. Deze checklists omschrijven de basishouding en richtinggevende vragen voor diverse psychische problematieken.

Mason e.a. (2014) merken op dat het politiewerk kan profiteren van screeninginstrumenten bij de omgang met verwarde personen. Zij maken de volgende driedeling:

- *verbal cues*, zoals onlogische gedachten, ongebruikelijke spraakpatronen en verbale opgewondenheid/vijandigheid;
- *behavioral cues*, zoals de fysieke verschijning, lichaamsbewegingen, het zien/voelen/horen van dingen die er niet zijn, automutilatie, het ontbreken van emotionele respons, non-verbale uitdrukking van verdriet of depressie en onlogische reacties;
- *environmental cues*, zoals rare decoraties, aanwezigheid van afval/feces en kinderlijke attributen.

Deze internationale vergelijking leert dat ook in het buitenland de omgang van politie met verwarde personen nog steeds in ontwikkeling is. Het verschil met de situatie in Nederland is dat in een aantal andere landen (onder andere de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Duitsland) politiefunctionarissen extra worden opgeleid of speciale handleidingen en protocollen verstrekt krijgen. In deze handvatten staat hoe zij dienen te handelen in de omgang met verwarde personen of wat ze wel (*do's*) en niet (*don'ts*) moeten doen, om zo een juiste risico-inschatting te maken.

Mason e.a. (2014) geven *do's* en *don'ts* voor de interactie met verwarde personen. Daarbij gaat het om de volgende zaken.

²⁰ Deze zijn te vinden via www.polizeiwissenschaft.de.

Tabel 2.1: Do's en don'ts voor de interactie tussen de politie en verwarde personen

Do's	Don'ts
<ul style="list-style-type: none"> • Voor de interactie zo veel mogelijk informatie verzamelen • De tijd nemen en geluiden/afleidingen elimineren • Toestemming voor de interactie vragen • De persoon waardig benaderen • Rustig en zacht praten • Uitleggen dat je wilt helpen/vragen hoe je van hulp kunt zijn • Een stemming van samenwerking creëren: 'help me om je te begrijpen' • Als personen bang zijn voor de politieuitrusting: uitleggen dat het voor de uitvoering van het werk is, om burgers te beschermen • Wanneer controle op de situatie mogelijk is keuzes aan de persoon aanbieden 	<ul style="list-style-type: none"> • De persoon misleiden • De persoon uitdagen • De persoon plagen/kleineren • Vergeten dat een persoon (emotionele) pijn kan lijden • Inbreuk op de persoonlijke levenssfeer maken • Vergeten om te vragen naar medicijngebruik

Agenten zijn ook in het buitenland primair verantwoordelijk voor acute incidenten met verwarde personen. De afhandeling van deze incidenten is echter, net als in Nederland, niet uniform. In de Verenigde Staten en het Verenigd Koninkrijk belanden verwarde personen in de politiecel, maar worden zij soms ook direct naar (de crisisopvang van) een zorginstelling gebracht. Daarbij worden in de VS en België verwarde personen geregeld door agenten als gevaarlijker gezien dan andere personen waar zij mee te maken hebben. Desondanks wordt het belang van een goede opvang en toeleiding naar zorg voor verwarde personen, net als in Nederland, in alle bestudeerde landen erkend.

2.6 Resumé

Zowel binnen de Politiewet (artikel 3) en de Ambtsinstructie (artikel 25) als in overige wetten (bijvoorbeeld de Wet Bopz) worden de politie richtlijnen gegeven voor de omgang met verwarde personen. Dit om het welbevinden van de burger te vergroten. Toch is het voor politiemensen niet altijd duidelijk dat personen verward zijn, waardoor standaardpolitietactieken niet altijd effectief zijn. Dit geldt met name voor agressieve verwarde personen en personen die onder invloed van middelen zijn. Bovendien blijkt niet altijd uit een melding dat personen verward zijn, waardoor het voor de basispolitiezorg lastig is om adequaat te reageren.

Uit de literatuur komt naar voren dat het van belang is dat er door de politie in het geval van verwarde personen in de regel geen dreigende houding wordt aangenomen en dat de politie de tijd neemt. Meer in het algemeen is de wijze van reageren op een verward persoon voor de politie veelal een kwestie van de eigen methodiek die een agent eropna houdt, terwijl uit onderzoek blijkt dat voor verschillende typen verwarde personen verschillende reactiepatronen de voorkeur hebben. Ander onderzoek wijst op het belang van een goede benadering van verwarde personen die stress ervaren vanwege achtervolgingswanen.

Om meer eenduidigheid in politieoptreden te krijgen, is in 2011 door Hazelhof en Verdonschot een handleiding voor de omgang van politiefunctionarissen met verwarde personen opgesteld. De handleiding onderscheidt meerdere psychische stoornissen, en koppelt aan elke stoornis een zesstappenplan.

Ook in het buitenland wordt de noodzaak van een specifieke aanpak van de politie van verwarde personen onderkend. In die aanpak bestaan verschillen tussen, maar ook binnen landen. Grofweg zijn er drie vormen van aanpak:

- politiefunctionarissen die extra opgeleid worden;
- invoeren van protocollen en handleidingen die tijdens de dienst meegenomen kunnen worden. In de handleidingen staan vaak ook *do's* en *don'ts*;
- GGZ-medewerkers die met de politie meegaan na een melding over een verward persoon.

De samenwerking tussen de politie en de psychiatrische hulpverlening is in Nederland niet uniform geregeld. In 2011 is een uit 2003 stammend convenant herzien. Dit convenant laat ruimte voor een verschillende uitwerking van de samenwerking tussen de politie en de GGZ.

Een blik op het buitenland leert dat er nog steeds nieuwe handelwijzen voor de omgang van de politie met verwarde personen ontwikkeld worden. Die variëren van extra opleidingen en het verstrekken van handleidingen en protocollen tot het met de politie laten meelopen van een vertegenwoordiger van de geestelijke gezondheidszorg. Het belang van goede zorg voor deze doelgroep staat daarbij steeds meer voorop.

Inzoomen op de Amsterdamse werkwijze

Tot grofweg 2000 was het gebruikelijk dat verwarde personen die werden aangehouden in een politiecel terecht kwamen. Daar moesten ze regelmatig lang (8 tot 36 uur) wachten op een beoordeling door een crisisdienst of op plaatsing in het psychiatrisch ziekenhuis. In Amsterdam leidde dit rond de eeuwwisseling tot confrontaties tussen gemeente, politie en GGZ. In die tijd waren er diverse incidenten met verslaafden en mensen die hun huisraad op straat gooiden, waardoor de situatie dreigde te escaleren. Dat zorgde ervoor dat politie en patiëntenorganisaties protesteerden en aangaven dat verandering noodzakelijk was. In 1999 besloot de korpsleiding van de Amsterdamse politie dan ook om te stoppen met het insluiten van verwarde personen in cellen. In 2000 werd door gemeente, politie, zorginstellingen, woningcorporaties en zorgverzekeraars het Amstelakkoord gesloten. Hierin werd benoemd dat mensen in crisis niet in de politiecel moesten zitten, tenzij dit strafrechtelijk noodzakelijk was. Behandeling van de crisis diende zo veel mogelijk thuis of bij de crisisdienst te gebeuren.

Deze ontwikkeling sloot aan bij een landelijke ontwikkeling die in 2003 resulteerde in een landelijk convenant tussen GGZ-instellingen, de GGD en de politie. Hierin is de samenwerking geregeld rondom opvang, begeleiding en behandeling van mensen met psychische en/of verslavingsproblematiek die overtredingen begaan, overlast geven of hulpverlening nodig hebben (Politie Amsterdam-Amstelland, 2009; GGZ Nederland, 2012). Het landelijk convenant uit 2003, herzien in 2011 (GGZ Nederland, 2012), heeft voor Amsterdam geleid tot een aanpassing in de samenwerking tussen instanties met betrekking tot verwarde personen. Deze samenwerking wordt in de volgende paragraaf uiteengezet.

3.1 Acute situaties

Als de basispolitiezorg (BPZ) in Amsterdam te maken heeft met een verward persoon die acuut overlastgevend is, komt er een melding binnen via de centrale meldkamer. De centralist probeert van de melder zo veel mogelijk informatie te

krijgen over de toestand van de verwarde persoon. Indien nodig kan het Real Time Intelligence Center (RTIC) (on)gevraagd actuele operationele informatie toevoegen.²¹ Op het moment dat de politie uitrukt, kan zij de extra informatie op het communicatiesysteem raadplegen. Het gaat dan veelal om informatie uit BVH, bijvoorbeeld of een verward persoon al eerder als zodanig geregistreerd is in BVH. Ook de aard van eerdere meldingen (bedreiging, poging tot zelfmoord, enzovoort) kan hieruit afgeleid worden. Deze informatie wordt zo veel mogelijk bij het aanrijden richting de verwarde persoon medegedeeld aan de agenten.

Ter plaatse beoordeelt de politie de situatie. Als de agenten van mening zijn dat het om een verward persoon gaat, kunnen zij ervoor kiezen de persoon mee te nemen naar het wijkbureau. Als de verwarde persoon thuis is, kan de BPZ voor nadere vervolgstappen bij de persoon thuis wachten. Als er sprake is van een gepleegd strafrechtelijk feit, volgt aanhouding.

Intermezzo – strafrecht gaat voor hulpverlening

De regel is dat strafrecht altijd voor hulpverlening gaat. Bij een geconstateerd strafrechtelijk feit houdt de politie een persoon aan en wordt de persoon in eerste instantie niet psychiatrisch onderzocht. Ook als een verward persoon via de politie in het psychiatrisch traject is terechtgekomen en aldaar een strafrechtelijk feit pleegt (bijvoorbeeld het bezit van een mes of brandstichting), wordt hij weer naar de politie gebracht. De gedachte achter deze regel is dat zorg ook mogelijk is binnen het strafrechtelijk traject, bijvoorbeeld door de verdachte te bezoeken in de cel en medicatie te verstrekken. In bepaalde gevallen kan het strafrechtelijk traject worden versneld door meteen een pv op te stellen waarna opname en zorg mogelijk zijn. Dit betreft mensen die acute zorg nodig hebben en tegelijkertijd verdachte zijn van een (licht) strafbaar feit. Te denken valt bijvoorbeeld aan winkeldiefstal. Dit is overigens altijd ter beoordeling aan de HOVJ van dienst. De mening van betrokkenen in het onderzoek verschilt over de voorrang van strafrecht op zorg. (Politie Amsterdam-Amstelland, 2012)

21 Een RTIC haalt informatie uit politiestystemen, *sensing* (geautomatiseerde waarneming), open bronnen en sociale media. Zo kan een RTIC bij een melding door de meldkamer direct informatie over de locatie of de betrokken personen meegeven aan de noodhulp. Daardoor komt de noodhulp beter geïnformeerd ter plaatse, wat de kwaliteit van hulpverlening en de veiligheid van noodhulpagenten en derden ten goede kan komen.

Bij ernstig verwarde personen, mensen in acute psychosociale of psychiatrische nood en drugs- en alcoholverslaafden in crisis wordt de afdeling Vangnet en Advies (V&A) van de GGD ingeschakeld. Dit gebeurt via een centraal nummer van de GGD dat 24 uur per dag bereikbaar is. Tijdens het gesprek vindt een korte intake plaats, bijvoorbeeld wat de naam van de persoon is, op welk adres hij/zij verblijft, hoe oud hij/zij is en wat de situatie is. De meldkamer van de GGD probeert hierbij een onderscheid te maken tussen een somatische en een psychiatrische aandoening. Wanneer de verwarring namelijk veroorzaakt wordt door een ziekte, is het van belang een somatisch arts te sturen. Als de verwarring een psychische of psychiatrische oorzaak lijkt te hebben, legt de meldkamer contact met V&A.²² V&A kent een 24 urenbezetting. Als V&A wordt gebeld, zijn er twee opties: een huisbezoek of een bezoek aan het wijkbureau waar de verwarde persoon naartoe is gebracht. De regel is dat V&A iemand in zijn woning bezoekt. Soms kan dat niet, bijvoorbeeld als iemand vanwege het plegen van een strafbaar feit meegenomen is naar het bureau. Dan wordt de verwarde persoon in de cel beoordeeld.

V&A is specifiek opgezet om de politie te ondersteunen wanneer zij met verwarde personen te maken heeft en om verwarde personen niet langer dan nodig in een politiecel te houden. Tussen de convenantpartners is afgesproken dat een SPV'er van V&A binnen 30 minuten bij de verwarde persoon aanwezig is. Het besluit over de vervolgstap (doorverwijzen of niet) ligt bij de SPV'er. Hierbij is de regel dat de SPV'er nooit met de politie onderhandelt of de oproep terecht is, maar ter plaatse bepaalt wat hij in een situatie kan betekenen. Ter plaatse voert de SPV'er hiervoor een eerste screening uit en regelt hij, indien nodig, zorg.²³ Voordat de screening plaatsvindt, is er een aantal vragen die de SPV'er aan de politie stelt. Dit zijn onder andere de volgende vragen:

- Wat was de melding?
- Wie deed deze melding?

22 V&A is actief op diverse terreinen, zoals hygiënisch woningtoezicht, psychosociale hulp bij ongevallen en rampen en de coördinatie van de winteropvang voor daklozen. Specifiek voor de omgang met verwarde personen voert V&A de 24 uren crisisopvang voor de politie uit. Ook gaat de politie samen met een sociaal psychiatrisch verpleegkundige (SPV'er) van V&A bij verwarde personen op huisbezoek. Verder is V&A verantwoordelijk voor de administratieve afhandeling bij een inbewaringstelling (IBS) voor acute gedwongen opnames in de psychiatrie. Daarnaast verzorgt V&A de afhandeling van de meldingen van Zorg en Overlast voor de stadsdelen. (www.amsterdam.ggd.nl)

23 Die kan bestaan uit een acute beoordeling bij de SPOR, een acute opname bij verslavingszorg, een vervolgactie in de wijk, een verwijzing naar reeds bestaande hulpverlening of een verwijzing naar maatschappelijke opvang.

- Hoe reageerde de persoon in kwestie toen de politie ter plaatse kwam?
- Hoe zag het huis eruit?
- Wat waren de gedragingen van de persoon in kwestie tijdens zijn/haar aanhouding?
- Is de persoon in kwestie vaker in beeld gekomen?
- Is de identiteit vastgesteld?
- Wat is het gedrag in de cel/in huis?
- Wat is de verblijfsstatus van betrokkene?

Tijdens het bezoek van de SPV'er aan de verwarde persoon thuis of in de verblijfruimte van de politie kan er een standaardvragenlijst gebruikt worden, maar in de regel gebeurt dit niet. De vragen die door de SPV'er gesteld worden, zijn afhankelijk van de mate van verwarring, of en wat door een persoon gebruikt is (alcohol en/of drugs) en in hoeverre de persoon inzicht heeft in zijn eigen situatie. De SPV'er inventariseert de problematiek en matcht deze met de reguliere zorg die eventueel al aangeboden wordt. Het besluit over de noodzakelijke zorg/behandeling wordt genomen door de SPV'er. Wanneer de SPV'er een psychiater wil inschakelen voor de beoordeling van een persoon of vindt dat een persoon meer zorg nodig heeft, vervoert de politie de verwarde persoon naar de Spoedeisende Psychiatrie Onderzoeksruiimte (SPOR), de Jellinek²⁴ (verslavingszorg) of de kliniek van GGZ inGeest. Ongeveer de helft van de verwarde personen wordt overgebracht naar de SPOR. De politie is verantwoordelijk voor het vervoer, omdat in het convenant is vastgelegd dat de politie de veiligheid garandeert. Daarbij hoort ook het vervoer van verwarde personen die door agenten zijn meegenomen.

Intermezzo – middelengebruik en stoornissen

Stoornissen in combinatie met middelen (drugs en/of alcohol) komen in de praktijk regelmatig voor. Als er vermoedens zijn van middelengebruik kan een verward persoon, naar aanleiding van onderzoek door een somatisch arts van de GGD, worden aangemeld voor de Jellinek en daar naartoe worden vervoerd door de politie. In bepaalde gevallen moet die persoon eerst ontnuchteren in de politiecel. Als er sprake is van een verward persoon die onder invloed (alcohol/drugs) is, wordt door een

24 Dit is een van de merken die vallen onder Mentrum.

somatisch arts gekeken hoe erg hij/zij onder invloed is. Als iemand dermate onder invloed is dat het niet verantwoord is om in de cel te blijven, wordt de persoon naar de Jellinek doorverwezen en niet door V&A herbeoordeeld. Als iemand onder invloed is, maar er is wel contact mee te maken, dan kan besloten worden om de persoon na ongeveer drie uur te herbeoordelen. Tot die tijd verblijft de persoon dan in de politiecel. Gedurende de opname in de Jelliekkliniek kan door de arts worden besloten dat er een IBS-beoordeling uitgevoerd moet worden. De artsen van de SPOR voeren deze beoordeling uit op de afdeling van de Jellinek. (bron: interviews)

Beoordelingen van verwarde personen worden gedaan door een team van SPV'ers, een arts en een psychiater en gebeuren in de SPOR. Nadat een verward persoon is onderzocht, wordt besloten wat de volgende stap zal zijn. Een persoon kan weer naar huis gestuurd worden, maar er kan in verband met acuut gevaar ook een inbewaringstelling (IBS) worden aangevraagd. De verwarde persoon wordt dan onder dwang opgenomen in een psychiatrische kliniek. Hiervoor moet telefonisch toestemming aan de burgemeester of de dienstdoende wethouder worden gevraagd.²⁵

Het uitgangspunt is dat een verwijzing naar de SPOR niet geweigerd mag worden. Als de hulpverlenende instanties het qua oordeel niet met elkaar eens zijn, wordt dat achteraf in een wekelijks maandagochtendoverleg besproken. Als er bij de SPOR vervolgens een psychiatrische stoornis wordt geconstateerd en opvang noodzakelijk is, is het uitgangspunt in Amsterdam dat een psychiatrische kliniek de opvang van een verward persoon eveneens niet mag weigeren.

In figuur 3.1 staat het handelingsprotocol van de politie wanneer er sprake is van een verward persoon in een acute situatie schematisch weergegeven (Politie Amsterdam-Amstelland, 2009).

Figuur 3.1: Stroomschema acute situatie verwarde personen (bron: Politie Amsterdam-Amstelland, 2009)

3.2 Huisbezoeken (niet-acute situaties)

Niet alleen tijdens acute situaties met verwarde personen is er samenwerking tussen de hulpverlening en de politie. De Amsterdamse politie (vaak de wijk-agent) voert met een SPV'er van V&A ook huisbezoeken bij verwarde personen uit. Er wordt nagegaan of cliënten van V&A of verwarde personen die bekend zijn bij de politie zich aan de afspraken houden en ook daadwerkelijk in de zorg terecht zijn gekomen. Deze huisbezoeken kunnen ook vanuit het Meldpunt Zorg en Overlast aangevraagd zijn.

Intermezzo – het Meldpunt Zorg en Overlast (MZO)

Om invulling te geven aan wijkgerichte zorg en welzijn zijn in diverse Amsterdamse stadsdelen Meldpunten Zorg en Overlast ingericht. In deze meldpunten wordt door middel van samenwerking tussen aanbieders van (GGZ-, GGD-, verslavings- en thuis)zorg en welzijn en de politie de zorg voor mensen met complexe problematiek gecoördineerd en uitgezet. Het meldpunt ontvangt zowel van burgers als van instellingen meldingen over bewoners waar zorgen over bestaan of die overlast veroorzaken (Osté & Verhoeff, 2008). Het meldpunt ziet zichzelf als de schakel tussen zorg- en partnerorganisaties. De zaken waar het meldpunt zich met name mee bezighoudt, zijn ontruiming, verwarde personen en overlast. Hierbij gaat het meldpunt de achtergronden van de betreffende persoon na, wat zijn of haar bestaande zorg is en of deze moet worden aangepast of opnieuw worden ingezet. (Meldpunt Zorg en Overlast, 2014)

Het meelopen van de politie met V&A op huisbezoeken vervult drie functies. Ten eerste heeft het een beschermende functie voor de SPV'er van V&A. Ten tweede gaat het om de proactieve functie: inschatten hoe de gesteldheid van personen is en hoe die eventueel op korte termijn kan veranderen. En ten derde betreft het de nazorgcomponent: hoe gaat het met een verward persoon die eerder acuut in aanraking kwam met de politie en V&A? Tijdens de bezoeken neemt de SPV'er het voortouw, de politie is er voornamelijk ter ondersteuning en veiligheid. Om een beeld van de verwarde persoon te krijgen, kan gewerkt worden met een vaste itemlijst; dit is echter niet gebruikelijk.

De frequentie van de huisbezoeken verschilt per wijk en heeft een directe relatie met het aantal personen dat vanwege psychische problematiek thuis bezocht

moet worden. Dit ligt voor een groot deel aan het karakter van de wijk. Bepaalde wijken hebben verhoudingsgewijs meer problemen met verwarde personen dan andere.

Een door geïnterviewden genoemde meerwaarde van het gecombineerde huisbezoek is dat de kennis die beide instanties hebben van een verward persoon wordt gedeeld en dat beide instanties de kanalen voor de juiste zorg goed kennen. Dit leidt vervolgens tot een eerdere herkenning van eventueel opdoemende problemen en een snellere reactie richting de juiste zorg.

3.3 Samenwerkende instanties

Er zijn niet alleen onderlinge afspraken gemaakt voor de begeleiding van verwarde personen tussen de GGD, de GGZ en de politie, maar ook met andere instanties. Voorbeelden zijn de Stichting Volksbond Amsterdam (dak- en thuislozen), het Leger des Heils (maatschappelijke opvang) en de Jellinek (verslavingsproblematiek). De in te zetten hulpverleningsinstantie is afhankelijk van de probleemvelden waarmee personen te maken hebben, maar ook van het tijdstip waarop problemen zich manifesteren. Door de hulpverleningsinstanties worden de volgende acht probleemvelden onderscheiden: verslaving, psychische problemen, somatische problemen, sociale relaties, financiën en/of administratie, werk en/of dagbesteding, wonen en/of huishouden en religie. Bij verwarde personen in Amsterdam gaat het vooral om de samenwerking tussen politie, GGZ (Spoedeisende Psychiatrie Amsterdam; SPA), V&A, Arkin en GGZ inGeest.

Intermezzo – de psycholance

In Amsterdam rijdt sinds 1 mei 2014 een 'psycholance', een uit Noorwegen stammend idee. Dat is een ambulance bedoeld voor acute hulp aan verwarde personen op straat. Het idee is dat verwarde personen niet in een politieauto horen, maar net als fysiek zieke personen gepast vervoer dienen te krijgen. Daarnaast dient de inzet van de speciale ambulance om de druk op agenten te verminderen. De gedachte hierachter is om zowel kwaliteitsverbetering als kostenbesparing te realiseren. Met het eerste wordt verwezen naar een meer op maat gebrachte en humanere wijze van vervoer naar de psychiatrische hulpverleningsinstantie. Met het tweede wordt het tegengaan van onnodig capaciteitsverlies bij de politie bedoeld. (www.nos.nl)

3.4 Kennis van agenten vanuit opleiding en praktijk

Het personeel dat al langere tijd in dienst is bij de politie, heeft binnen zijn opleiding geen scholing gekregen over psychosociale of psychiatrische problematiek. Sinds een paar jaar is hier binnen de politieopleiding meer aandacht voor. Het vak SPP (sociaalpsychische problematiek) wordt gegeven binnen niveau 4 van de politieopleiding. Binnen dit vak leren politieagenten om te gaan met verwarde personen. Hierbij betreft het vooral de juridische aspecten, zoals wanneer IBS of een RM wordt opgelegd. Buiten niveau 4 wordt er binnen de andere opleidingen nauwelijks aandacht aan besteed (Politie Gelderland-Zuid, 2008).

Uit datzelfde onderzoek blijkt dat politieagenten over het algemeen op basis van hun gezonde verstand en ervaring adequaat handelen binnen crisis-situaties met mensen met een psychische problematiek. Wel zou het goed zijn als de kennis en vaardigheden van de politieagent ten aanzien van de doelgroep worden bijgespijkerd, met name het herkennen en signaleren van psychische problematiek. Dit leidt tot de nodige professionalisering van de omgang van agenten met verwarde personen.

De concrete aanbevelingen die in het rapport worden gedaan, zijn het ontwikkelen van een training ter professionalisering van politieagenten in het werken met mensen met een psychische problematiek en een verbeterde samenwerking tussen de GGZ en de politie. Hierbij is het belangrijk dat agenten een beter inzicht krijgen in de werkwijze van de hulpverlening en de criteria van de Wet Bopz. Door het verkrijgen van meer kennis over de werkwijze en de criteria van de Wet Bopz ontstaat meer begrip voor de beslissingen die betrokken partijen dienen te maken (Politie Gelderland-Zuid, 2008).

Binnen de integrale beroepsvaardigheidstraining (IBT) is inmiddels het nodige aangepast als het gaat om verwarde personen. Elke agent krijgt op jaarbasis 32 uur IBT.²⁶ Daarin gaat het onder andere om het trainen van fysieke en mentale weerbaarheid, bijvoorbeeld in de vorm van aanhoudingsprocedures. Binnen de Amsterdamse IBT is er aandacht voor het omgaan met verwarde personen. Uit een interview blijkt dat agenten op niveau 3 tot en met 5 tegenwoordig standaard in hun IBT de SPOR-procedure²⁷ aangeleerd krijgen. Als het gaat om verwarde personen wordt in de Amsterdamse IBT met verschillende

²⁶ Dat is inclusief toetsen. Als er sprake is van een nevenfunctie (bijvoorbeeld biker of ME), komen er extra trainingsuren bij.

modules gewerkt. Voorbeelden hiervan zijn algemene informatie in het lesprogramma, beeldmateriaal, een judoachtige ruimte waarin getraind wordt, een oefenstraat en een oefencel. Verder wordt binnen de IBT geleerd dat er verschil is tussen het benaderen van verwarde personen in de openbare ruimte of in een huis, vooral als in het laatste geval met een wapen bedreigd wordt. Vanwege de eigen veiligheid wordt in de IBT voorgesteld om te werken met een doorzichtig schild, vooral als de politie moet oprukken in trapportalen. Voor de omgang met verwarde personen is er tegenwoordig in de IBT extra aandacht voor houdingsverstikking ofwel positionele asfyxie. Het gaat dan vooral om personen die vanwege cocaïne- of GHB-gebruik extreem agressief, achterdochtig en opgewonden zijn en door de politie in bedwang gehouden moeten worden. Door de GGD in Amsterdam is ook een richtlijn opgesteld hoe met mensen met een geagiteerd delirium ofwel een *excited delirium syndrome* om te gaan.

Interessant is dat de Amsterdamse IBT in het algemeen, maar ook wat betreft verwarde personen, constant in ontwikkeling is, mede doordat er geleerd wordt van concreet casusmateriaal. Het gaat dan met name om incidenten tussen politie en verwarde personen en om rechterlijke uitspraken. Een IBT-vertegenwoordiger merkt op dat het bij het benaderen van verwarde personen wel van belang is dat een politiefunctionaris zich niet te veel als vriendelijke hulpverlener opstelt: verwarde personen kunnen onberekenbaar zijn en een gevaar voor de functionaris zelf betekenen. De geïnterviewde geeft in dit kader aan: 'Het is beter om af dan op te schalen. Als je op moet schalen, ben je te laat.'

De Landelijke Expertgroep Samenwerking Politie-GGZ is van mening dat er – zowel in de politieopleiding als in de trainingen – de nodige extra aandacht aan de interactie met verwarde personen besteed kan worden. In de politieopleiding ziet de expertgroep bij voorkeur meer ruimte voor de Wet Bopz en andere juridische kaders en niet zozeer meer aandacht voor de omgang met verwarde personen. Verder is de expertgroep van mening dat het verschil tussen

27 Als er sprake is van verwarde personen die bij de SPA weigeren om medicijnen in te nemen of als een persoon dermate geagiteerd is dat een kalmeringsmiddel noodzakelijk is, kan de SPOR-procedure in werking treden. Een verward persoon wordt dan gedwongen om mee te werken aan het innemen/toedienen van de middelen. De politie heeft hierbij het geweldsmonopolie. De SPOR-procedure wordt met vijf agenten en een chef van dienst uitgevoerd. Deze hebben allen een beschermende helm op en twee agenten lopen voorop met een schild. Vervolgens wordt de verwarde persoon tegen de muur gedrukt, worden zijn benen onderuit getrokken, wordt hij geboeid en op de buik gelegd. Na het aanleggen van arm- en beenklemmen wordt de persoon door een arts gesedeerd.

psychose, ofwel psychiatrische problematiek, en persoonlijkheidsstoornis aan bod moet komen in de opleiding. Mogelijk is het voor politiefunctionarissen dan begrijpelijker als de hulpverlening mensen met een persoonlijkheidsstoornis naar huis stuurt en personen met een psychische stoornis opneemt.

Bovendien zou in de training, naast kennis en ervaring, ook aandacht besteed moeten worden aan de weerbaarheid van politiefunctionarissen. De expertgroep acht dit aspect nu nog onderbelicht in de training.

Uit het interview met een vertegenwoordiger van de GGD komt onder andere naar voren dat de Amsterdamse GGD op wijkniveau een jaarlijkse cursus aan de politie aanbiedt over hoe om te gaan met de doelgroep. Deze cursus wordt samen met de GGZ uitgevoerd. In deze cursus is veel aandacht voor stoornissen en casusmateriaal. De cursus is niet bedoeld om politiefunctionarissen tot diagnostici om te vormen, maar om de politie meer kennis te geven en daardoor een betere onderlinge samenwerking met de GGD te bewerkstelligen. Zoals een vertegenwoordiger van de GGD aangeeft:

‘De politie is er niet voor om deze mensen te helpen. Ze zijn geen hulpverleners en hoeven die competenties niet te hebben. De meeste politieagenten weten pas wat iemand heeft als er een sociaalpsychiatrisch verpleegkundige bij is geweest. Daar is de politie niet voor opgeleid. Niet iedereen die gek doet, is gek en niet iedereen die zich normaal gedraagt, is niet gek. Dit wordt ook behandeld in de cursus.’

Aan diverse respondenten is voorgelegd wat zij vinden van de diverse checklists die o.a. door Van Dongen zijn opgesteld. Aan de hand van deze checklists zou de politie kunnen beoordelen wat de situatie van een persoon is en of deze lijdt aan een psychische stoornis. Diverse respondenten, met name van de GGZ, betwijfelen in hoeverre deze checklists in de praktijk toepasbaar zijn. In de praktijk lijken de screeninginstrumenten voor agenten niet hanteerbaar, omdat ze vaak snel actie moeten ondernemen. Daarnaast vinden de respondenten het niet nodig dat de politie een medische inschatting kan maken; als de politiefunctionarissen maar weten hoe verwarde personen te benaderen en bejegenen. Vanuit de hulpverlening wordt opgemerkt dat een checklist zeker niet altijd functioneel is, omdat vaak maatwerk noodzakelijk is. Respondenten van de politie beamen dit standpunt grotendeels. De praktische toepasbaarheid van kennis staat centraal bij de politie, zij moeten een situatie snel kunnen beoordelen en geen checklist moeten doornemen.

Er lijkt binnen politie-eenheden, zowel landelijk als in Amsterdam, steeds meer aandacht te komen voor expertiseopbouw over de omgang met verwarde personen. Op de website www.politieengedrag.nl staat informatie om politiemensen daarop voor te bereiden. Het informatieproject is tot stand gekomen met behulp van de GGZ, de crisisdienst, de Politieacademie en de Politieregio's Utrecht, Friesland en Gelderland-Zuid. De site bevat onder andere film- en lesmateriaal en vragen uit de praktijk. Zo wordt bijvoorbeeld het in hoofdstuk 2 genoemde zesstappenplan van Hazelhof en Verdonschot (2011) als voorbeeld genoemd van hoe diverse type verwarde personen dienen te worden benaderd.

3.5 Resumé

In de Amsterdamse werkwijze voor de omgang met verwarde personen is er zowel aandacht voor acute situaties als voor preventie en nazorg (tijdens huisbezoeken).

De noodhulp reageert op acute meldingen over een verward persoon die in het openbare gebied of in zijn huis overlast geeft. Zo veel mogelijk wordt geprobeerd om nog voor het eerste contact met een verward persoon de melding te verrijken met informatie van het RTIC, gelieerd aan de meldkamer, of van het wijkteam zelf. Ter plekke beoordeelt de noodhulp de situatie rondom de verwarde persoon. Daarbij wordt primair gekeken naar de veiligheid van politiefunctionarissen, secundair naar de veiligheid van andere burgers en tertiair naar de veiligheid van de verwarde persoon zelf.

Als een verward persoon een gevaar voor zichzelf of anderen is, kan hij worden meegenomen naar het wijkbureau. Een eventueel gepleegd strafbaar feit biedt de politie de mogelijkheid de verwarde persoon mee te nemen. De reguliere strafrechtelijke procedure wordt dan eerst doorlopen ('strafrecht gaat voor hulpverlening'). Tussen de geestelijke gezondheidszorg en de politie is afgesproken dat verwarde personen na het eerste politiecontact worden gezien door een SPV'er van V&A. De SPV'er bepaalt thuis bij de verwarde persoon of op het wijkbureau of diegene ter beoordeling moet worden doorgestuurd naar de SPOR van de SPA. De beoordeling bij de SPOR wordt door een psychiater uitgevoerd. Die besluit naar aanleiding van zijn bevindingen of er sprake is van een verward persoon die voldoet aan de IBS-criteria. Een verward persoon kan vervolgens, na toestemming van de burgemeester, worden opgenomen of, als de situatie niet acuut en gevaarlijk is, met een zorgaanbod worden heengezonden.

Na verwijdering van de naam van de persoon van het arrestantenbord bij de politie is de procedure afgerond.

Bij huisbezoeken gaat het om een bezoek van een wijkagent en een SPV'er van V&A. Dit kan in het kader van nazorg na een acute melding zijn, vanwege een melding die door een hulpverleningsinstantie is gedaan of omdat een van de bezoekende partijen de situatie bij de verwarde persoon wil monitoren.

In Amsterdam is binnen de IBT de nodige aandacht voor verwarde personen. Zo is de SPOR-procedure, de werkwijze waarbij een agressief verward persoon onder dwang sedatie krijgt, standaard in IBT-niveau 3, 4 en 5 opgenomen. Daarnaast wordt de IBT regelmatig gevoed met nieuw casusmateriaal op dit gebied. De Landelijke Expertgroep Samenwerking Politie-GGZ pleit ervoor om in de IBT standaard aandacht te besteden aan de weerbaarheid van politiefunctionarissen. Maar ook meer aandacht voor juridische kaders (zoals de Wet Bopz) en het verschil tussen een persoonlijkheidsstoornis en een psychose acht de expertgroep voor de politieopleiding van belang.

Verwarde personen in cijfers

Aan de politie Amsterdam is gevraagd een tweetal overzichten van registraties te verstrekken. Het eerste is een overzicht van alle E33-registraties²⁸ over de jaren 2010, 2011 en 2012 uitgesplitst naar diverse variabelen, zoals district, wijkbureau, maand, week en dag. Deze gegevens worden in dit hoofdstuk gepresenteerd als breedteanalyse. Aan de hand van deze gegevens kan een beeld worden geschetst van het aantal registraties per jaar.

Daarnaast is een random steekproef getrokken van 300 E33-registraties uit het jaar 2012. Deze registraties bieden meer inzicht in de aard van de meldingen, de problematiek van en de omgang met de verwarde personen en de afhandeling door de politie.

4.1 De breedteanalyse

Wanneer naar de jaren 2010-2012 wordt gekeken, komen de meeste registraties over verwarde personen voor in district West, gevolgd door Centrum, Zuid, Oost en Noord. Opvallend is dat het aantal E33-registraties in Noord en Oost sterk toeneemt, terwijl deze ontwikkeling in de andere districten minder evident is. De wijkteams die de meeste E33-registraties hebben, zijn: Houtmankade, Klimopweg, Van Leijenberghlaan, Oud-West, De Pijp, Surinameplein en Waddenweg. In deze wijkteams ligt het aantal E33-registraties per jaar vrijwel altijd boven de 250.²⁹ Een deel van de verschillen in aantallen tussen stadsdelen is te verklaren doordat in stadsdeel West diverse klinieken staan voor de opvang van verwarde personen. Dit leidt tot meer meldingen van verwarde personen die incidenten veroorzaken in deze instanties of zich rondom deze instanties ophouden. In stadsdeel Centrum bevinden zich meer verwarde personen, met name recreërend, in vergelijking met de andere stadsdelen. Dit kan nog versterkt

28 E33 is de maatschappelijke klasse waaronder de politie een melding met een 'verward of overspannen persoon' registreert. In totaal gaat het om bijna 16.000 registraties.

29 De aantallen in tabel 4.1 liggen hoger omdat er meer wijkbureaus zijn dan de bureaus die wij hebben geselecteerd.

worden door de aanzuigende werking van het relatief hoge aantal coffeeshops en horecagelegenheden in stadsdeel Centrum.

Tabel 4.1: Aantal E33-registraties per stadsdeel³⁰ (in n en %)

Stadsdeel	2010		2011		2012		Totaal	
	n	%	n	%	n	%	n	%
West	1590	32	1621	31	1600	30	4811	31
Centrum	969	20	1080	20	1012	19	3061	19
Noord	690	14	876	16	928	17	2494	16
Oost	777	15	823	15	931	17	2531	16
Zuid	939	19	939	18	920	17	2798	18

De maanden laten onderling een wisselend beeld zien wanneer wordt gekeken naar de E33-registraties per maand (zie tabel 4.2). In de wintermaanden (december, januari en februari) lijkt het aantal E33-registraties enigszins minder te zijn ten opzichte van de andere maanden. In de maanden april, mei en augustus neemt het aantal registraties over de drie jaren toe, terwijl in de overige maanden de aantallen per jaar fluctueren. Wanneer wordt gekeken naar de verschillende weken per jaar laat zien we een vergelijkbaar beeld. In de eerste en laatste weken van het jaar ligt het aantal E33-registraties iets lager dan in de overige weken.

Tabel 4.2: Aantal E33-registraties per maand (in n en %)

Maand	2010		2011		2012	
	n	%	n	%	n	%
Januari	388	8	419	8	392	7
Februari	321	6	423	8	412	7
Maart	382	8	433	8	424	8
April	394	8	448	8	466	9
Mei	401	9	467	9	482	9
Juni	446	9	468	9	451	8
Juli	485	10	529	10	460	9
Augustus	449	9	481	9	542	10
September	402	8	455	8	436	8
Oktober	454	9	440	8	483	9
November	428	8	405	8	473	9
December	441	8	397	7	403	7

30 Doordat de districtsindeling van de politie verschilt van de indeling van de gemeente kunnen deze cijfers niet worden vergeleken met die van de totale bevolking per stadsdeel.

Uitgesplitst naar de dagen van de week zijn er nauwelijks verschillen te zien tussen de dagen.

Tabel 4.3: Aantal E33-registraties per dag van de week (in n en %)

Dag	2010		2011		2012	
	n	%	n	%	n	%
Maandag	740	15	801	15	816	15
Dinsdag	731	15	795	15	821	15
Woensdag	740	15	794	15	769	14
Donderdag	783	16	769	14	836	15
Vrijdag	652	13	789	15	792	15
Zaterdag	723	14	709	13	694	13
Zondag	622	12	708	13	696	13

Wanneer wordt gekeken naar de uren per dag, zijn er enkele piekmomenten. Op deze momenten is het aantal E33-registraties gemiddeld meer dan 45 meldingen per uur per jaar. In tabel 4.4 is te lezen dat op de meeste dagen de meldingen omtrent verwarde personen binnenkomen in de middag en de avond. Hierbij is opvallend dat de meldingen op vrijwel alle dagen afnemen rond etenstijd en dan weer toenemen tot laat in de avond.

Tabel 4.4: Piekmomenten E33-registraties per dag³¹

Dag	Piekmoment
Maandag	10.00-15.00 uur en 19.00-23.00 uur
Dinsdag	13.00-18.00 uur en 19.00-22.00 uur
Woensdag	13.00-18.00 uur en 20.00-23.00 uur
Donderdag	13.00-18.00 uur en 19.00-22.00 uur
Vrijdag	15.00-18.00 uur en 19.00-23.00 uur
Zaterdag	Geen piek, contact van 9.00-24.00 uur
Zondag	15.00-17.00 uur en 20.00-21.00 uur

4.2 De diepteanalyse

Door de politie Amsterdam is een random steekproef getrokken van 300 E33-registraties over het jaar 2012. Hierbij is informatie meegenomen over de personen in kwestie, de aard van de problematiek, de manier waarop de problematiek zich richting de politie uit en welke vervolgacties de politie heeft ondernomen. In totaal bleken 278 registraties voldoende informatie te bevatten om in de analyse mee te nemen. Hoewel in sommige registraties (8 procent) staat

31 Het gaat hierbij om het tijdstip van de melding, niet om het tijdstip van registratie in BVH.

dat deze zijn afgehandeld door een wijkagent in plaats van door een noodhulpagent, wordt dit niet consequent benoemd. Daarom kunnen geen uitspraken worden gedaan over de werkverdeling tussen diverse politiefunctionarissen.

Allereerst is gekeken naar de geografische spreiding. Zoals blijkt uit tabel 4.5 zijn in de steekproef de meeste E33-registraties geregistreerd in district West.

Tabel 4.5: Aantal E33-registraties per district (in n en %)

District	Aantal	%
Centrum	52	19
Noord	52	19
Oost	42	15
Zuid	33	12
West	79	28
Onbekend	20	7
Totaal	278	100

De meeste meldingen (71 procent) komen binnen via de meldkamer. In 11 procent van de gevallen komt een verward persoon naar het bureau of komt een burger naar het bureau met een melding over een verward persoon. Tijdens surveillance vindt eveneens een klein deel van het contact (6 procent) met verwarde personen plaats. In de overige gevallen komt een melding via e-mail, gaat het om een huisbezoek of om assistentie in een instelling.

De helft van de registraties (50 procent) heeft betrekking op een situatie met een verward persoon in een woning, gevolgd door de openbare weg (22 procent) en het bureau (9 procent). De rest betreft horeca, een instelling of het station.

Verwarde personen

De verdeling tussen mannen (48 procent) en vrouwen (44 procent) is vrijwel gelijk. In een aantal situaties is niet bekend of het om een man of vrouw gaat, omdat deze persoon niet meer aanwezig is wanneer de politie arriveert op de locatie van de melding. Ruim de helft van de verwarde personen (55 procent) waarmee de politie in aanraking komt, is tussen de 30 en 59 jaar. In tabel 4.6 staan de registraties verspreid over de leeftijdscategorieën weergegeven.

Tabel 4.6: Leeftijdscategorie verwarde personen (in n en %)

Leeftijdscategorie	Aantal	%
10-19	7	2
20-29	30	11
30-39	56	20
40-49	48	17
50-59	49	18
60-69	17	6
70-79	17	6
80-89	21	8
90-99	3	1
onbekend	30	11
Totaal	278	100

De aard van de problematiek van verwarde personen staat uitgesplitst in tabel 4.7. In ruim een derde van de registraties (34 procent) staat enkel dat het gaat om een verward persoon, zonder dat de problematiek verder is genuanceerd. Bij een kwart van de situaties gaat het om overlastgevende personen. Minder vaak hebben meldingen van verwarde personen betrekking op de hulpverlenende rol van de politie, bijvoorbeeld in het geval van suïcidale (5 procent) of hulpbehoevende personen (9 procent).

Tabel 4.7: Problematiek verwarde personen (in n en %)

Aard problematiek	Aantal	%
Agressie/dreiger	24	9
Hulpbehoevend	24	9
Overig (psychose/schizofreen/psychiatrie)	13	5
Overlastgevend	67	24
Verslaafd	12	4
Verward	95	34
Suïcidaal (psychiatrie)	14	5
Zwerver	9	3
Onbekend	20	7
Totaal	278	100

Uit verdere analyse blijkt dat registraties waarbij als problematiek ‘verward’ geregistreerd staat, vaker vrouwen betreffen dan mannen. Daarnaast zijn overlastgevers vaker tussen de 50-59 jaar dan personen met andere problematiek. Verder komen agressieve, overlastgevende en hulpbehoevende verwarde personen vaker voor in een woning of instelling dan verwarde personen met andere problematiek.

De verwarde persoon in kwestie is in bijna de helft van de gevallen een bekende van de politie (45 procent). In een vijfde van de registraties (22 pro-

cent) gaat het niet om een bekende van de politie en in een derde van de registraties (33 procent) staat niet vermeld of het gaat om een persoon die al eerder met de politie in aanraking is gekomen.

Informatie vooraf

In sommige situaties kan het handig zijn als de meldkamer extra informatie doorgeeft aan de agenten die op de melding afgaan. Bijvoorbeeld wanneer bekend is dat een persoon al eerder vanwege psychische problematiek in aanraking met de politie is geweest, gewelddadig kan zijn of woonachtig is in een instelling. In 12 procent van de meldingen is extra informatie verstrekt aan de noodhulpagenten. Hierbij gaat het met name om informatie die in de systemen beschikbaar is, zoals eerder contact met de politie of bekende problematiek. Bij bijna de helft van de meldingen (47 procent) is volgens de registratie geen extra informatie over de verwarde personen opgevraagd bij of doorgegeven door de meldkamer. Dit komt in het overgrote deel van de meldingen doordat vooraf geen personalia van de persoon bekend zijn. Of op basis van informatie uit de melding en eventuele extra informatie door de politie een specifieke benaderingswijze is gekozen, is in twee derde van de registraties (66 procent) niet genoteerd. In de situaties waarbij een persoon bekend is bij de politie, is er soms voor gekozen de locatie vanaf de achterzijde te benaderen, zodat de persoon de politie niet aan ziet komen. Daarnaast is in instellingen altijd eerst overleg gepleegd met de medewerkers van de instelling die de melding hebben gedaan.

Uit nadere analyse blijkt dat overlastgevende personen vaker bekenden zijn van de politie dan personen met een andere problematiek. Dit zorgt er dan ook voor dat het bij hen vaak niet nodig is extra informatie te verkrijgen, omdat het adres/de persoon al bekend is bij de agenten die op de melding afgaan.

Contact met verward persoon

Uit de meeste registraties kan afgelezen worden hoe het contact tussen de politie en de verwarde persoon verloopt. Hierbij is onderscheid gemaakt tussen het eerste contactmoment, het moment waarop de verwarde persoon de politie ziet, en het gedrag gedurende het verdere verloop, waaronder begeleiding naar instelling, vervoer richting bureau (zie tabel 4.8). Ruim een derde van de verwarde personen (34 procent) is vanaf het eerste contact met de politie coöpera-

tief. Tijdens het verdere contact met de politie is dit het geval voor bijna de helft van de verwarde personen (47 procent). Dit betekent niet dat de personen volgens de registraties ook daadwerkelijk meewillen naar het bureau, maar zij blijven gedurende het contact met de politie rustig en werken mee met wat de politie hen vraagt.

Uit verdere analyse blijkt dat verwarde personen met agressieve of overlastgevendende problematiek significant vaker agressief gedrag vertonen tijdens het eerste contact met de politie dan verwarde personen met een andere problematiek. Suïcidale personen reageren in het begin significant vaker emotioneel tijdens het contact met de politie. Gedurende het verloop van het contact tussen politie en verwarde personen worden de verschillen tussen de typen verwarde personen minder groot.

Tabel 4.8: Gedrag persoon ten opzichte van politie (in n en %)

Gedrag	Gedrag persoon bij eerste contact met politie ³²		Gedrag persoon tijdens verdere contact met politie	
	n	%	n	%
Agressief	22	10	12	6
Coöperatief	78	34	97	47
Emotioneel	18	7	15	7
Niet-coöperatief	22	10	29	14
Verward	48	21	25	12
Overig	28	12	5	2
Onbekend	15	6	23	12
Totaal	231	100	206	100

Ruim een derde van de verwarde personen (34 procent) is meegenomen naar het bureau en ruim een derde van de personen (37 procent) is niet meegenomen. Bij 21 procent van de verwarde personen gaat het om een huisbezoek, komen zij aan het bureau of gaat het uitsluitend om registratie van een melding. Verwarde personen worden niet meegenomen naar het bureau wanneer geen (ernstige) overlast is waargenomen, wanneer de melding is doorgezet naar de wijkagent of wanneer V&A ook al ter plaatse is. De motivatie om iemand mee te nemen is vaak niet letterlijk genoteerd in de registratie. Wanneer een motivatie is genoteerd, is vaak volstaan met de termen suïcidaal, art. 3 Politiewet of ordeverstoorder.

32 Voor een deel van de personen is geen sprake van contact met de politie omdat het gaat om een registratie van een huisbezoek of omdat er geen persoon is aangetroffen op de locatie van de melding.

Van de verwarde personen die zijn meegenomen naar het bureau werkt 65 procent mee; zij stappen vrijwillig in de politieauto en bieden geen verzet. Een vijfde van de personen (21 procent) biedt wel verzet tegen verplaatsing naar het bureau. Het verzet is gepleegd door slaan of schoppen van agenten, schelden en uiten van bedreigingen richting de agenten.

Wanneer dieper op de gegevens wordt ingezoomd, blijkt dat suïcidale personen significant vaker zijn meegenomen naar het bureau, namelijk in alle gevallen. Bij andere typen problematiek is de helft van de mensen meegenomen.

Vangnet & Advies (V&A)

De procedure is dat wanneer de politie twijfelt aan de geestelijke gezondheid van een persoon, V&A wordt ingeschakeld (zie hoofdstuk 3). In bijna de helft van de keren (49 procent) dat de politie contact heeft met een verward persoon, is V&A ingeschakeld. Dit omvat eveneens de keren dat een persoon niet wordt meegenomen naar het bureau, maar aan V&A is verzocht een huisbezoek af te leggen. In ruim een derde van de gevallen (36 procent) is V&A niet ingeschakeld. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer geen (ernstige) overlast is waargenomen, een persoon in een instelling verblijft of de melding is doorgezet naar een andere instantie (zoals de huisarts of de wijkagent). Uit een verdiepende analyse blijkt dat, met uitzondering van suïcidale personen, voor alle typen problematiek de kans fiftyfifty is dat V&A is ingeschakeld. Bij suïcidale personen is dit altijd het geval.

Afhandeling

In tabel 4.9 zijn de manieren van afhandeling van een melding omtrent een verward persoon weergegeven. Zoals uit deze tabel blijkt, is de afhandeling vrij divers. Een vijfde van de verwarde personen is doorgestuurd naar de SPOR nadat ze zijn gepresenteerd aan V&A. Bij 11 procent van de registraties staat niet vermeld wat er met een verward persoon is gebeurd nadat deze is gepresenteerd aan V&A. Een huisbezoek wordt meestal ingepland door een SPV'er in combinatie met een wijkagent; dit gebeurt in 8 procent van de E33-registraties. Daarnaast wordt een deel van de personen teruggebracht naar de instelling waar ze wonen (12 procent) of wordt de melding doorgezet naar de GGD of de wijkagent

(8 procent). In een deel van de gevallen wordt enkel een mutatie gemaakt (12 procent). Dit is bijvoorbeeld bij een overlastmelding waarbij geen overlast meer wordt waargenomen wanneer de politie ter plaatse komt.

Tabel 4.9: Afhandeling E33-registraties (in n en %)

Afhandeling	Aantal	%
Door V&A verwezen naar de SPOR	52	19
Geen (ernstige) overlast waargenomen	15	5
Gepresenteerd aan V&A	30	11
Heengezonden door V&A	13	5
Huisbezoek ingepland	23	8
Teruggebracht naar instelling	34	12
Melding doorgezet	22	8
Mutatie gemaakt	32	12
Zelfstandig vertrokken	22	8
Overig	15	5
Onbekend	20	7
Totaal	278	100

Wanneer deze gegevens statistisch worden getoetst, blijkt dat overlastgevers, verwarde personen en suïcidale personen significant vaker naar de SPOR of een andere instelling zijn gezonden dan personen met een ander type problematiek (agressie, hulpbehoevend, verslaafd of zwervend). Daarnaast is bij overlastgevers significant vaker een huisbezoek ingepland of een mutatie gemaakt (ter dossiervorming).

4.3 Resumé

Op basis van door de Amsterdamse politie geregistreerde meldingen in BVH van verwarde personen (maatschappelijke klasse E33) zijn twee soorten analyses uitgevoerd. Het gaat ten eerste om een breedteanalyse, met daarin bijna 16.000 registraties over de jaren 2010, 2011 en 2012. De breedteanalyse geeft zicht op locatie, maand, dag en tijdstip van meldingen.

In district West komen de meeste registraties voor, maar het aantal E33-registraties in de districten Noord en Oost neemt toe. Het aantal registraties ligt in de wintermaanden december, januari en februari iets lager dan in de andere maanden. Er zijn geen dagen in de week waarin substantieel meer meldingen voorkomen. De piekmomenten op de dag liggen vooral in de middag en de avond.

Ten tweede is een diepteanalyse op 278 random geselecteerde meldingen uitgevoerd. Hieruit komt informatie naar voren over de verwarde personen zelf, de aard van hun problematiek, de manier waarop de problematiek zich richting de politie uit en wat de vervolgactie van de politie is.

De helft van de meldingen betreft verwarde personen thuis. In ruim een vijfde van de meldingen (22 procent) gaat het om verwarde personen op de openbare weg. Verder zijn ook meldingen op het bureau geregistreerd (9 procent). De rest van de meldingen betreft horeca, een instelling of het station.

De verdeling tussen verwarde mannen en vrouwen is nagenoeg gelijk. Van de meldingen waarbij het geslacht bekend is, is 52 procent man. De meeste verwarde personen (55 procent) liggen in de leeftijdscategorie tussen 30 en 59 jaar.

De aard van de problematiek van verwarde personen blijft in de meeste gevallen onduidelijk. In een derde (34 procent) van de meldingen is de melding hooguit dat het een verward persoon is en in 24 procent gaat het om overlastgevende personen. Ook de termen 'agressief' (9 procent) en 'hulpbehoevend' (9 procent) worden gebruikt. Meer concreet worden de meldingen in de gevallen waarbij de termen 'psychose/schizofreen' (psychiatrie) (5 procent), 'verslaafd' (4 procent), 'suïcidaal' (5 procent) en 'zwerfer' (3 procent) worden gebruikt.

Als uit de melding te herleiden is of een persoon al eerder met de politie in aanraking is geweest, blijkt het twee keer zo vaak te gaan om een bekende (45 procent) versus een onbekende (22 procent). Overlastgevende verwarde personen zijn vaker bekend bij de politie dan andere.

Regelmatig is er na een melding over een verward persoon geen extra informatie opgevraagd bij of aangeleverd door de meldkamer. De reden hiervoor is voornamelijk dat de persoonsgegevens van de verwarde persoon ontbreken. Als een persoon bij de politie bekend is, wordt soms voor een speciale benaderingstactiek gekozen, bijvoorbeeld het ongezien benaderen van een persoon. Als een verward persoon in een instelling verblijft, volgt altijd eerst overleg met de medewerkers daarvan.

In de gegevens over de interactie tussen verwarde personen en politie blijkt dat agressieve verwarde personen vaker ook agressief op de politie reageren; suïcidalen zijn emotioneler. Interactie met de politie heeft een de-escalerend effect, want er resteren minder aanvankelijk agressieve en verwarde personen en er ontstaat vaker een coöperatieve houding van de verwarde personen. Twee derde van de verwarde personen die zijn meegenomen naar het wijkbureau, biedt ook geen verzet; een vijfde doet dat wel. Het gaat in het laatste geval met

name om slaan, schoppen en verbale uitingen, tot bedreigingen toe. Uiteindelijk volgt op bijna de helft van de meldingen (47 procent) een vervolgactie. Dit kan het doorverwijzen door de SPV'er van V&A naar de SPOR zijn, maar ook het terugbrengen van de verwarde persoon naar de instelling waar hij of zij verblijft. Ook worden meldingen doorgezet naar de wijkagent of de GGD of wordt direct een huisbezoek ingepland.

Observaties bij noodhulp en wijkagenten

Een belangrijk onderdeel van het onderzoek naar de omgang van de politie met verwarde personen is het meelopen met de politie (agenten in de noodhulp en wijkagenten) en de hulpverlening. De omgang van de politie met verwarde personen kan namelijk het best in de praktijk, via observaties, worden beoordeeld. Observaties maken het eveneens mogelijk om ter plekke extra verdiepingsvragen te stellen. Het gaat dan met name om afwegingen voor de politie om richting een verward persoon op een bepaalde manier te handelen, gelet op de veiligheid van de politiefunctionarissen, maar ook op die van de verwarde persoon zelf.

In totaal zijn er tijdens 22 observaties 45 casussen met daarin meldingen over en interactie met verwarde personen verzameld. Dit zijn 20 casussen tijdens noodhulpdiensten en 25 casussen vanuit huisbezoeken en crisisdiensten van de GGD. Ook zijn tijdens de gesprekken gedurende de observaties en het 'maandagochtendoverleg' indirecte casussen opgetekend (n=43).³³ Deze casussen zijn slechts in de zijlijn gebruikt om meer inzicht te krijgen in de afwegingen die politiefunctionarissen in de interactie met verwarde personen maken.

Hoewel in het onderzoek de omgang met verwarde personen vanuit politieperspectief centraal staat, is ook bij SPV'ers van V&A en bij de combinatie wijkagent-SPV'er geobserveerd. Hiervoor zijn twee redenen. De eerste reden is praktisch van aard: omdat het aantal casussen in de observaties achterbleef bij de verwachting, zijn door middel van extra observaties bij V&A en de wijkagent meer casussen verzameld. Ten tweede is het door via V&A en de wijkagent te observeren ook mogelijk gebleken om de afhandeling van de omgang door de politie met een verward persoon vanuit het perspectief van V&A te bekijken.

33 Daaronder vallen ook tien bespreekcasussen tijdens het maandagochtendoverleg van de GGD.

Tijdens de observaties is gewerkt met een observatieformat, zodat alle onderzoekers naar dezelfde relevante onderzoeksthema's hebben gekeken en deze op dezelfde wijze hebben beschreven. De onderzoeksthema's zijn als volgt ingedeeld:

- achtergronden van de melding (aard, bron, aanleiding);
- het inwinnen van eventueel beschikbare voorinformatie;
- de interactie met de verwarde persoon;
- de samenwerking tussen politie en hulpverlening;
- de verschillende doelgroepen die uit de observaties naar voren komen.

Deze punten worden in dit hoofdstuk beschreven. Daarbij is gebruikgemaakt van al het casusmateriaal. In dit hoofdstuk wordt, met andere woorden, geen onderscheid gemaakt tussen de observaties bij verschillende instanties. Het is een kwalitatieve beschrijving.

De observaties bij de noodhulp, de crisisdienst van V&A en het combi-bezoek van de wijkagent en de SPV'er hebben geleid tot casusmateriaal dat vanuit het perspectief van de politie beschreven is. De omgang tussen politie en verward persoon staat dus centraal in het onderzoek, de samenwerking tussen verschillende instanties is secundair. De observaties zijn vervolgens uitgevoerd vanuit de gedachte dat het geen procesevaluatie van de werkwijze van de politie, V&A en andere instanties betreft. Een oordeel over de juistheid van de werkwijze van de betrokken partijen is dan ook niet aan de orde. Het observatieformat is vooral bedoeld als een opsomming van werkwijzen die zijn geobserveerd, zonder daarbij te wijzen op eventuele fouten of lacunes. Ten slotte is het observatieformat bedoeld om de verschillen of juist de overeenkomsten in benadering van de doelgroep tussen de zorg- en veiligheidspartijen weer te geven.

5.1 *Inzoomen op de twintig noodhulpcasussen gezamenlijk*

Voordat meer in detail op het casusmateriaal wordt ingegaan, volgt eerst een algemene beschrijving van de casussen. Het gaat dan om de houding bij het aantreffen van de verwarde persoon in kwestie (bijvoorbeeld agressief of rustig), de reactie van de politie hierop en het effect dat de actie van de politie op de verwarde persoon heeft. Omdat deze informatie in de indirecte casussen en de huisbezoeken niet het verloop van melding tot afhandeling weergeeft, richt onderhavige beschrijving zich alleen op de twintig geobserveerde casussen die

bij de noodhulp zijn uitgevoerd. Deze casussen worden opgedeeld naar aard van de melding.³⁴

Van de twintig meldingen blijkt het in acht meldingen te gaan om agressieve personen. In zes van deze meldingen treft de politie de verwarde persoon ook agressief aan, terwijl twee personen zich direct meewerkend richting de politie opstellen. Duidelijk is dat zes van de acht agressieve personen onder invloed zijn van middelen. De agressie van de verwarde persoon leidt er in vijf casussen toe dat de politie zich proactief, scherp en alert richting de persoon opstelt. Dit om de agressie van de verwarde persoon te beteugelen. In deze vijf casussen verschilt de interactie in het verdere verloop, bijvoorbeeld omdat de verwarde persoon gesedeerd wordt of dronken in slaap valt. In twee van deze vijf casussen neemt de politie een discussievermijdende, vaak zwijgende houding aan en in één casus blijft de interactie tussen de politie en de verwarde persoon scherp vanwege onderlinge irritatie. Juist in deze groep lijkt de politie de meeste stemmingsverandering te bewerkstelligen.

Vijf van de twintig casussen betreffen overlastgevende, verwarde personen in de openbare ruimte. Deze zijn zowel via meldingen als via eigen observaties door de politie binnengekomen. De meeste overlastgevers, vier, zijn onder invloed van middelen. Twee van de vijf overlastgevers stellen zich direct meewerkend op als de politie arriveert. In dit soort casussen blijkt het voor de politie niet altijd eenvoudig om een vervolgactie te plegen, omdat de overlast niet dermate zwaar is dat een persoon meegenomen kan worden. Veelal neemt de politie in deze casussen een geruststellende en discussievermijdende houding aan, tenzij de overlastgever zich opdringt aan de politie of omstanders blijft lastigvallen. In deze casussen kiest de politie uiteindelijk regelmatig voor het uitschrijven van een boete op grond van de APV, omdat er verder weinig middelen ter beschikking staan.

In vier van de twintig casussen gaat het om een suïcidaal persoon. De redenen voor de suïcideneigingen liggen in een depressie (twee casussen) en omdat mensen overstuur zijn (twee casussen). Bij de groep suïcidalen kan medicijngebruik of het achterwege laten daarvan een rol spelen (twee casussen). Juist bij de suïcidale personen die overstuur zijn, neemt de politie een voorzichtige, geruststellende houding aan. Dit om mensen niet nog verder overstuur te maken en om het gevaar voor de persoon zelf niet te laten toenemen. In de twee casussen waarin sprake is van suïcidale personen die depressief zijn, is het beeld dat de politie op analytische wijze de huissituatie scant op de mogelijk-

34 Zie bijlage 6 voor een uitwerking van de casussen.

heid tot herhaald suïcidegedrag (bijvoorbeeld of er veel medicijnen voorhanden zijn of dat een persoon zichzelf verwond heeft).

In twee casussen betreft het meldingen over verwarde personen die onder invloed zijn en die zich direct meewerkend opstellen als ze de politie zien. De politie neemt daarom een rustige houding aan en neemt een van de twee personen vooral mee om te ontzuchten. Voor de andere persoon wordt in het huis van familie onderkomen gevonden.

In de laatste casus gaat het om een melding over een dementerend persoon. De houding van de politie is rustig, vriendelijk en faciliterend, om de persoon gerust te stellen en weer thuis te brengen.

5.2 De achtergronden van de melding

Meestal gaat het om een melding over een verward persoon via 112; in enkele gevallen betreft het een eigen signalering van een verward persoon door politiefunctarissen. In deze laatste casussen gaat het vaak om notoire overlastgevers in openbaar gebied, personen die al langer in een traject zitten of hebben gezeten.

Een klein deel van de verwarde personen meldt zichzelf op het bureau. Bij een wijkbureau blijkt tijdens een observatie dat het beleid ten opzichte van een notoire overlastgever is om hem weg te sturen. De man komt iedere dag een kop koffie halen bij het bureau. In eerste instantie geven agenten hem die, maar de verwarde persoon is vrij afhankelijk en dit wordt versterkt wanneer hij een kop koffie krijgt. Geadviseerd wordt dus om hem weg te sturen, zodat hij ook niet in de wijk blijft hangen.

De aard van de meldingen kan verschillen. Uit de observaties blijkt dat er een verschil bestaat tussen verwarde personen in het openbare gebied en verwarde personen thuis. In het eerste geval zijn het omstanders die via 112 melden, in het tweede geval vrienden, huisgenoten of de verwarde personen zelf. Als verwarde personen zelf bellen, gaat het in de meeste gevallen om iemand die dreigt zichzelf of een ander wat aan te doen. In een enkel geval betreft het een verward persoon die naar een specifiek persoon bij de politie vraagt.

Casus: angstige Suzanne

Via de meldkamer krijgt een wijkagent Suzanne aan de lijn. Zij voelt zich heel angstig en ziet mannen in haar slaapkamer. Er bestaat een afspraak dat Suzanne naar de wijkagent vraagt als ze zich niet goed voelt. Bij de politie is al vanwege eerdere incidenten bekend dat Suzanne aan borderline lijdt, een gevolg van een niet-behandelde posttraumatische stressstoornis, en daaraan gekoppeld suïcidale neigingen heeft. Suzanne is een notoir verward persoon, die regelmatig bij de politie in beeld komt en voor veel politiefunctionarissen een bekende is. Ze zorgt in het algemeen voor weinig problemen en is over het algemeen rustig. Daarom gaat de wijkagent alleen naar het huis van Suzanne; hij ziet dat ze hoog in haar ademhaling zit en zweet. Navraag leert dat middelengebruik geen rol speelt.

Bij de bejegening van Suzanne wordt in eerste instantie voor de eigen veiligheid wel afstand bewaard, omdat niet uit te sluiten is dat ze scherpe voorwerpen in haar handen heeft. Omdat ze heel rustig en in zichzelf gekeerd is en niet onberekenbaar lijkt, worden geen dwangmiddelen ingezet. De wijkagent en de inmiddels aanwezige noodhulp besluiten om Suzanne ter beoordeling door een SPV'er mee te nemen naar het bureau. De overweging hierbij is dat Suzanne in de optiek van de agenten later op de avond ongetwijfeld voor problemen zal zorgen. Haar problematiek blijkt later niet dusdanig ernstig dat een directe opname gerechtvaardigd is.

5.3 Het opvragen van informatie

In deze paragraaf gaat het om het opvragen van informatie door de politie vooraf en tijdens het verloop van een melding. Daarnaast is er ook aandacht voor het achteraf borgen van informatie.

In bijna alle casussen, behalve die waar de politie zelf op een verward persoon stuit, is door de politie geprobeerd om vooraf meer informatie over de verwarde persoon te verzamelen, maar dit is niet altijd gelukt. Als het om een melding thuis gaat, kan uit de bij de meldkamer ter beschikking staande bronnen diverse informatie opgevraagd worden, bijvoorbeeld het aantal mensen dat woonachtig is op een adres. Aan de meldkamer is ook een RTIC gekoppeld, waardoor eventuele achtergrondinformatie opgezocht kan worden. Dit kan informatie uit

eerdere politiemutaties zijn (bijvoorbeeld een gevarenclassificatie), maar ook informatie die op sociale media staat. Andere relevante informatie komt uit eventuele bekende incidenten (BVH) en uit eventuele antecedenten (HKS), maar ook uit gegevens van de Dienst Wegverkeer (RDW). Het komt in enkele casussen voor dat meldingen over verwarde personen thuis een verband hebben met huiselijk geweld. Het gaat dan om verwarde personen die zowel slachtoffer als dader van huiselijk geweld kunnen zijn. Mede doordat in het politiestelsel BVH gewerkt wordt met een huiselijkgeweldcode, is deze informatie vaak snel voorhanden.

De meldkamer geeft meldingen zowel via de mobilfoon als via het computerscherm in de noodhulpauto door. Die meldingen en berichten zijn kort en bondig, maar kunnen worden aangevuld met relevante informatie.

Ook kan vanuit de noodhulpauto om extra informatie over de verwarde persoon gevraagd worden. De noodhulp kan, naast informatie van de meldkamer, via het systeem Plot of via een collega op het bureau informatie over (mogelijke) betrokkenen achterhalen. Als er geen naam van de verwarde persoon bekend is, blijft de informatie beperkt tot een omschrijving van de aard van de melding.

In één casus meldt een hulpverleningsinstantie een verward persoon aan. Automatisch leidt dit tot een verrijkte informatiepositie, omdat deze instantie bereid blijkt informatie te delen met de politie. Dit leidt ertoe dat de politie beter voorbereid, en in dit geval samen met de hulpverleningsinstantie, ter plekke komt.

Uit het casusmateriaal blijkt dat er twee redenen zijn waardoor soms geen informatie beschikbaar is voorafgaand aan de interactie met een verward persoon. Ten eerste komt het voor dat er naast de melding geen extra informatie over de verwarde persoon is, omdat deze niet aanspreekbaar is voor de melder. Ten tweede is het mogelijk dat een persoon aanspreekbaar is, maar dat deze zijn of haar naam niet weet.

Casus: onduidelijke melding I

Er wordt gemeld dat iemand in een tuin staat en mogelijk onder invloed is van GHB. Wie de melding precies doet, is voor de meldkamer niet duidelijk, en evenmin wat de aanleiding van de melding is. De naam van betrokkene is niet bekend, daarom kan op voorhand niet worden vastgesteld of er sprake is van een bekend persoon. Ter plekke blijkt een vrouw

bij haar zwager in de tuin te staan en niet meer naar binnen te mogen vanwege haar drinkgedrag. De noodhulp richt zich erop de verhalen van beide partijen te horen om zo een goed beeld van de situatie te krijgen en deze op te lossen. In het contact met de verwarde persoon houden de agenten afstand en taxeren zij het risico op suïcide. Het verhaal van de verwarde persoon wordt rustig aangehoord. Aanvullend wordt, wanneer bekend is om wie het gaat, via Plot geïnformeerd of de persoon al eerder met de politie en V&A in aanraking is geweest.

Deels ligt de informatie over verwarde personen ook in de werkervaring van een politiefunctionaris in een bepaalde wijk. Politiefunctionarissen met meerdere jaren ervaring in een wijk leren de doelgroep en haar gedrag kennen, met name als het gaat om verwarde personen die thuis en niet in de openbare ruimte verward gedrag vertonen. Als een agent in een nieuw werkgebied begint, moet deze kennis nog worden opgebouwd. Deze doelgroepkennis is volgens politiefunctionarissen juist van onschatbare waarde voor het beter kunnen inschatten van verwarde personen.

Casus: onduidelijke melding II

Een medewerkster van een kaaswinkel belt de politie omdat een man in de winkel op haar verzoek niet weg wil. Hij loopt alleen maar rond in de winkel met een fles wodka in zijn hand. De man dreigt de vrouw te slaan als zij hem uit de winkel wil zetten. De noodhulp heeft al een arrestant in de auto, maar omdat ze toch langs de winkel rijden, wordt besloten kort te stoppen om de situatie in te schatten. Voordat de politiemannen bij de winkel arriveren, is de identiteit van de man nog niet bekend, maar op het moment dat ze aankomen, herkennen ze hem. De man komt namelijk sinds een aantal maanden geregeld in aanraking met de politie voor ordeverstoringen. Ze weten dat hij vervelend wordt als hij dronken is, maar dat hij nuchter een aardige man is. Een politiefunctionaris gaat de winkel in en spreekt de man rustig aan; de man gaat zonder protest mee naar de politieauto. Omdat de agenten al een arrestant in de auto hebben zitten, blijft een van de agenten bij de auto en gaat de ander de winkel binnen. In de auto hebben beide mannen, die zwaar onder invloed zijn van alcohol, een gezellig gesprek met elkaar.

5.3.1 *Het vastleggen en uitwisselen van informatie achteraf*

In de regel worden iedere melding en daaropvolgende actie van zowel de noodhulp als de wijkagent tijdens huisbezoeken gedocumenteerd in BVH. Een acute melding over verwarde personen wordt in ieder geval aan de buurtregisseur doorgegeven. Die kan de situatie daarna monitoren door samen met de GGD of een andere hulpverleningsinstantie een toezichthouder aan te wijzen en regelmatig langs te gaan.

Een aandachtspunt dat uit de gesprekken tijdens de observaties naar voren komt, is het missen van de uitwisseling van gegevens over een verward persoon. V&A staat vanuit privacywetgeving op het standpunt dat gegevens over verwarde personen behoren tot patiëntgevoelige informatie die niet gedeeld mag worden. De politiefunctionarissen merken in het algemeen op dat de samenwerking tussen de politie en de hulpverlening goed is geregeld, maar de uitwisseling van gegevens minder. Uit in ieder geval twee casussen blijkt ook dat er juist bij mensen met een laagverstandelijke handicap veel onduidelijkheid voorkomt in de communicatie over somatische klachten, bijvoorbeeld als een persoon problemen heeft met zijn suikerspiegel. Voor de politie is het dan lastig om somatische klachten te onderscheiden van psychische klachten. Als er voorinformatie is over eventuele lichamelijke problemen, kan het ter plekke oproepen van een arts voor een somatisch onderzoek een snelle oplossing bieden.

5.4 *De interactie met de verwarde persoon*

Als het gaat om de interactie met verwarde personen, is onderscheid te maken tussen de interactie na een melding die bij de meldkamer terecht komt of een eigen observatie en interactie tijdens huisbezoeken. Ook is er aandacht voor de interactie op weg naar en op het wijkbureau.

5.4.1 *Interactie na een 112-melding/eigen observatie*

Uit het casusmateriaal komt een verschil tussen interactie in openbaar gebied en interactie thuis naar voren. In openbaar gebied vindt de politie het relatief eenvoudiger om de situatie in te schatten dan bij een melding thuis, hoewel de identiteit van een persoon in openbaar gebied juist regelmatig niet bekend is.

De casussen wijzen uit dat de herkenbaarheid van verwarde personen thuis lastiger ligt: het is voor de politie telkens de vraag wie de voordeur opendoet, is dit de verwarde persoon in kwestie of een huisgenoot en wat iemand in huis aan scherpe voorwerpen dan wel wapens heeft liggen. Eigen veiligheid gaat voor alles, want verwarde personen kunnen onberekenbaar zijn. Een belangrijk hulpmiddel hierbij zijn de waarneembare gedragingen van een verward persoon, zoals het uit het raam gooien van huisraad. In dergelijke gevallen neemt de politie op voorhand extra maatregelen, zoals met twee auto's (vier personen) naar de melding toe gaan voor extra back-up.

Bij een melding over een verward persoon in de openbare ruimte worden in de regel de uiterlijke kenmerken van de persoon in kwestie aan de noodhulp meegegeven. Daarmee is het voor de politie in de openbare ruimte eenvoudiger om te duiden om wie het gaat. Bij een melding over een verward persoon in huis lijkt dit aspect minder uitgevraagd te zijn door de meldkamer. Dit terwijl het bij meldingen thuis juist lastiger is om de verwarde persoon te duiden, omdat degene die de deur opendoet, zoals eerder benoemd, niet direct de verwarde persoon in kwestie hoeft te zijn.

Casus: colbertje

Er komt een melding binnen over een persoon die aangeeft iemand neer te willen steken. Het blijkt iemand te zijn die vaker 112 heeft gebeld en drugs gebruikt. De woning van de persoon ligt op de begane grond van een portiekflat, met de ingang direct op de stoep. Normaal zou de politie met één noodhulpauto naar de melding zijn gegaan, maar zijn agressieve houding aan de telefoon, de mogelijkheid dat hij gewapend is en het feit dat het een onbekende situatie thuis is, leiden ertoe dat twee noodhulpauto's ter plekke komen.

Twee politieagenten bellen aan, nemen direct een 'actieve houding' aan (een voet naar voren) en kijken wie er opendoet. Er doet een persoon met een colbertje aan de deur open, waardoor de politie in eerste instantie niet direct aan de verwarde persoon in kwestie denkt. De politie begint een gesprek met deze persoon en pas na verloop van tijd krijgen de agenten door de onsamenvangende wijze van praten in de gaten dat hij de verwarde persoon zelf is. De persoon is woest en geeft aan dat de politie de oorzaak is van onvolledig onderzoek in een zaak rond zijn mogelijk verkrachte vriendin, maar voor de politieagenten wordt niet helemaal duidelijk wat hij precies bedoelt.

De verwarde persoon wil de vier politieagenten in eerste instantie niet binnenlaten en sluit de tussendeur naar zijn woonkamer. Na de politie toch binnengelaten te hebben gaat de persoon zitten op een stoel, maar vrijwel direct 'ontploft' hij en gooit een glas tegen de muur. Vervolgens pakken de vier agenten hem op, zetten hem tegen de muur en geven aan hem aan te houden. De man blijft vervolgens boos en bonkt met zijn hoofd tegen de muur en tegen de ruit van de politieauto op weg naar het wijkbureau.

Na het afhandelen van de melding geven de politiefunctionarissen aan dat ze in eerste instantie niet in de gaten hadden dat hij de melder was; ze dachten dat ze iemand anders moesten hebben.

Over het algemeen blijkt uit de observaties dat de bejegening door de politie gebaseerd is op zowel de vooraf meegedeelde informatie als de situatie ter plekke en de houding van de verwarde persoon. Na het tot zich nemen van de informatie taxeert de noodhulp de situatie ter plekke. Het gaat dan vooral om de omgeving (openbare ruimte dan wel het huis), de fysieke kenmerken en de houding van een persoon en eventueel wapenbezit (waaronder ook scherpe voorwerpen). Bij de bejegening houdt de politie voor de eigen veiligheid een zo groot mogelijke afstand tussen zichzelf en de verwarde persoon, let ze op scherpe voorwerpen in de buurt en kijkt ze naar eventuele vluchtwegen. Als mensen naar de inschatting van de betrokken agenten onberekenbaar zijn en er geen informatie over de persoon voorhanden is, kunnen dwangmiddelen overwogen worden. Als vooraf uit informatie blijkt dat iemand bijvoorbeeld in het bezit is van een mes en zichzelf ermee dreigt te verwonden, is de benadering van de politie in eerste instantie gericht op zelfbescherming. Er wordt dan teruggetrokken en om assistentie van een arrestatieteam gevraagd. Ook kunnen zich situaties voordoen die directe actie noodzakelijk maken, bijvoorbeeld als iemand zichzelf steekt, dreigt de gaskraan open te zetten of een ander wat aandoet.

Als het gaat om de houding van de persoon, geven de meeste agenten aan dat ze in de regel snel zien of iemand alleen maar erg dronken is of dat er (ook) sprake is van een verwarring. Het is lastiger voor ze om te zien of psychische problemen ook van invloed zijn. Dat moet op voorhand bijvoorbeeld blijken uit de melding, informatie van derden (bijvoorbeeld een buurman) of uit de eerste conversatie met de persoon. In het laatste geval helpt het ook als de verwarde persoon een bekende is van de politie en er informatie over hem of haar ter beschikking staat.

Uit de casussen blijkt in het algemeen dat de politie zich erop instelt dat personen die aan bepaalde (gedrags)kenmerken voldoen, verzet kunnen plegen. De mate van agitatie van een persoon is daarbij een eerste criterium, de mate waarin een persoon verbaal te bereiken is een tweede.

In de omgang met verwarde personen proberen agenten spaarzaam om te gaan met het gebruik van geweld tegen de verwarde persoon. Maar het komt voor dat verwarde personen geweld tegen agenten gebruiken, omdat ze denken dat ze bijvoorbeeld buitenaardse wezens zijn of de verwarde kwaad willen doen. Dit kan door een psychische stoornis zijn of door middelengebruik. Maar het komt ook voor dat de politie onbedoeld fungeert als lont in het kruitvat bij een verward persoon, omdat alleen het zien van een uniform al woede bij de persoon opwekt. Dit zijn situaties die voor de politie op voorhand bijna niet te beïnvloeden zijn en waar een vorm van geweld bijna altijd noodzakelijk blijkt. In dergelijke gevallen wordt geweld door de politie veelal ingezet als verdedigingsmiddel, in tegenstelling tot het gebruik van instrumenteel geweld bij boze burgers die niet onder invloed zijn.

De agenten zien verwarde personen primair als patiënten. Op de vraag hoe vaak geweld moet worden gebruikt, beamen agenten de ervaring van andere collega's dat dit zeker in de helft van de gevallen gebeurt. Uit de casussen in de observaties blijkt dat het eventueel aangewende geweld zo minimaal mogelijk is en vooral wordt ingezet als reactie op agressief handelen van verwarde personen. De meeste agenten hebben wel het besef dat verwarde personen, anders dan criminelen, er niet bewust voor kiezen om zich agressief te gedragen. Toch komt het voor dat het gedrag van verwarde personen tot irritatie leidt bij een enkele politiefunctionaris.

Qua persoonlijke bejegening verschillen noodhulpers in stijl. Een noodhulper geeft aan dat ze aangeleerd krijgen om altijd met mensen mee te veren. Daarmee wordt bedoeld dat een verward persoon nooit moet worden tegengesproken: 'Als een persoon aangeeft dat hij op een ufo wacht, zeggen we gewoon dat we dan wel op het bureau op die ufo zullen wachten.' Een andere noodhulper houdt de volgende leidraad aan: 'Behandel de persoon, zoals je zelf ook behandeld wilt worden.' Weer een andere noodhulper probeert de verwarde personen vooral gerust te stellen en aan te geven dat ze veilig zijn. Nog weer een andere noodhulper merkt op dat hij bij voorkeur duidelijk en direct is, want het gaat ook om de uitstraling die hij als agent moet hebben: 'Verwarde personen tasten grenzen af. Als agenten duidelijk zijn, krijgen de verwarden daartoe minder

kans en is de kans op geweld ook minder groot.' Vaak lukt een bepaalde vorm van contact een enkele keer niet, zo wijst de volgende casus uit.

Casus: schuim rond de mond

Op vrijdagochtend 7 uur krijgt de politie een melding over een verwarde 23-jarige man. De melding wordt door de tante gedaan, omdat hij zich agressief gedraagt en mogelijk psychotisch is. De man heeft al vier dagen achtereen niet geslapen vanwege druggebruik. De huisarts is ook al bij de man langs geweest voor een slaapmiddel, maar tevergeefs. Aangekomen in de woning hebben de agenten geen tijd om te taxeren wat de situatie ter plekke is, want de man komt agressief op de agenten af, met schuim rond zijn mond. Er is met geen mogelijkheid contact met de man te krijgen. Wanneer de politie hem onder controle wil krijgen, verzet hij zich. Uiteindelijk is extra noodhulp nodig om hem fysiek onder controle te krijgen. Hij wordt pas weer rustig nadat hij gesedeerd is door de ter plaatse gekomen medici. De man wordt afgevoerd in een ambulance.

Er komen uit de casussen ook aanwijzingen naar voren voor een houding die de noodhulp beter achterwege lijkt te kunnen laten. Hoewel iedere interactie met verwarde personen situatieafhankelijk is, blijkt dat agenten die een autoritaire, soms agressieve houding richting verwarde personen aannemen, vaak een tegengesteld effect van wat beoogd wordt bewerkstelligen. Anders gesteld: de doelgroep lijkt niet rustiger te worden van agenten die hen soms letterlijk op de huid zitten. Een politiefunctionaris zegt hierover:

'Ik zie grote verschillen tussen de collega's wat betreft de bejegening van deze mensen. De een moet bijna altijd knokken, de ander bijna nooit. Ik schrijf dat toe aan geduld en verbale vaardigheden. Sommige agenten hebben van beide niet zo veel en gaan dan eerder matten. Het is toch opvallend dat de mensen van de SPOR bijna nooit hoeven te matten? Dat heeft met hun bejegening te maken: heel rustig, geduldig en begripvol. Maar ja, het kan ook zijn dat de verwarde personen hebben kunnen uitzakken bij de politie en daardoor mak aankomen bij de SPOR. Ze hebben met andere woorden gewoon geen energie meer.'

5.4.2 Extra inzetmogelijkheden voor de politie

In geen enkele casus tijdens de meegedraaide observaties is opgetekend dat een politiehond is ingezet. Uit de indirecte observaties blijkt echter dat de politie een hond kan inzetten om een verward persoon die met bijvoorbeeld een mes dreigt, tot bedaren te brengen. Politiefunctionarissen geven aan dat de aanblik van de begeleider met zijn hond of een hond die blaft, voor verwarde personen vaak al voldoende is om rustiger te worden.

Ook is eerder al aangegeven dat de politie de inzet van een arrestatieteam kan overwegen. Het gaat dan vooral om de inzet van specialistische kennis, omdat de verwarde persoon moeilijk bereikt kan worden en een acuut gevaar voor zichzelf of anderen is. Een onderhandelaar kan ook onderdeel zijn van dit team.

Wanneer een suïcidaal persoon de politie ziet aankomen, kan dat soms leiden tot een versterkte reactie (wanhoop of agressie). Enkele agenten geven aan dat ze op een dergelijke melding altijd de defibrillatorset mee naar binnen nemen, want dat scheelt tijd als er daadwerkelijk een zelfmoordpoging is geweest. Ter plekke beoordeelt de noodhulp of een persoon geen gevaar is voor met name zichzelf, door te kijken of er bijvoorbeeld pillen op tafel staan en of de persoon snijwonden heeft.

5.4.3 Communicatie door de politie

In eerste instantie probeert de politie altijd contact met de verwarde persoon te krijgen, om daar vervolgens de bejegening op af te stemmen. Als verwarde personen bereid zijn om mee te werken, valt er, op het niveau van de verwarde persoon zelf, door de politie te communiceren. Ook als personen agressief zijn, is communicatie nog een mogelijkheid, maar krijgt deze vaak de vorm van het geven van bevelen. Verder komen er casussen voor waarbij er door de politie bewust voor wordt gekozen juist niet meer te communiceren. Een voorbeeld hiervan is de situatie dat een verward persoon niet te bereiken valt met woorden.

Casus: negeren

Een man loopt schreeuwend door een winkelstraat en loopt daarbij dreigend op diverse mensen af. Hierbij maakt de man drukke gebaren en schreeuwt hij veel. Een surveillerende agent observeert eerst zijn gedrag en roept dan versterking op omdat de man overlast blijft geven en een winkel binnengaat. Omdat de man zich in een winkel bevindt, besluiten de agenten beiden naar binnen te gaan en de man snel naar buiten te begeleiden. De man reageert direct vrij boos op de agenten, omdat hij mee naar buiten moet en geen fles drank mag kopen. Hij is boos, omdat hij het idee heeft dat de agenten altijd hem moeten hebben, hem willen pakken en niet eerlijk zijn. Ze willen hem gek maken. De agenten proberen in eerste instantie de man gerust te stellen, maar buiten de winkel blijft de man vloeken en tieren. De agenten besluiten daarop om de man te negeren. De agenten geven aan dat hun antwoorden de man niet gerust kunnen stellen, dus dat ze dan beter hun mond kunnen houden. De man lijkt dit niet eens door te hebben en gaat door met zijn geklaag tot hij in een ophoudruimte zit. Daar neemt een andere agent het over, die hem met een kop koffie al snel geruststelt en hem kalm krijgt. Daarnaast doet de agent die hem ontvangt alles in overleg met de man. De agent vraagt of hij zijn schoenen uit wil of alleen zijn veters eruit of hij straks nog koffie wil en of hij het goed vindt dat hij wordt gefouilleerd. Doordat de man bij iedere handeling wordt betrokken, lijkt hij minder het gevoel te hebben dat de politie hem 'moet hebben'.

Extra communicatieve aandacht verdienen verwarde personen met een verstandelijke handicap. In een casus geven eveneens aanwezige hulpverleners tips om de interactie goed te laten verlopen: 'Bij verstandelijk gehandicapten is het belangrijk om zinnen kort te houden, één vraag tegelijk te stellen, de communicatie open te houden en hen niet te kinderachtig te benaderen. Dat laatste hebben ze door en dat kan leiden tot agressie.'

Ook de omstandigheden rond een melding over een zelfmoorddreiging worden altijd serieus benaderd, zowel voor het welzijn van de politie als voor de persoon in kwestie. De agenten geven aan dit soort meldingen altijd serieus te nemen en de woning en de persoon voorzichtig te benaderen. In een woning kan zich bijvoorbeeld gas opgehoopt hebben. Iemand die plotseling verward wordt en geen andere uitweg dan zelfmoord ziet, kan onberekenbaar reageren en vormt daardoor een veiligheidsrisico voor agenten, omstanders en zichzelf.

Casus: uitpeilen

Een vrouw belt de politie en geeft aan dat ze bij het spoor in de buurt van de Piet Heijinkade loopt en zelfmoord wil plegen. Ze vertelt een warrig verhaal en geeft alleen haar voornaam. De rechercheur roept direct collega's op en vraagt wie er in de buurt van de locatie is. De rechercheur houdt de vrouw ondertussen aan de lijn en peilt haar telefoon uit. Een motoragent en een burgerwacht zijn in de buurt en snellen naar de vrouw. Besloten wordt dat de motoragent en de later toegesnelde noodhulp afstand houden vanwege hun herkenbare uniform. De burgerwacht draagt burgerkleding, dus dat wekt minder achterdocht bij de vrouw. De burgerwacht doet alsof hij daar gewoon loopt en vangt de vrouw op voordat ze het spoor kan bereiken. Hij spreekt de vrouw aan en voorkomt een eventuele poging tot zelfmoord. De vrouw is compleet overstuurd en geeft aan dat ze niet verder wil, dat ze geen hulp krijgt en dat mensen haar slecht behandelen. Ze vertelt verder dat ze erg depressief is en haar medicijnen niet heeft ingenomen. Wanneer ze haar naam en geboortedatum aan de agenten vertelt en zij haar natrekken bij de meldkamer, blijkt ze een cliënt te zijn van Mentrum. In overleg met de instelling brengen de agenten haar terug naar de instelling. Wat de agenten tegenvalt, is dat er door de instelling blijkbaar weinig zicht is op het medicijngebruik van cliënten. Terwijl deze situatie laat zien hoe belangrijk dit is.

Uit sommige casussen blijkt dat de politie te maken heeft met verwarde personen die door drank en/of drugs helemaal de weg kwijt zijn. Met een enkeling is dan nog enigszins te communiceren, maar in de meeste gevallen is dit onmogelijk.

Casus: naakt op het station

Een man is onder invloed van drugs aangehouden, omdat hij naar eigen zeggen onder invloed van drugs is en op Amsterdam CS rondloopt zonder kleding aan. Bij zijn aanhouding pleegt hij verzet en hij reageert niet op het gebruik van pepperspray. De man praat in zichzelf, oogt verward en is agressief: hij slaat tegen de deur en gooit zijn matras rond in zijn cel. Hij vraagt om water, maar gooit dit vervolgens weg richting degene die het water brengt of gooit het om zich heen. Hij gooit toiletdoekjes en ontlasting tegen de muur en spuugt richting politiemedewerkers en een

medewerker van V&A. Vanwege de onberekenbaarheid en de vertoonde agressie komen politiemedewerkers en de medewerker van V&A niet in de cel, maar wordt besloten te wachten tot de drugs zijn uitgewerkt.

5.4.4 Het meenemen van een verward persoon naar het bureau

Als een persoon door de politie wordt meegenomen, hangt het er per situatie van af of een persoon geboeid wordt, maar verwarde personen worden vrijwel altijd in de boeien geslagen. Onvoorspelbare en agressieve personen worden in ieder geval geboeid. Dit gebeurt ook met personen die voor de politie onbekenden zijn. Daarnaast wordt een verward persoon geboeid wanneer er sprake is van een strafbaar feit, zoals winkeldiefstal of vernieling. Als het een voor de politie bekend persoon is die in het verleden en tijdens de melding vriendelijk gedrag vertoont, komt het een enkele keer voor dat de politie handboeien achterwege laat, maar dit is een uitzondering.

Casus: even nagellak kopen

Een man loopt schreeuwend door de Kalverstraat, gaat een winkel in, pakt nagellak en loopt ermee naar de kassa. Als de caissière vraagt of hij dit kan betalen, zegt hij: 'nee', gooit de spullen op de toonbank en op de grond en loopt naar buiten. Op het lawaai afgekomen agenten spreken de man aan zodra hij de winkel uitloopt, en vragen hem wat hij aan het doen is. Wat volgt, is een onsamenhangend verhaal over Hare Krishna, dat hij een cadeau voor zijn vrouw wil kopen en dat hij van de agenten en Nederland houdt. De man is vrolijk, hoewel hij veel schreeuwt, dus het contact met de agenten verloopt ontspannen. Daarop nemen de agenten de man ongeboeid lopend mee naar het bureau. Ze schatten niet in dat hij onderweg problemen veroorzaakt en anders kunnen ze hem altijd nog boeien. De man komt de agenten niet bekend voor, maar eenmaal op het bureau blijken andere agenten de man wel te kennen. De man blijft vrolijk en reageert enthousiast op alle agenten alsof ze zijn beste vrienden zijn. De agenten benoemen achteraf dat zij bewust hebben gewacht met de man aanspreken tot hij de (kleine, smalle) winkel uit was, omdat ze niet wilden dat hij in de winkel eventueel voor problemen zou zorgen.

5.4.5 Interactie op het bureau

In de regel is bij de politie de omgang met verwarde personen niet anders dan met ieder ander aangehouden persoon. Op een wijkbureau komt een verward persoon in de ophoudruimte terecht. Daarvoor vindt een standaard insluitingsfouillering plaats en moeten personen de schoenen uitdoen. Indien er een strafbaar feit is geconstateerd, komt een verward persoon in een cel terecht, waarna de reguliere strafrechtelijke procedure gaat lopen. In een casus blijkt dat de verwarde persoon ook zijn broek uit moet doen, omdat de politiefunctionarissen van mening zijn dat mensen ook kans zien om zich daarmee op te hangen, maar in deze casus gaat het niet om een suïcidaal persoon. Tijdens deze handelingen kan een verward persoon soms diverse rollen aannemen, zo blijkt uit de volgende casus.

Casus: van hulpzoeker naar agressieve ‘advocaat’

Een verward persoon meldt via 112 dat hij hulp zoekt en bij de Jellinek-kliniek opgenomen wil worden vanwege zijn verslaving. Omdat hij onder invloed van drank is en verward overkomt, wordt hij door de politie meegenomen naar het bureau. Na binnenkomst vertoont hij steeds agressiever gedrag, bonkt met zijn hoofd tegen de ruit van de ophoudruimte en blijft politiefunctionarissen uitschelden. Na verloop van tijd gaat een SPV'er het gesprek aan met de man. De politie en de SPV'er hebben afgesproken dat de SPV'er in de deuropening blijft staan en dat de politiefunctionaris tussen hen in gaat staan, om als buffer te fungeren als de man ineens agressief wordt. De man begint tegen de SPV'er aan een juridisch verhaal over een verbod op binnentreden in zijn huis, omdat hij niet 112 zou hebben gebeld, maar 8844. Hij beroept zich op huisvredebreuk en wil aangifte doen van vrijheidsberoving. Als de SPV'er vervolgens oppert dat de man naar drank ruikt, wordt hij woedend en moet de politie hem tot kalmte manen. De plotseling vertoonde agressie is voor de SPV'er aanleiding om het gesprek af te breken.

Uit het casusmateriaal blijkt dat er één voor de veiligheid van agenten belangrijk moment is om alert te zijn. Twee casussen geven namelijk aan dat, eenmaal op het bureau, het moment van het afdoen van de handboeien bij onberekenbare en agressieve personen een moment van potentieel gevaar inhoudt.

Casus: 'yes sir!'

Er komt een melding binnen over een verward persoon die op de Dam agressief gedrag vertoont. Eenmaal ter plekke ziet de politie dat de man op zijn knieën zit met zijn handen op het hoofd. Als een agent de man aanspreekt, mompelt hij dat hij moet biechten bij de koningin. De agenten gaan aan weerszijden van de man staan en vragen hem of hij scherpe voorwerpen bij zich heeft. De man begint allerlei zaken door elkaar te vertellen en gooit plotseling zijn portemonnee op de grond. Vanwege de onvoorspelbare reacties van de man nemen de agenten geen risico en wordt de man geboeid naar de noodhulpauto gebracht. Een agent merkt dat de man vooral reageert op commanderende communicatie; de reactie van de verwarde persoon is dan steeds 'Yes sir!', waarna hij salueert. Een van de agenten denkt daarom dat het om een Afghanistan-veteraan gaat die aan posttraumatische stressstoornis lijdt. Op het moment van binnenbrengen volgt de fouillering van de man en gaan de handboeien af. De agent blijft bevelen geven en de man blijft reageren met 'Yes sir!' In een onbewaakt ogenblik geeft de man een klap in het gezicht van de agent. De agent heeft geen letsel, maar baalt enorm dat hij zich toch heeft laten verrassen. De man wordt ingeschreven als 'artikel 3' en niet voor mishandeling van de agent. Het is voor de politie namelijk duidelijk dat de man psychiatrische hulp nodig heeft.

Het is de vraag of verwarde personen verschillen van andere arrestanten die agressief gedrag vertonen. Een politiefunctionaris geeft hierover aan dat het vooral in de agressie van personen zit, niet zozeer in de verwarring.

5.4.6 Interactie tijdens huisbezoeken van wijkagenten en SPV'ers

Naast de 24 uursdiensten van V&A en de noodhulpdiensten van de politie werken deze instanties samen in de huisbezoeken aan cliënten in de wijk. Uit de casussen komt naar voren dat dit mensen kunnen zijn die na een acute hulpvraag door de noodhulp en V&A bezocht zijn, maar het kan ook een reguliere controle zijn, waarbij personen worden bezocht om eventuele vervolgacties te bepalen. Een SPV'er gaat dan samen met een wijkagent op huisbezoek.

De redenen die in de casussen worden aangehaald voor het afleggen van een huisbezoek verschillen. Het kan gaan om de wens van een wijkagent om een

onafhankelijk oordeel te krijgen van een hulpverleningsprofessional, bijvoorbeeld om na te gaan of er voor de wijkagent een reden is wat vaker langs te komen. Een andere keer kan een wijkagent meegaan om de veiligheid van een SPV'er te garanderen. Zo houden beiden de vinger aan de pols bij de voor hen bekende verwarde personen. Daarnaast kan overlast richting de politie of de bureaus een reden voor huisbezoek zijn. Een nevenopbrengst van de huisbezoeken zit in de signaleringsfunctie: in de gaten houden hoe de al aanwezige hulpverlening loopt en opmerken waar het spaak loopt. Ook kunnen eventuele signalen van verwaarlozing in een vroeg stadium doorgezet worden richting woningbouwvereniging of naaste familie. De wijkagent en de SPV'er maken tijdens de huisbezoeken ook over en weer gebruik van elkaars diensten en expertise, zo wijst onder andere de volgende casus uit.

Casus: in de kast

Een SPV'er gaat op verzoek van de wijkagent mee naar een verwarde vrouw. Zij is vanwege door haar man gepleegd huiselijk geweld bang en apathisch geworden. De wijkagent acht een tijdelijk huisverbod voor de man niet zinvol, omdat de man dan weer snel op de stoep staat en zijn frustratie mogelijk weer op de vrouw afreageert. De vrouw zit in een kast als de politie en de SPV'er binnenkomen. De wijkagent vindt het belangrijk om te kijken of er hulpverlening mogelijk is. Tijdens het gesprek geeft de vrouw aan beestjes te zien lopen op de tafel en bang te zijn voor inbrekers. Het apathische gedrag van de vrouw wijst de SPV'er aan de anti-psychotica. Een aanwezige zoon geeft aan dat er momenteel voldoende hulp en zorg is voor zijn moeder; daarom geeft de SPV'er alleen haar mailadres voor het geval dat de situatie verandert. De wijkagent geeft de vrouw en de zoon nog concrete adviezen mee vanwege het huiselijk geweld: ga niet verhuizen en zorg voor goede sloten op de deur. De vrouw lijkt het advies te accepteren.

Bij huisbezoeken wordt overigens niet alleen maar in combi's gewerkt. Vanwege bijvoorbeeld tijdgebrek komt het voor dat een SPV'er of een wijkagent alleen op huisbezoek gaat. Dit besluit wordt overigens wel na afweging van de aard van de verwarde persoon in kwestie en na onderling overleg genomen; hoe deze persoon zich in het algemeen opstelt, is dan van belang. De veiligheid van de professional staat daarbij altijd voorop.

5.5 Het profiel van een agent in de interactie met verwarde personen

Uit enkele casussen blijkt dat er signalen zijn dat een verward persoon een duidelijke afkeer kan hebben van een bepaalde agent. Dat dit niet altijd met de houding van de agent of zijn/haar competenties te maken heeft, wijst de volgende casus uit.

Casus: vrouwenhater

Een verwarde man zit met bebloed hoofd en shirt in de tram. Hij heeft ogenschijnlijk steek- of snijwonden op hoofd en borst. Hij roept allerlei teksten, scheldt en roept meerdere malen dat hij vrouwen haat en dat zijn moeder een hoer is. De opgeroepen politie zet de tram stil om de man mee te nemen. Eenmaal uit de tram gaat de politie een gesprek met de man aan. Hij lijkt enigszins onder controle, maar hij blijft roepen dat hij vrouwen haat. Omdat de man blijft schreeuwen en daarmee voor overlast blijft zorgen, besluit de politie hem mee te nemen naar het wijkbureau. Op het moment dat een agente hem wil begeleiden naar de noodhulp-auto, geeft de man haar een buiktrap.

Juist in dergelijke casussen is het belangrijk dat de noodhulp niet zozeer wil voldoen aan het ideale profiel in de bejegening van verwarde personen, maar dat vooral een juiste inschatting wordt gemaakt van het dreigingsgevaar. De breed gedragen mening onder politiefunctionarissen is dat het bij verwarde personen in de kern gaat om het goed kunnen inschatten van het gedrag van een verward persoon. De politiefunctionarissen achten het ook niet noodzakelijk om alle ziektebeelden van verwarde personen te kennen; het gaat om het herkennen van afwijkend gedrag. Enkele agenten merken tijdens de observaties op dat dit vooral door ervaring in interactie met de doelgroep ontstaat, ook omdat dit in de opleiding amper aan bod komt.

Uit de casussen blijkt dat er in de noodhulp geen keuze wordt gemaakt voor specifieke politiefunctionarissen die bij meldingen over verwarde personen ingezet worden. Dit is praktisch ook onuitvoerbaar, omdat noodhulpers simpelweg op alle soorten meldingen ingezet worden en omdat niet altijd bij voorbaat duidelijk is dat het om een verward persoon gaat.

Uit de casussen en de opmerkingen van politiefunctionarissen komt niet direct een verschil naar voren tussen de noodhulp en wijkagenten die samen met een SPV'er op huisbezoek gaan. Bij chronische probleemgevallen wordt de wijkagent ingeschakeld, de noodhulp is er volgens enkele agenten 'alleen maar voor pleisters plakken en brandjes blussen'. De noodhulp is er vooral op gericht om de situatie goed in te schatten en de veiligheid van zichzelf, andere burgers en de verwarde persoon te garanderen. Een verdere specificatie van de kenmerken van de noodhulp geven de politiefunctionarissen niet.

Daarentegen geven enkele politiefunctionarissen wel een profiel van een wijkagent die op huisbezoek gaat met een SPV'er. Deze moet geduldig zijn en tijd voor het bezoek hebben, goed kunnen luisteren, bereid zijn om te helpen en een goedaardig karakter hebben. De agenten in de noodhulp beschouwen preventie of nazorg met een SPV'er ook als een verantwoordelijkheid van de wijkagent. Daarnaast geven twee SPV'ers aan dat wijkagenten meestal wat meer ervaren agenten zijn die meer de tijd hebben. Dit zien zij als belangrijke facetten in de omgang met verwarde personen. Zij vinden dan ook dat wijkagenten verwarde personen over het algemeen effectiever bejegenen dan noodhulpagenten. Hierbij begrijpen ze dat dit komt doordat de noodhulp meer voor spoedgevallen is en niet de tijd vrij kan maken om eerst rustig een kop thee met een verward persoon te gaan drinken.

Casus: schrik

Een wijkagent gaat samen met een SPV'er op bezoek bij een persoon die kort geleden uit zijn dak is gegaan vanwege belastingaanslagen en oplopende energierekeningen. Inmiddels heeft de energiemaatschappij bedreigd de betrokkene af te sluiten. Hierdoor heeft hij bedreigd zelfmoord te zullen plegen. Als de wijkagent en de SPV'er binnen zijn, komt de man bij hen aan de eettafel zitten. Waar de wijkagent de introductie verzorgt, neemt de medewerker van de GGD gaandeweg het gesprek over om een aantal zaken (stemming, medicijngebruik, verzorging, voeding) vast te kunnen stellen. Tijdens het doorvragen van de wijkagent over de schulden van de man raakt hij licht geagiteerd.

5.6 De samenwerking tussen politie en hulpverlening

De samenwerking tussen de politie en de hulpverlening valt in deze paragraaf uiteen in verschillende onderwerpen. Het gaat achtereenvolgens om de fasen die voorafgaan aan de komst van de SPV'er op het wijkbureau: het oproepen en de wachttijd. Vervolgens komen de informatieoverdracht, het begeleiden van de SPV'er tijdens het gesprek met de verwarde persoon, het besluit van de SPV'er en een aantal gesignaleerde knelpunten aan bod. Aan het eind volgt nog een algehele beoordeling van de samenwerking.

5.6.1 Het oproepen van de SPV'er

In het algemeen zijn de politie en de SPV'ers van V&A tevreden over de samenwerking tussen beide instanties. De politie roept V&A er altijd bij als het nodig is. Dat de politie professioneel geen kennis van de stoornis van iemand heeft, doet volgens de tijdens de observaties geïnterviewde SPV'ers niet af aan het feit dat de politie hen vaak bij de juiste personen in weet te schakelen. De SPV'ers oordelen dan ook in het algemeen positief over de wijze en timing van het inroepen van V&A.

Uit de interviews blijkt dat de SPV'ers van V&A het prettig zouden vinden om meer verwarde personen thuis in hun eigen leefsituatie te zien. Dan kan ook op basis van de omgevingsfactoren bepaald worden hoe ernstig de situatie van iemand is (bijvoorbeeld doordat het huis vervuild is). De grens bij de SPV'ers ligt overigens bij eventuele agressie van verwarde personen; als ze agressief zijn, heeft een gesprek in de politiecel de voorkeur. De geïnterviewde noodhulpers geven daarentegen veelal de voorkeur aan het meenemen naar het bureau, omdat het wachten op een SPV'er thuis ten koste gaat van de inzet op straat. Daarnaast kunnen ze, zoals eerder gesteld, bij iemand thuis de situatie minder goed inschatten (bijvoorbeeld messen in de la). Maar bovenal is er begrip voor elkaars standpunten.

Meerdere agenten benoemen dat de huidige situatie een verbetering is ten opzichte van de situatie voordat V&A en het convenant bestonden. Voor deze tijd moest de politie soms uren wachten voor een psychiater langskwam om naar een verward persoon te kijken of kwam er helemaal niemand langs. De politie had niet de middelen om deze personen de zorg te geven die ze nodig hadden, maar hulpverleningsinstanties hielden de zorg af, omdat zij zich niet

verantwoordelijk voelden voor personen die de politie onder haar hoede had. Nu komt V&A altijd om een verward persoon te beoordelen en de politie te ondersteunen, wat als zeer prettig ervaren wordt. Een knelpunt is dat iemand die wordt aangehouden volgens V&A soms niet verward genoeg is en zo weer, volgens de politie soms te snel, buitenstaat. Daarnaast komt het voor dat verwarde personen wel worden doorgestuurd naar de SPOR, maar daar binnen een dag weer worden ontslagen, om later op de dag vervolgens weer door de politie te worden opgepakt. Een deel van dit verschil in perceptie op een verward persoon kan worden opgelost door een toelichting van V&A richting de politie. Maar voor een deel zal dit knelpunt in perceptie blijven bestaan. Het is in Nederland volgens de agenten nou eenmaal moeilijk om een verward persoon tegen zijn zin in op te sluiten in een psychiatrische inrichting, zelfs wanneer dit beter is voor die persoon. Doordat voor deze categorie personen 'geen beleid te maken is', blijft de politie ze oppakken en iedere keer weer dezelfde route bewandelen.

5.6.2 De wachttijd

Het streven van V&A, zoals vastgelegd in het convenant met de politie, is om binnen 30 minuten na een melding van de politie aanwezig te zijn bij het wijkteam. Vanwege andere bezoeken aan verwarde personen redt de SPV'er dit niet altijd. Tijdens de observaties is er maximaal tot een uur gewacht op de SPV'er. Uit de observaties is niet gebleken dat dit voor de verwarde persoon nadelige gevolgen heeft. Hooguit heeft het effect op de inzet van de noodhulp, omdat die tijdens het wachten op de SPV'er niet altijd de straat op gaat, maar blijft wachten om een verward persoon goed te kunnen overdragen. Het is voor de SPV'er namelijk niet altijd mogelijk om het feitenrelaas in de BVH-mutatatie te lezen, aangezien de agenten nog geen tijd hebben gehad het complete verhaal in te voeren. De ervaringen in de casussen wijzen erop dat er geen vaste lijn in die afweging van de noodhulp zit; er wordt zowel op de SPV'er gewacht als weer direct noodhulpdienst gedraaid. In het laatste geval kan de SPV'er altijd met de betreffende politiefunctionarissen bellen voor aanvullende informatie.

5.6.3 De informatieoverdracht tussen noodhulp en SPV'er

Voordat de SPV'er bij de politie ter plekke komt, wordt altijd in het GGD-systeem gecontroleerd of een verward persoon bekend is. Het kan namelijk zijn dat iemand niet bekend is bij de politie, maar wel bij de hulpverlening, maar andersom kan ook aan de orde zijn. Wanneer een verward persoon bekend is bij een andere instelling (bijvoorbeeld Jellinek) vindt soms ook overleg plaats tussen de SPV'er en deze instelling over de verwarde persoon.

Het streven bij de politie is om de SPV'er zo veel mogelijk *face to face* te informeren over de aangehouden verwarde persoon. Uit de casussen blijkt dat de overdracht tussen de politie en de SPV'er ook beperkt kan blijven tot een telefonisch overleg of dat de SPV'er direct naar de verwarde persoon gaat zonder vooroverleg met de politie. Dit heeft ook te maken met de mate waarin een verward persoon al bekend is bij de SPV'er. Vanuit het beroepsgeheim kan een SPV'er ook niet altijd alles delen met de politie. De overdracht heeft voornamelijk betrekking op het incident waarvoor de verwarde persoon is meegenomen en eventuele eerdere meldingen. Daarnaast wordt de SPV'er geïnformeerd over eventuele bijzonderheden die zijn voorgevallen tijdens het vervoer of het verblijf op het bureau.

In veel gevallen ligt er voor de SPV'er een proces-verbaal over de verwarde persoon klaar, zodat hij/zij direct kan lezen of de verwarde persoon al eerder met de politie in contact is gekomen.

5.6.4 Het begeleiden van de SPV'er naar de verblijfsruimte

In het algemeen gaat de SPV'er de ophoudruimte van de verwarde persoon binnen en houdt een politiefunctionaris daarbuiten of in de deuropening een oogje in het zeil. De afspraak is dat dit niet de agent is die de persoon heeft aangehouden, maar een andere. Het kan namelijk zijn dat de verwarde persoon boos is op de aanhoudende agent en dat er een agressieve houding bestaat, die afleidt van het gesprek met de SPV'er. Als het een bekend en rustig persoon betreft, gaat de SPV'er ook zonder de aanwezigheid van een politiefunctionaris in gesprek met de verwarde persoon.

Een enkele keer staat de politie bewust uit het zicht, omdat alleen de aanwezigheid van de politie al tot agitatie leidt. Ook komt het voor dat de politiefunctionaris meegaat in de ophoudruimte omdat een verward persoon agressief is. Dat de wisselwerking tussen de verwarde persoon, de politiefunctionaris en de SPV'er soms optimaler kan, wijst de volgende casus uit.

Casus: blijf zitten!

Een agressieve en onberekenbare verwarde persoon krijgt bezoek van de SPV'er in zijn ophoudruimte. De politie gaat mee met de SPV'er en blijft in de deuropening van de cel staan. De SPV'er vraagt aan de man of hij mag binnenkomen en dan of hij mag zitten. Hij gaat op een afstand van de man zitten. De politieman geeft op luide toon bevelen aan de verwarde persoon, omdat hij moet blijven zitten. De verwarde man en de SPV'er lijken zich wat te ergeren aan de politieman, die bevelen blijft geven.

5.6.5 Het besluit van de SPV'er

Het oordeel van de SPV'ers, hoewel soms tegen de visie van de agenten in, wordt door de agenten geaccepteerd, ook omdat SPV'ers meer de taal van de politie spreken, in tegenstelling tot psychiaters. De politie is, zo blijkt uit de observaties en gesprekken, in het algemeen ook van mening dat SPV'ers weten waar ze het bij de doelgroep over hebben. Wel wordt door diverse politiefunctionarissen opgemerkt dat er bij voorkeur meer moet worden teruggekoppeld richting de politie over het hoe en waarom van de beslissing om niet tot een opname van een verward persoon over te gaan.

De ervaring van de geïnterviewden tijdens de observaties is dat wanneer de politie iemand heeft aangemerkt als verward, de SPV'er dat in het algemeen ook vindt. Toch is dit in het casusmateriaal zeker niet altijd aan de orde. Feit is dat de SPV'ers bij navraag altijd aangeven dat het goed is geweest dat de politie gebeld heeft. De politie ervaart het in algemene zin als prettig dat een SPV'er een oordeel geeft over de persoon. In de acceptatie van het oordeel van de SPV'er lijkt het voor de politie mee te spelen of er ruimte is voor een toelichting op de bevindingen rondom de verwarde persoon en een terugkoppeling van de SPV'er van het gesprek met de verwarde persoon.

5.6.6 Knelpunten

Uit de observaties en gesprekken komen enkele knelpunten naar voren die het proces van een optimale omgang met verwarde personen kunnen beïnvloeden. Deze staan puntsgewijs beschreven.

- Als iemand onder invloed van middelen is, kan door de SPV'er van V&A besloten worden om de persoon na ongeveer drie uur te herbeoordelen. Daar zit een discrepantie tussen de wensen van V&A en de politie: de politie geeft de voorkeur aan een directe beoordeling, anders blijft iemand nog minimaal drie uur in de ophoudruimte. De SPV'ers van V&A willen graag dat de politie een dergelijk persoon eerst laat ontzuiveren, omdat ze anders tweemaal moeten langskomen. Daarnaast komt in het geval van insluiting van een verward persoon onder invloed altijd een somatisch arts langs om te kijken of insluiting schadelijk is voor de persoon in kwestie. Dit zien de meeste SPV'ers op dat moment als voldoende.
- Verwarde personen die herhaaldelijk overlast geven, kosten de politie tijd, geven agenten tijdens de observaties aan. Ook de verwarde personen die naar de SPOR gaan, maar na een paar uur weer op straat lopen en overlast geven, worden in dit kader genoemd.
- Als een verwarring gepaard gaat met een lichte verstandelijke handicap dreigt een verward persoon tussen wal en schip te vallen. Het komt voor dat de psychiatrie de persoon niet accepteert vanwege de verstandelijke handicap en dat de instanties die met deze doelgroep werken, afhaken vanwege de psychische problematiek. In één observatie wordt dit een 'klemcasus' genoemd: geen van de betrokken instanties weet hoe zij deze verwarde persoon kan helpen.
- De regel 'strafrecht gaat voor hulpverlening' kan er volgens geïnterviewden tijdens de observaties toe leiden dat een mogelijk verward persoon na onderzoek door de recherche wordt heengezonden met een dagvaarding zonder gezien te zijn door een SPV'er van V&A.
- Als een verward persoon thuis is, is de formele regel dat de SPV'er de persoon in zijn woning bezoekt. Dit betekent dat de noodhulp in huis moet wachten op de SPV'er, wat regelmatig meer dan een uur duurt.

5.6.7 Algemene beoordeling samenwerking

De mening van agenten over hun betrokkenheid bij verwarde personen is wisselend. Een deel van de agenten is kritisch en vindt dat verwarde personen niet bij de politie thuishoren. Ze komen binnen op basis van een arrestatie, maar eigenlijk moeten deze personen volgens hen niet opgesloten worden. Verwarde personen kosten de politie veel tijd en inzet, die ten koste gaan van hun eigenlijke taak: opsporing. Deze agenten beseffen echter wel dat hier weinig aan te

doen is en zijn daarom tevreden met de samenwerking met V&A. Deze verwarde personen komen binnen vanwege een arrestatie, dus zullen zij altijd wel bij de politie binnenkomen. Daarnaast zien sommige agenten het juist als een onderdeel van hun functie, met name op het gebied van ordeverstoringen en hulpverlening. Verwarde personen veroorzaken overlast en hebben zorg nodig. Deze zorg kan de politie niet bieden, maar ze kan deze mensen wel een gevoel van veiligheid bezorgen, in samenwerking met V&A.

SPV'ers zijn, zoals al eerder benoemd, over het algemeen tevreden over de samenwerking met de politie. De communicatie verloopt over het algemeen goed. Soms is er discussie over de keuze om een persoon wel of niet naar de SPOR te brengen, maar dit is een minderheid van de situaties. Daarnaast wordt V&A volgens SPV'ers ingeschakeld wanneer dit nodig is, en de chef van dienst of de agent die de persoon heeft aangehouden, draagt de zaak vaak zorgvuldig over. Een aantal SPV'ers vindt het vooral prettig dat bij aankomst op het bureau een proces-verbaal klaarligt, zodat zij kunnen zien wat er is gebeurd en of diegene al vaker in contact is gekomen met de politie. SPV'ers benoemen dat de politie niet altijd de kennis heeft om te zeggen wat voor stoornis iemand heeft, en of het gaat om een stoornis of een verslaving, maar dat zij wel op het goede moment V&A inschakelen en dat is volgens hen belangrijk. Daarbij hebben de meeste SPV'ers liever dat ze een keer voor niets op het bureau komen, dan dat ze niet worden ingeschakeld terwijl een verward persoon wel zorg nodig heeft.

Wat de politie en V&A als belangrijk benoemen, is dat beide partijen iedere week met elkaar om tafel zitten om de zaken te bespreken die niet goed gaan. Partijen worden zo op hun verantwoordelijkheden aangesproken, maar blijven ook contact met elkaar houden. Dit zorgt ervoor dat het beleid blijft bestaan en beter gestroomlijnd wordt. Zonder een vast contactmoment zou dit waarschijnlijk verslappen.

5.7 De verschillende doelgroepen uit de praktijk

Uit het casusmateriaal dat tijdens de observaties is verzameld, komen diverse typen verwarde personen naar voren.

Zorgmijders in of zonder woning

In deze groep gaat het enerzijds vaak om mannen boven de 40, die zichzelf slecht verzorgen. Het zijn zwervertypen die geen relatie hebben en vaak in de binnenstad zijn te vinden. De binnenstad heeft een grote aantrekkingskracht op deze mannen, want in dit gebied is het eenvoudiger om anoniem te opereren. Drugs en alcohol zijn hier ook eenvoudig te verkrijgen. Dit is een groep mensen die verward kan zijn, overlast geeft en geen hulp accepteert. De SPOR kan deze groep eigenlijk niet bereiken. De strategie van de politie is om zo veel mogelijk sanctionerend op te treden, al is het maar voor openbare dronkenschap. Het is lastig om deze groep effectieve maatregelen op te leggen. Vaak zijn deze mensen niet verward genoeg om via V&A doorverwezen te worden naar de SPOR, omdat ze niet snel een gevaar voor zichzelf of anderen zijn.

Anderzijds gaat het om mensen die een woning bezitten en in de buurt geluidsoverlast geven of het huis dermate vervuilen dat stank- of andere overlast ontstaat. Onder deze groep worden door de geïnterviewde noodhulpers ook mensen verstaan die schreeuwend en huisraad gooiend op balkons staan, evenals 'zwakke huurders' die soms andere personen in huis halen, bijvoorbeeld zwerwers.

Problematische middelengebruikers

Hieronder vallen zowel de harddrugs- als de softdrugsgebruikers. Zij bevinden zich volgens de politie voornamelijk in het centrum en zorgen daar voor overlast. Het zou gaan om ongeveer honderd mensen. Onder nootore cannabisgebruikers speelt vaak psychiatrische problematiek. Een kenmerk van deze groep is het hebben van wanen.

Een deel van deze groep is chronisch alcoholgebruiker. Deze subgroep is volgens meerdere politiefunctionarissen vaak slechter aanspreekbaar dan drugsgebruikers. Juist de staat van dronkenschap maakt dat deze personen minder aanspreekbaar zijn dan chronische drugsgebruikers, waardoor de politie deze groep moeilijk kan bereiken.

Ook incidentele drugsgebruikers vallen onder deze groep. Dit is een groep die vaak tijdelijk in Amsterdam verblijft, zowel uit andere steden als uit andere landen. Daarom staan deze personen meestal niet geregistreerd in de politie- of andere systemen (bijvoorbeeld eerdere BVH-mutaties). Het gaat bij drugs volgens veel agenten vooral om crack, GHB en mensen die paddo's of tripruffels

nemen. Een psychose die veroorzaakt wordt door drugsgebruik komt geregeld voor. Een deel van deze mensen is verward, verblijft soms illegaal in Nederland en gebruikt drugs en/of alcohol. Zowel voor de politie als voor V&A en de SPOR zijn deze mensen betrekkelijk onbereikbaar. Overigens heeft V&A sinds kort een traject opgestart om buitenlanders te vragen of ze naar hun eigen land terug willen. Wanneer zij aangeven dit te willen, zorgt V&A voor een ticket en begeleidt hen naar het vliegveld. Het is niet zo dat mensen verplicht kunnen worden om te vertrekken.

Zelfmoorddreigers/depressieve personen

Volgens de geïnterviewde noodhulpers komen meldingen over mensen die met zelfmoord dreigen regelmatig voor. Eerder is al aangegeven dat deze personen ook een gevaar voor het welbevinden van agenten kunnen betekenen, bijvoorbeeld als er een gaskraan is opengezet. Onder deze groep bevinden zich volgens de politiefunctionarissen de meeste vrouwen. Als het gaat om personen die bijvoorbeeld thuis op een balkon aangeven zichzelf wat aan te willen doen, roept de politie meer specialistische kennis van een arrestatieteam en eventueel een onderhandelaar in. De plek waar de verwarde persoon staat, maakt dat er grote kans bestaat dat iemand naar beneden springt als de politie het huis binnenkomt.

De meldingen 'geen gehoor bewoner' zijn aan deze doelgroep gelinkt. Een dergelijke melding betekent dat familieleden of omwonenden geen contact kunnen krijgen met een persoon. Als agenten naar het huis van een dergelijk persoon gaan, houden ze automatisch rekening met een zelfmoordpoging als een van de opties. Andere opties zijn een acute verwarring, maar bijvoorbeeld ook somatische klachten.

Dementerende mensen

In toenemende mate komen er meldingen binnen over mensen die dementerend zijn en bijvoorbeeld de weg naar huis niet meer kunnen vinden. Als ze geen identiteitsbewijs bij zich hebben en hun naam niet weten, is het soms lastig gegevens van deze personen te vinden. Als personen geen gevaar voor voornamelijk zichzelf vormen, blijft het vaak bij het naar huis brengen van de persoon.

LVG'ers

Mensen met een lichte verstandelijke handicap worden soms aangezien voor verwarde personen. Strikt genomen valt deze groep niet onder de noemer verwarde personen, maar het gedrag van de groep kan een aanleiding zijn voor een melding en een actie van de politie. Sinds kort is in Amsterdam de triple-problematiek/-aanpak ingevoerd, waarbij naast verslaving en psychiatrie als derde component rekening gehouden wordt met een dergelijke handicap.

5.8 Resumé

In 22 door de onderzoekers uitgevoerde observaties met politiefunctionarissen (noodhulp en wijkagenten) en SPV'ers van V&A zijn 45 casussen opgetekend. Daarnaast zijn 43 casussen door geïnterviewden ingebracht die te kenmerken zijn als indirecte casussen, omdat deze stammen uit eerdere ervaringen van politiefunctionarissen. Deze laatste casussen zijn slechts gebruikt om meer inzicht te krijgen in de afwegingen die politiefunctionarissen in de interactie met verwarde personen maken.

Het beeld dat uit het casusmateriaal naar voren komt, biedt een blik op het politiewerk in het algemeen en de omgang met verwarde personen in het bijzonder. In het algemeen verschilt het proces van de melding tot het binnenbrengen van een persoon niet van andere situaties waar de noodhulp mee te maken kan krijgen. De meeste casussen komen naar aanleiding van een melding binnen, een klein deel wordt ter plekke door de politie geobserveerd. Een melding kan gepaard gaan met relevante informatie die door burgers wordt aangedragen of op basis van de persoonsgegevens van de verwarde persoon is verzameld. Bovendien kan ten tijde van het aanrijden naar de melding nog extra informatie verzameld worden via het wijkteam. Als er geen personalia van de verwarde persoon bekend zijn, is de informatie vaak summier.

Ook het meenemen van een verward persoon naar het wijkbureau en de interactie tussen politie en verward persoon op het bureau verschillen niet van die van een ander aangehouden persoon.

Bij de omgang met verwarde personen in het bijzonder zijn er enkele specifieke aandachtspunten die belangrijk zijn om te vermelden. Het gaat dan om de 'vulling' van de melding (informatiearm versus informatierijk), het type verward persoon dat extra aandacht verdient, de bejegening en de huisbezoeken.

De samenwerking tussen de politie en de GGD rond verwarde personen heeft eveneens te maken met het delen van informatie, wat in de praktijk vooral het verstrekken van informatie van de politie naar de GGD is. In de situatie van de melding over een verward persoon acht de politie het van belang om voor eventuele volgende meldingen zo veel mogelijk informatie over de persoon te verzamelen. Dit komt ook doordat meldingen over verwarde personen, bijvoorbeeld een overlastgevende verwarde persoon in de openbare ruimte, niet altijd zwaar genoeg zijn voor een politieactie. Deels gebeurt dit binnen de BVH-registratie van de politie zelf. Toch ziet de politie graag dat de intensieve samenwerking met de GGD leidt tot een meer structurele terugkoppeling van voor de politie relevante informatie bij een eventuele volgende melding.

Als gekeken wordt naar het type verwarde persoon dan zijn vooral de verwarde personen die in hun eigen huis overstuur raken en zelfmoorddreigers bijzondere categorieën die een speciale politieke aanpak, buiten de reguliere noodhulpbenadering om, verdienen. Beide categorieën kunnen zowel voor zichzelf als voor de politie en derden een gevaar betekenen. Bovendien speelt bij verwarde personen in hun eigen woonomgeving het 'thuisvoordeel' versus het niet-betreden terrein door de politie. Dit pleit er bijvoorbeeld voor om in het geval van het opmaken van een mutatie rond een verward persoon thuis ook een beschrijving van relevante zaken rond de huisindeling op te nemen.

Daarnaast geldt voor de bejegening van verwarde personen dat de politie soms extra alert moet zijn. Uit de observaties komt naar voren dat agenten in de regel wel merken of iemand alleen dronken is of dat er met een persoon meer aan de hand is. Verwarde personen kunnen onberekenbaar en agressief reageren omdat ze de politie door hun waanbeelden als vijand zien en de politie als lont in het kruitvat fungeert. Vooral als een verward persoon in het bezit is van een steekwapen of in huis de gaskraan kan opendraaien, is er niet alleen gevaar voor de verwarde persoon zelf. In dergelijke omstandigheden moet de politie een keus maken tussen snelle actie met verhoogd eigen risico of back-up vragen en mogelijk kostbare tijd verliezen.

Ook de afhandeling van acute meldingen na het binnenbrengen van een verward persoon op het wijkbureau betekent voor de politie een andere werkwijze dan bij reguliere incidenten. De in het convenant vastgelegde samenwerking tussen de GGD en de politie leidt tot een gemeenschappelijk streven van beide instanties om een actie te laten volgen op de aanhouding van een verward persoon. Deze vervolgactie bestaat uit meerdere fasen. In de eerste fase is het belangrijk dat het meenemen van een ogenschijnlijk verward persoon door de politie altijd serieus genomen wordt door de GGD. Het casusmateriaal wijst dit

ook uit, in die zin dat het aanmelden van een verward persoon altijd leidt tot een bezoek van een SPV'er aan het wijkbureau. Hoewel de aanrijtijd van de SPV'er van maximaal een half uur door bezoeken aan andere verwarde personen niet altijd gehaald wordt, is de politie tevreden over het oordeel van de SPV'er over de verwarde persoon. Dat er ruimte is voor een overdracht van bevindingen tussen de SPV'er en de politie speelt daarbij een rol.

Een laatste bijzonder voorbeeld van politiewerk ten behoeve van verwarde personen in Amsterdam zijn de huisbezoeken die een wijkagent samen met een SPV'er uitvoert. Deze kunnen een preventief karakter hebben of naar aanleiding van een eerdere melding worden uitgevoerd.

Op basis van het casusmateriaal is niet inzichtelijk te krijgen of de politie door de interactie met verwarde personen meer of minder gevaar loopt. Uit een aantal casussen komt wel een 'verrassingselement' naar voren: politiefunctionarissen die de onberekenbaarheid van een verward persoon kennelijk verkeerd inschatten en dit moeten bekopen met een klap in het gezicht of een trap in de buik. Alleen is het de vraag of dergelijke incidenten specifiek voor verwarde personen opgeld doen of gemeengoed zijn in de interactie tussen soms agressieve burgers en de politie. In dit kader is door een politiefunctionaris ook opgemerkt dat het dan vooral in de agressie van personen zit, niet zozeer in de verwarring.

Het casusmateriaal en de gesprekken met de politie lijken erop te wijzen dat er geen profiel is op te stellen van de ideale politiefunctionaris voor de interactie met verwarde personen. Begrijpelijkerwijs maakt de noodhulp bij zijn inzet ook geen onderscheid tussen functionarissen die beter met de doelgroep om zouden kunnen gaan. Dit is, gezien de flexibele inzet van de noodhulp, ook niet mogelijk. Los van het feit dat verwarde personen soms zonder reden agressief kunnen zijn richting de politie, lijkt een gematigde houding van politiefunctionarissen minder ergernis (en geweld) bij verwarde personen op te wekken. Dit staat los van de soms benodigde geweldsactie van de politie als reactie op een agressief verward persoon, maar heeft meer betrekking op de houding daarna. Na aanhouding lijken een de-escalerende en discussievermijdende houding beter te werken dan een offensieve houding richting de verwarde persoon.

Aan de wijkagent die samen met een SPV'er op huisbezoek gaat, worden door geïnterviewden vereiste eigenschappen als 'geduldig', 'hulpvaardig' en 'in bezit van een luisterend oor' gekoppeld. Ook worden deze functionarissen gezien als mensen met meer politie-ervaring. In tegenstelling tot de noodhulp

wordt de inzet van de wijkagenten niet gezien als het noodzakelijk blussen van branden, maar als middel om zowel proactief, preventief als reactief hulp te bieden aan verwarde personen. De wijkagent neemt in dat proces meer de rol van begeleider van de hulpverlening in.

Uit het casusmateriaal en de gevoerde gesprekken komen de volgende knelpunten naar voren die invloed hebben op de interactie tussen de politie en verwarde personen.

- Middelengebruik kan leiden tot een dubbel bezoek of een wachttijd in het bezoek van de SPV'er aan het wijkbureau. Daarin zit een discrepantie tussen de wensen van de politie (zo snel mogelijk bezoek van de SPV'er) en de wensen van V&A (een bezoek dat direct leidt tot een vervolgactie).
- Notoire verwarde overlastgevers kosten de politie tijd en komen herhaaldelijk in beeld, terwijl de politie hier weinig tegen kan doen.
- Mensen met een lichte verstandelijke handicap vallen niet onder verwarde personen, maar gedragen zich soms wel zo. De politie en V&A ontberen afdoende vervolgacties voor deze groep.
- De regel 'strafrecht gaat voor hulpverlening' kan ertoe leiden dat verwarde personen niet door een SPV'er bezocht worden.
- Een verward persoon in zijn eigen huis levert de noodhulp soms niet-inzetbare wachttijd op als de SPV'er elders nog bezig is met een ander verward persoon.

In de twintig casussen waarvan het gehele verloop, van melding tot het vrijlaten dan wel het overdragen van de verwarde persoon aan de GGZ, bekend is, blijkt dat agressieve en overlastgevende personen de overhand hebben. Daarnaast heeft de politie te maken met suïcidale personen en middelengebruikers. Om een verward persoon rustig te krijgen, is het optreden van de politie vooral bij agressieve personen alert en proactief of discussievermijdend. De groep agressieve verwarde personen lijkt door het optreden van de politie het meest bij te sturen, terwijl het de politie bij de (notoir) overlastgevende verwarde personen regelmatig aan handvatten voor een goede vervolgactie ontbreekt. De politie moet dergelijke overlastgevers vaak snel weer laten lopen totdat ze herhaald overlastgevend gedrag vertonen.

Daarnaast vertoont de politie verhoogde attentie bij suïcidale verwarde personen, om het welbevinden van zowel zichzelf als de persoon te waarborgen. Vooral suïcidale personen die overstuurd zijn, kunnen onberekenbaar reageren.

Los van het gedrag van verwarde personen leveren de observaties ook een

typering van verschillende subgroepen verwarde personen op. Het gaat dan om zorgmijders in of zonder woning, problematische middelengebruikers, zelfmoorddreigers, dementerende mensen en mensen met een lichte verstandelijke handicap. Deze laatste groep valt strikt genomen niet onder de noemer verwarde personen.

Beantwoording onderzoeksvragen en suggesties

In opdracht van het programma Politie & Wetenschap is een onderzoek uitgevoerd naar de omgang van de basispolitiezorg met verwarde personen. Het is een onderzoek dat zich specifiek richt op de Amsterdamse situatie. In het onderzoek is bewust gekozen voor Amsterdam als onderzoekslocatie vanwege drie redenen. Ten eerste komen incidenten met verwarde personen in Amsterdam regelmatig voor, bijvoorbeeld vanwege de aantrekkingskracht die Amsterdam op passanten heeft en de problematiek waarmee een grote stad als Amsterdam te maken heeft, bijvoorbeeld verslavingsproblematiek. Ten tweede is voor Amsterdam gekozen vanwege de vooraf verwachte diversiteit in typen verwarde personen. Ten derde biedt de intensieve samenwerking tussen de politie en de GGD in Amsterdam de gelegenheid om de omgang van de politie met verwarde personen vanuit meerdere invalshoeken te bekijken.

Voor het onderzoek zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd.

- 1 Met welke typen verwarde personen krijgt de basispolitiezorg te maken?
- 2 Welke acties onderneemt de basispolitiezorg in dergelijke gevallen?
- 3 In hoeverre maakt de politie bij de acties bewust verschil per type verward persoon?
- 4 Hoe verloopt de samenwerking met andere instanties op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg?
- 5 Welke visies van de betrokken instanties op de problematiek zijn er te benoemen en welke gevolgen hebben die voor het dagelijkse werk van de politie?
- 6 Welke leermomenten zijn er te benoemen als het gaat om signalering, bejegening, veiligheid en samenwerking?

Om de onderzoeksvragen te beantwoorden, zijn verschillende onderzoeksactiviteiten uitgevoerd. Het gaat daarbij onder andere om deskresearch. Daarin is gekeken naar landelijke (beleids)documenten over verwarde personen en lokale stukken uit Amsterdam. Ook is binnen- en buitenlandse literatuur over de omgang van de politie met verwarde personen bestudeerd.

Verder zijn BVH-mutaties van de politie geanalyseerd. Het gaat daarbij specifiek om de incidenten die betrekking hebben op verwarde personen en in BVH onder de code E33 zijn geregistreerd. In de data-analyse is zowel geanalyseerd op alle E33-registraties uit de jaren 2010, 2011 en 2012 (de breedteanalyse) als op een selectie van 278 E33-registraties uit 2012 (de diepteanalyse). De breedteanalyse heeft betrekking op algemene kengetallen, zoals de aantallen registraties per district, maand, dag en tijdstip. De diepteanalyse is gericht op informatie over de personen in kwestie, de aard van de problematiek, de reactie van verwarde personen richting de politie en de daaropvolgende actie van de politie.

Daarnaast zijn 22 observaties tijdens diensten van de noodhulp, de crisisdienst van V&A en huisbezoekdiensten door een wijkagent en een SPV'er uitgevoerd. Bewust is ervoor gekozen om vanuit diverse disciplines te observeren, omdat observaties bij meer disciplines meer en rijker casusmateriaal kunnen opleveren. De observaties hebben uiteindelijk geleid tot 45 direct gevolgde casussen en 43 via de professionals indirect vernomen casussen. De direct gevolgde casussen zijn opgetekend via een gestructureerd observatieschema (zie bijlagen 2 en 3), terwijl de indirecte casussen het karakter hebben van een niet-gestructureerde beschrijving van een politie-ervaring uit het verleden.

Ook zijn met enkele sleutelinformanten interviews gehouden om onder andere extra zicht te krijgen op de samenwerking tussen instanties en de praktijk van het (beter) signaleren van de problematiek, de wijze van bejegening en de veiligheid voor agenten en de doelgroep. Het gaat dan bijvoorbeeld om vertegenwoordigers van de politie, GGD en Jellinek.

Ten slotte zijn twee bijeenkomsten bijgewoond. De eerste was een bijeenkomst van het 'maandagochtendoverleg', een overleg tussen politie en hulpverlenende instanties waarin casussen van verwarde personen in Amsterdam besproken worden. De tweede was een bijeenkomst van de Landelijke Expertgroep Samenwerking Politie-GGZ. Deze expertgroep vertegenwoordigt alle Nederlandse eenheden en monitort ontwikkelingen rond psychiatrie in het algemeen en psychiatrische patiënten vanuit een politieperspectief in het bijzonder.

De keuze voor Amsterdam als onderzoekslocatie heeft gevolgen voor de representativiteit van het onderzoek. Dit betekent dat uit de in deze rapportage beschreven Amsterdamse werkwijze geen suggesties voor een gezamenlijke werkwijze in geheel Nederland gehaald kunnen worden. Toch bieden de casusbeschrijvingen aanknopingspunten voor de toekomstige omgang van de politie

met verwarde personen. De Amsterdamse casussen kunnen bijvoorbeeld voor de politie als leercasussen fungeren, om te bepalen welke factoren voor de politie relevant zijn voor het contact met een verward persoon.

Definitie verward persoon

Onder een verward persoon wordt een persoon verstaan waarbij een ‘redelijk vermoeden bestaat van een ernstige stoornis van het oordeelsvermogen die voortkomt uit een geestesstoornis, namelijk een psychotische toestand waarbij het handelen voortkomt uit bijvoorbeeld hallucinaties of waanvoorstellingen, acute dreiging van suïcide en organische hersenaandoeningen’ (GGZ Nederland, 2012).

6.1 *Beantwoording van de onderzoeksvragen*

De aanleiding voor onderhavig onderzoek is op meerdere veronderstellingen gebaseerd. Zo gaat het om de verwachting dat de politie in de toekomst meer met verwarde personen te maken krijgt en hier qua kennis beter op toegerust kan worden. De aanname is namelijk dat een kennislacune bij de politie de situatie tussen de verwarde persoon en de politiefunctionaris kan verergeren. Het incident dat in hoofdstuk 1 (p. 9) is beschreven, is daarvoor illustratief.

De onderzoeksresultaten leren dat dit in hoofdstuk 1 beschreven incident niet exemplarisch is voor de situatie in Amsterdam. Weliswaar komen ook daar dergelijke zware incidenten voor, maar de geobserveerde casussen geven aanleiding om aan te nemen dat de Amsterdamse politie, mede door de intensieve samenwerking met V&A, de situatie ‘onder controle’ heeft. Dit neemt niet weg, dat de Amsterdamse politie een lerende organisatie blijft waarin ook de omgang met verwarde personen continu aandacht en vernieuwing vereist.

Niettemin komen uit het onderzoek enkele punten naar voren die interessant kunnen zijn om mee te nemen in de omgang van de politie met verwarde personen, niet alleen in Amsterdam maar ook elders in het land. Deze punten worden beschreven aan de hand van het beantwoorden van de onderzoeksvragen.

1 *Met welke typen verwarde personen krijgt de basispolitiezorg te maken?*

In het onderzoek staan meerdere bronnen ter beschikking waaruit een beeld van de typen verwarde personen te destilleren is. Het gaat dan om eerder uitgevoerd onderzoek, de analyse van de door de politie in BVH geregistreerde incidenten en de observaties.

Eerder uitgevoerd onderzoek en analyse van BVH-incidenten

In een eerder uitgevoerd onderzoek zijn zes categorieën verwarde personen onderscheiden: psychiatrische patiënten, mensen met sociaal-maatschappelijke problematiek, zwervers, overlastveroorzakers, mensen in zorginstellingen en zorgmijders (Adang e.a., 2006). De auteurs geven aan dat er overlap in categorieën mogelijk is, bijvoorbeeld overlastveroorzakende zwervers, en dat een harde afbakening in categorieën ontbreekt. Dit komt ook doordat er vanuit meerdere dimensies gecategoriseerd is. Zo gaat het om al dan niet overlast veroorzaken, al dan niet in een instelling verblijven en al dan niet dakloos zijn. Timmer (1999) blijft daarin consequenter; hij verdeelt zijn 'verstoorden' in agressieve en niet-agressieve verstoorden. Voor de politie lijkt dit ook een handzamere onderverdeling, aangezien het voor haar direct na een melding in eerste instantie minder van belang is of een persoon dakloos is of in een instelling zit. Het gaat namelijk om het voorkomen van gevaar voor zichzelf, andere burgers en de verwarde persoon zelf.

In Nederland krijgt de politie in gemiddeld 15 procent van de gevallen te maken met verwarde personen. De meeste zaken komen voor in de grote steden, ongeveer twee keer zo veel als in niet-stedelijk gebied. Uit onderzoek blijkt dat 15 procent van het geweld tegen de politie in Nederland te herleiden is tot een verward persoon (Timmer, 2005). Wanneer wordt ingezoomd op Amsterdam, blijkt uit de BVH-analyse dat verwarde personen zich agressief (10 procent) en niet-coöperatief (10 procent) kunnen opstellen. In deze gevallen hoeft strikt genomen nog geen sprake te zijn van geweld.

Zowel uit de literatuur als uit het casusmateriaal blijkt dat het voor de politie lastig is om vast te stellen of er sprake is van een verward persoon. Dit heeft meerdere oorzaken. Ten eerste is de functie van de noodhulpagent gericht op handelen, ook omdat hij of zij vaak geen tijd heeft om de situatie in kaart te

brengen. Dit geldt vooral als personen agressief en niet-coöperatief zijn. Daarnaast blijkt uit literatuur en casusmateriaal dat het de noodhulpagent regelmatig ontbreekt aan eerste informatie en dat hij/zij dus ‘blanco’ op een melding afgaat. De werkwijze van een doelgroepagent is in vergelijking met de werkwijze van de noodhulpagent van een geheel andere orde, vooral omdat de eerste zich heeft kunnen voorbereiden op de interactie met de verwarde persoon en informatie over hem of haar heeft.

De analyse van de geregistreerde incidenten gaat dieper in op de achtergronden van verwarde personen. Zo blijkt uit de breedteanalyse van alle incidenten in de jaren 2010 tot en met 2012 dat de meeste registraties over verwarde personen in district West voorkomen, gevolgd door district Centrum. Het aantal registraties in Noord en Oost neemt echter sterk toe, terwijl deze ontwikkeling in de andere districten minder evident is.

Uit de 278 registraties in de diepteanalyse blijkt dat de helft van de registraties (50 procent) betrekking heeft op een situatie met een verward persoon in een woning, gevolgd door een verward persoon op de openbare weg (22 procent) en op het bureau (9 procent). De overige incidenten vinden in de horeca, in een instelling of op het station plaats.

In ruim een derde van de meldingen gaat het om een verward persoon zonder nadere specificatie (34 procent), een overlastgever (24 procent), een agressief persoon (9 procent) of een hulpbehoevend persoon (9 procent). In 5 procent van de gevallen is sprake van suïcidale personen.

De verdeling tussen mannen en vrouwen is nagenoeg gelijk en 55 procent van de verwarde personen is tussen de 30 en 59 jaar. Overlastgevers zijn vaker tussen de 50 en 59 jaar dan personen met andere problematiek.

De observaties

In 20 van de 45 casussen is het gehele verloop, van melding tot het vrijlaten dan wel het overdragen van de verwarde persoon aan de GGZ, geobserveerd. Uit deze twintig casussen blijkt dat de meeste meldingen over verwarde personen gaan die zich agressief of overlastgevend gedragen. In mindere mate heeft de politie te maken met meldingen over suïcidale personen en middelengebruikers.

Uit de observaties komt deels een andere profielindeling van verwarde personen naar voren dan uit de literatuur en de BVH-registraties. Deze is op basis van het casusmateriaal tot stand gekomen en gaat ervan uit dat in principe

Tabel 6.1: Profilering verwarde personen vanuit de observaties

Type	Omschrijving
Zorgmijders in of zonder woning	Het gaat vaak om mannen, boven de 40 jaar, die zichzelf slecht verzorgen. Het zijn zwerverstypen die geen relatie hebben en vaak in de binnenstad zijn te vinden. De binnenstad heeft een grote aantrekkingskracht op deze groep, want in dit gebied is het eenvoudiger om anoniem te opereren. Drugs en alcohol zijn hier ook eenvoudig te verkrijgen. Dit is een groep mensen die verward of psychotisch kan zijn, overlast geeft en geen hulp accepteert. Onder deze groep vallen ook mensen die schreeuwend en huisraad gooïend op balkons staan. Onder deze groep vallen ook 'zwakke huurders' die soms andere personen in huis halen, bijvoorbeeld zwervers.
Problematische middelengebruikers	Het betreft zowel harddrugs- als softdrugsgebruikers. Dit is een groep die zich voornamelijk in het centrum bevindt en daar overlast veroorzaakt. In deze groep speelt regelmatig psychiatrische problematiek, zoals psychoses, waardoor mensen slecht aanspreekbaar zijn. Een kenmerk voor deze groep is het hebben van wanen. Daarnaast gaat het om chronische alcoholgebruikers. Deze subgroep is eveneens slecht aanspreekbaar vanwege de staat van dronkenschap. Verder betreft het ook mensen die op bezoek zijn in Amsterdam en vooral crack, GHB, paddo's of trippruffels gebruiken. Een combinatie met een psychose komt dan voor. Deze personen zijn niet altijd bekend bij de politie.
Zelfmoorddreigers/depressieve personen	Onder deze groep bevinden zich de meeste vrouwen. Ook de meldingen 'geen gehoor bewoner' zijn aan deze subgroep gelinkt. Een dergelijke melding betekent dat familieleden of omwonenden geen contact kunnen krijgen met een persoon. Als agenten naar het huis van een dergelijk persoon gaan, houden ze automatisch rekening met een zelfmoordpoging als een van de opties. Andere opties zijn een acute verwarring of een psychose, maar ook somatische klachten.
Dementerende mensen	Het komt voor dat dementerende mensen de weg naar huis niet meer kunnen vinden. Het is vervolgens lastig gegevens van deze personen te vinden als ze geen identiteitsbewijs bij zich hebben en hun naam niet weten. Als personen geen gevaar voor voornamelijk zichzelf vormen, blijft het bij het naar huis brengen van de persoon.
Mensen met een lichte verstandelijke handicap	Het komt voor dat mensen met een lichte verstandelijke handicap door de politie worden aangezien voor verwarde personen. Een persoon met een verstandelijke handicap kan dan niet goed duidelijk maken dat het niet om een verwarring gaat.

iedereen agressief en onvoorspelbaar kan reageren. De indeling belicht vervolgens vooral het veiligheidsperspectief voor politiefunctionarissen. Ook gaat het om het perspectief op mogelijke vervolgstappen die de politie met de verwarde persoon kan nemen (doorverwijzen) of niet (weer laten gaan). De volgende zeven vragen zijn dan essentieel.

- Zijn er achtergrondgegevens over de persoon voorhanden?
- Gaat het om een verward persoon thuis of in de openbare ruimte?
- Is de persoon al bekend in de hulpverlening?
- Is het een chronische of incidentele middelengebruiker?
- Is er sprake van dreiging tot zelfmoord?
- Is er sprake van dementie/lichte verstandelijke handicap?
- Bestaat er een mogelijkheid om de verwarde persoon in een hulpverlenings- of ander traject te plaatsen?

Het casusmateriaal levert vijf profielen van verwarde personen op (zie tabel 6.1).

2 *Welke acties onderneemt de basispolitiezorg in dergelijke gevallen?*

De Politiewet (artikel 3) en de Ambtsinstructie (artikel 25) geven, naast de Wet bijzondere opnemingen in psychiatrische ziekenhuizen (Bopz), de benodigde kaders voor de politie in de interactie met verwarde personen. Met het opstellen van het convenant tussen de Raad van Hoofdcommissarissen en GGZ Nederland (GGZ Nederland, 2012) is een verbeteringsslag in de lokale samenwerking tussen de politie en de psychiatrische hulpverlening tot stand gekomen. Het convenant krijgt in de praktijk op regionaal niveau een verschillende uitwerking.

Ook zijn er internationaal enkele initiatieven ontwikkeld om de interactie tussen de politie en verwarde personen te optimaliseren. Enkele voorbeelden hiervan zijn protocollen en handleidingen die tijdens de dienst meegenomen kunnen worden, extra opgeleide politiefunctionarissen en combiteams van geestelijke gezondheidsmedewerkers en politiefunctionarissen. In het algemeen wordt internationaal steeds meer onderkend dat een politiecel niet de geëigende plek voor een verward persoon is en dat er zo snel mogelijk geestelijke gezondheidszorg geboden moet worden.

Wanneer wordt ingezoomd op de Amsterdamse werkwijze, zijn de acties door de politie op te delen in acute meldingen en huisbezoeken.

Acute melding

Bij een acute melding over een verward persoon die in het openbare gebied of in zijn huis overlast geeft, wordt de noodhulp ingezet. Afhankelijk van de aard

van de voorinformatie bepaalt de meldkamer, in samenspraak met de noodhulp, of er een of meerdere koppels naar de melding worden gestuurd. Ook tijdens het aanrijden kan extra informatie verkregen worden via de meldkamer en/of het eigen wijkteam. Belangrijke informatie is bijvoorbeeld of een verward persoon (in het verleden) agressief is (geweest) of steekwapens bij zich draagt.

Ter plekke beoordeelt de noodhulp de situatie rondom de verwarde persoon. Daarbij wordt primair gekeken naar de eigen veiligheid, secundair naar de veiligheid van andere burgers en tertiair naar de veiligheid van de verwarde persoon zelf.

Als blijkt dat een verward persoon een gevaar voor zichzelf of anderen is, kan hij worden meegenomen naar het wijkbureau. In het geval van een strafbaar feit kan dit sowieso en doorloopt de verwarde persoon eerst de reguliere strafrechtelijke procedure. Uit de casussen komt naar voren dat verwarde personen regelmatig in een ophoudruimte van een wijkbureau terecht komen. Daar waar sprake is van een gepleegd strafrechtelijk feit door een verward persoon, wordt deze naar een van de politiecellen vervoerd en opgehouden tot een SPV'er ter plaatse komt of het strafrechtelijk traject is afgerond.

In het in 2011 afgesloten landelijk convenant tussen enkele partners uit de geestelijke gezondheidszorg en de politie is een kader voor de omgang met verwarde personen beschreven (GGZ Nederland, 2012). In Amsterdam is op basis van dit convenant afgesproken dat mensen in acute psychosociale of psychische nood en drugs- en alcoholverslaafden in crisis bij de politie worden gezien door een sociaal psychiatrisch verpleegkundige (SPV'er). Deze verpleegkundigen zijn van Vangnet en Advies (V&A), de 24 uurscrisisdienst van de GGD in Amsterdam.

De chef van dienst bepaalt of een verward persoon wordt aangemeld bij de GGD. Hierover kan hij met de GGD telefonisch overleg voeren. Tijdens een korte intake wordt de situatie rond de verwarde persoon verduidelijkt. Als de GGD vindt dat de verwarring inderdaad een mogelijk psychische of psychiatrische en geen somatische oorzaak heeft, wordt V&A ingeschakeld.

Als de verwarde persoon is meegenomen naar het bureau of de noodhulp met de verwarde persoon thuis is gebleven, verschijnt de SPV'er bij voorkeur binnen 30 minuten ter plekke. De functie van de SPV'er van V&A is om ter plekke te bepalen of een verward persoon ter beoordeling moet worden doorgestuurd naar de Spoedeisende Psychiatrie Onderzoeksruimte (SPOR) van de Spoedeisende Psychiatrie Amsterdam (SPA).

Indien de situatie dit vereist, wordt voorafgaand aan het bevragen van de

verwarde persoon overleg gepleegd tussen de SPV'er en de politie over de situatie. Daarna gaat de SPV'er, in de meeste gevallen onder begeleiding van een politiefunctionaris, met de verwarde persoon in gesprek. De politiefunctionaris fungeert dan als eventuele buffer tussen de SPV'er en de verwarde persoon als de laatste agressief mocht worden.

Welke vragen de SPV'er aan de verwarde persoon stelt, is afhankelijk van de mate van verwarring, het eventueel middelengebruik en het eventueel inzicht van de verwarde persoon in zijn eigen situatie. Het besluit over de eventueel noodzakelijke vervolgstappen neemt de SPV'er. Als de verwarde persoon beoordeeld moet worden door een psychiater of meer zorg nodig heeft, wordt hij naar de SPOR, de Jellinek (verslavingszorg) of een kliniek van de GGZ vervoerd.

Nadat een persoon beoordeeld is door de psychiater en is doorverwezen naar een kliniek, wordt hij bij de politie van het arrestantenbord verwijderd en is de procedure afgerond.

Als blijkt dat een verward persoon een delict pleegt tijdens de psychiatrische beoordeling, haalt de politie de verwarde persoon weer op (in het kader van 'strafrecht gaat voor hulpverlening'). Als een persoon weigerachtig is om zijn medicijnen te nemen, worden zes mensen van de politie gemobiliseerd voor de zogenaamde SPOR-procedure, waarin een persoon in een ophoudruimte wordt vastgezet en gedwongen medicatie krijgt toegediend. Dit is tijdens de observaties niet voorgekomen.

Analyse van de in BVH geregistreeerde incidenten

De analyse van de geregistreeerde incidenten in BVH biedt enig zicht op het verloop na het eerste contact tussen verward persoon en politie. Uit de cijfers blijkt dat verwarde personen beduidend coöperatiever worden gedurende een casus: tijdens het contact met de politie groeit het percentage meewerkende verwarde personen van 34 naar 47 procent. Op basis van het casusmateriaal uit de observaties is niet inzichtelijk gekregen of de politie door de interactie met verwarde personen meer of minder gevaar loopt dan door de interactie met andere burgers. Uit een aantal casussen is een 'verrassingselement' te herleiden, namelijk politiefunctionarissen die een verward persoon soms verkeerd inschatten en geweld moeten incasseren. Dit element is alleen niet voorbehouden aan de interactie tussen politiefunctionarissen en verwarde personen, maar geldt breder.

Bevindingen uit de literatuur

De literatuur wijst uit dat de beeldvorming rond verwarde personen ook een rol kan spelen bij de benadering van deze groep. Onderzoeken in de Verenigde Staten en België wijzen uit dat zowel de burger als de politie verwarde personen als gevaarlijk kwalificeert. Hierbij spelen externe factoren, zoals negatieve maatschappelijke beeldvorming, een rol, maar ook leeftijd en ervaring van de politiefunctionaris, het kennisniveau vanuit de opleiding en het aantal contactmomenten tussen de politiefunctionaris en de verwarde persoon. Desondanks wijzen meerdere onderzoeken en onderhavig onderzoek uit dat politiefunctionarissen in de regel een positieve houding ten opzichte van verwarde personen hebben. Wel blijkt uit Belgisch onderzoek dat ongeveer een vijfde van de politiefunctionarissen een negatieve houding ten opzichte van verwarde personen heeft (Van Gampelaere, 2013). Het casuonderzoek in Amsterdam wijst ook uit dat een enkele politiefunctionaris negatief reageert op een verward persoon. Dat leidt vervolgens regelmatig tot frictie tussen de verwarde persoon en de politiefunctionaris en tot een verhoogde kans op escalatie tussen beiden.

Een totaalbeeld dat uit de literatuur naar voren komt, is dat de politie vooral probeert om een verward persoon in eerste instantie rustig te krijgen. Cruciaal is daarbij het eerste contact dat de politie met een verward persoon legt. Hazelhof en Verdonschot (2011) geven aan dat foutief handelen in het begin kan leiden tot een stroef verloop van de verdere interactie tussen de politie en de verwarde persoon. Uit de bejegening van de politie moet volgens deze auteurs vooral geen dreiging blijken. Van Dongen (2012) geeft in zijn onderzoek aan dat met name stress door achtervolgingswaan, die bij verwarde personen kan spelen, een voorspeller van geweld kan zijn. In een aantal onderzoeken (Hazelhof & Verdonschot, 2011; Teplin, 2000) worden verschillende politiereacties op verschillende uitingsvormen van verwarde personen voorgesteld. De eerste auteurs gaan hier het meest gedetailleerd op in door voor verschillende typen psychische stoornissen een stappenplan te beschrijven. Adang e.a. (2006) geven in hun onderzoek echter aan dat iedere agent zijn eigen methode voor het benaderen van verwarde personen heeft. De bevindingen uit onderhavige studie wijzen op de wenselijkheid om een tussenpositie in te nemen als het gaat om de vereiste kennis over verwarde personen bij medewerkers van de noodhulp. Basale kennis over psychische en psychiatrische problematiek, de wijze waarop die zich kan uiten en goede handelingstrategieën kunnen escalatie en onveilige situaties voorkomen. Die 'bagage' moet overigens niet belemmerend werken op het handelen; politieagenten zijn geen gedragsdeskundigen.

Niet-acute huisbezoeken

Ook in niet-acute situaties met verwarde personen speelt de politie een rol. In dergelijke gevallen gaat het om huisbezoeken die een wijkagent samen met een SPV'er aflegt. Die kunnen plaatsvinden in het kader van nazorg na een acute melding, vanwege een melding die door een hulpverleningsinstantie is gedaan of omdat een van de bezoekende partijen de situatie bij de verwarde persoon wil monitoren.

De wijkagent krijgt zo de gelegenheid om eventueel de-escalerend op te treden als een verward persoon geagiteerd raakt. Daardoor wordt ook de SPV'er behoed voor eventuele agressie van de verwarde persoon en kan zowel de politie als de SPV'er inschatten hoe de psychische gesteldheid van een persoon is en op korte termijn zal zijn.

3 *In hoeverre maakt de politie bij de acties bewust verschil per type verward persoon?*

Analyse van de in BVH geregistreerde incidenten

Uit de analyse van de BVH-registraties komen enkele interessante bevindingen naar voren die inzicht geven in de interactie van de politie met de verwarde persoon. Zo is de verwarde persoon in bijna de helft van de incidenten een bekende van de politie. Hierdoor kan de politie, mits dit goed is geregistreerd of de politiefunctionaris al langer in het district werkzaam is, de verwarde persoon beter inschatten.

Ruim een derde van de verwarde personen is vanaf het eerste contact met de politie coöperatief en dat neemt toe tot bijna de helft tijdens de verdere interactie. Verwarde personen met agressieve of overlastgevende problematiek zijn beduidend vaker agressief in de interactie met de politie, dus hierop registreren is van groot belang. Suïcidale personen reageren in het begin beduidend vaker emotioneel. Deze personen worden ook vaker door de politie meegenomen naar het bureau.

Wanneer verwarde personen mee moeten naar het bureau, biedt een vijfde verzet. Het gaat dan met name om het slaan of schoppen van agenten, schelden en het uiten van bedreigingen richting de agenten.

De observaties

Uit het casusmateriaal dat tijdens de observaties is verzameld, komt naar voren dat de politie vooral extra alert is in de volgende drie situaties.

Tabel 6.2: Drie alertheidstriggers voor de politie

Type	Omschrijving
Een verward persoon thuis	Voor de politie is een verward persoon in de thuissituatie lastiger in te schatten dan een verward persoon in de openbare ruimte. Een verward persoon is bekend met zijn eigen woning, terwijl een politiefunctionaris bij binnenkomst niet weet waar zich welke ruimtes bevinden en in welke ruimtes eventuele bedreigingen, zoals scherpe voorwerpen, liggen.
Een agressief persoon	Als er een melding is binnengekomen over een persoon die agressief gedrag vertoont, komt het regelmatig voor dat de noodhulp zich met twee auto's (vier agenten) naar de melding begeeft. Uit het casusmateriaal komt geen speciale tactiek naar voren als er meer dan twee agenten naar de melding gaan.
Een persoon die dreigt met zelfmoord	De politie opereert behoedzaam bij dergelijke meldingen, zowel voor het welbevinden van de verwarde persoon als voor dat van zichzelf. De zelfmoorddreiger kan namelijk door het zien van de politie in paniek raken en (on)bedoeld een fatale handeling plegen. Aan de andere kant is ook de veiligheid van politiefunctionarissen in het geding. Dit is vooral aan de orde als mensen dreigen thuis zelfmoord te plegen. Omdat het inschatten van de situatie en de dreiging in een onbekend huis vaak lastig is, is het zo dat de politie niet standaard binnentreedt, maar goed de gevaren afweegt.

Een nadere analyse van twintig door de onderzoekers geobserveerde casussen levert een volledig beeld van de meldingen over een verward persoon tot de afhandeling op het bureau. Het blijkt dat met name agressieve en overlastgevend verwarde personen in deze twintig casussen voorkomen.

Vooraf bij agressieve personen is het optreden van de politie alert en proactief of discussievermijdend. De groep agressieve verwarde personen lijkt door het optreden van de politie het meest bij te sturen. Dit is een bevinding die ook uit de diepteanalyse naar voren komt. Juist voor deze groep komen uit de casussen aanwijzingen naar voren dat de noodhulp een autoritaire, te agressieve houding richting verwarde personen beter achterwege kan laten. Het casusmateriaal wijst er namelijk op dat een dergelijke houding bij de verwarde personen tot een geïrriteerde reactie kan leiden. In dergelijke gevallen wordt een tegengesteld effect bereikt van wat beoogd wordt, namelijk een rustig verward persoon.

Bij overlastgevend verwarde personen vertoont de politie vooral een 'begeleidende' houding. Het betreft personen die herhaaldelijk in het vizier van de

politie komen. Maar juist voor deze groep ontbreekt het de politie aan handvaten voor een goede vervolgactie. De politie moet dergelijke overlastgevers vaak snel weer laten lopen totdat ze weer overlastgevend gedrag vertonen. Vaak ressteert de politie alleen het schrijven van een boete.

Ook blijkt uit de twintig casussen dat de politie verhoogde attentie vertoont bij suïcidale verwarde personen, zowel om het welbevinden van zichzelf als dat van de verwarde persoon te waarborgen.

4 *Hoe verloopt de samenwerking met andere instanties op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg?*

Hoewel het onderzoek niet is bedoeld als een procesevaluatie en er dus niet systematisch gekeken is naar de samenwerking tussen de politie en andere instanties, is de samenwerking tijdens de observaties wel ter sprake gekomen.

Als het specifiek gaat om de samenwerking tussen de eerste actoren die met verwarde personen in aanraking komen, de politie en de SPV'er, valt te concluderen dat zij in het algemeen tevreden zijn over elkaars (complementaire) handelen. Door de SPV'ers wordt opgemerkt dat de politie in de regel terecht een beroep doet op de crisisdienst van V&A, terwijl de politie tevreden is met de inzet en de beslissingen van de SPV'ers. V&A is in het algemeen van mening dat de onderlinge communicatie goed verloopt en dat de politie een persoon zorgvuldig overdraagt. Er is weleens discussie over de keuze om een persoon wel of niet naar de SPOR te brengen, maar dit is een minderheid van de situaties. De politie heeft niet altijd de kennis om te zeggen welke stoornis iemand heeft, en of het gaat om een stoornis of een verslaving, maar zij schakelt wel op het goede moment V&A in en dat vindt deze instantie belangrijk. Daarbij hebben de meeste SPV'ers liever dat ze een keer voor niets op het bureau komen, dan dat ze niet worden ingeschakeld terwijl een verward persoon wel zorg nodig heeft.

Specifiek voor de Amsterdamse situatie bieden de observaties zicht op enkele gesignaleerde verbeterpunten:

- Als iemand onder invloed van middelen is, kan door de SPV'er besloten worden om de persoon na ongeveer drie uur te herbeoordelen. Daar zit een discrepantie tussen de wensen van V&A en de politie: de politie geeft de voorkeur aan een directe beoordeling, anders blijft iemand nog minimaal drie uur in de ophoudruimte. De SPV'ers willen graag dat de politie een dergelijk persoon eerst laat ontzuichten, omdat ze anders tweemaal moeten langskomen.

- Verwarde personen die herhaaldelijk overlast geven, kosten de politie tijd, zo geven agenten tijdens de observaties aan. Ook de verwarde personen die naar de SPOR gaan, maar na een paar uur weer op straat lopen en overlast geven, worden in dit kader genoemd.
- Als een verwarring gepaard gaat met een lichte verstandelijke handicap dreigt een verward persoon tussen wal en schip te vallen. Het komt voor dat de psychiatrie de persoon niet accepteert vanwege de verstandelijke handicap en dat de instanties die met deze doelgroep werken, afhaken vanwege de verwarde status. In een casus wordt dit een 'klemcasus' genoemd: geen van de betrokken instanties weet hoe zij deze verwarde persoon kan helpen.
- De regel 'strafrecht gaat voor hulpverlening' kan er volgens geïnterviewden tijdens de observaties toe leiden dat een mogelijk verward persoon na onderzoek door de recherche wordt heengezonden met een dagvaarding zonder gezien te zijn door een SPV'er.
- Als een verwarring thuis plaatsvindt, is de formele regel dat de SPV'er de persoon in zijn woning bezoekt. Dit betekent dat de noodhulp in huis moet wachten op een SPV'er. De noodhulp kiest er echter ook weleens voor om een verward persoon mee te nemen om wachttijd te vermijden.

5 *Welke visies van de betrokken instanties op de problematiek zijn er te benoemen en welke gevolgen hebben die voor het dagelijkse werk van de politie?*

Een klein deel van de geraadpleegde agenten vindt dat verwarde personen niet onder de verantwoordelijkheid van de politie vallen. Deze personen kosten de politie veel tijd en inzet, die ten koste gaan van hun eigenlijke taak: opsporing. Deze personen komen echter binnen na aangehouden te zijn, dus bij de politie is men ook zo reëel om te stellen dat verwarde personen (deels) bij de politie blijven binnenkomen en tot haar verantwoordelijkheid behoren. Daarnaast ziet een groter deel van de agenten de omgang met verwarde personen juist als een onderdeel van hun wettelijke functie, met name op het gebied van ordeverstoringen en hulpverlening. De geraadpleegden, zowel bij politie als bij V&A, stellen dat de politie er niet is om zorg te bieden, maar de politie kan verwarde personen wel een gevoel van veiligheid geven, mede door hen via V&A door te geleiden naar het juiste zorgtraject.

Deze visie leidt met name tot de bevinding dat de politie een taak heeft en blijft houden op het gebied van verwarde personen. Wel is te constateren dat de omgang met verwarde personen soms meer tijd kost dan die met 'reguliere'

verdachten. Een nieuwe Amsterdamse ontwikkeling die hierop inspeelt, is het gebruik van de psycholance. Deze is onder andere bedoeld om meer gepaste hulp aan verwarde personen te geven, maar ook om de capaciteitsdruk op agenten te verminderen. De psycholance vertegenwoordigt daarmee een gecombineerde visie van meer zorg op maat met oog voor de inzet van schaarse middelen, zoals politiecapaciteit.

Maar juist de inzet van de psycholance wijst op het continuerend belang van goede afstemming tussen de zorgverlenende instanties en de politie. Met name in het geval van agressieve of suïcidale verwarde personen en mensen met een opwindingsdelier³⁵ is het zaak dat zorgverleners ondersteuning van de politie blijven krijgen.

Daarnaast krijgt de politie in de toekomst nog steeds te maken met verwarde personen in thuisituaties. In proactieve en preventieve zin wijzen zowel vertegenwoordigers van politie als V&A op de voordelen van de gemeenschappelijke huisbezoeken. Gezien de ontwikkeling in de psychiatrische zorg dat steeds meer mensen thuis behandeld zullen gaan worden, zal in ieder geval ook meer verwacht worden van zorgverlenende instanties. De vraag is vervolgens of er altijd noodzaak is om samen met een wijkagent naar een verward persoon te gaan. Enerzijds heeft de inschatting van deze noodzaak te maken met het gevaarniveau waaraan bijvoorbeeld SPV'ers in Amsterdam blootgesteld mogen worden en de bescherming die hen geboden moet worden. Anderzijds leidt het huisbezoek van de wijkagent tot een verbeterde informatie over mogelijke toekomstige problemen met verwarde personen.

6 *Welke leermomenten zijn er te benoemen als het gaat om signalering, bejegening, veiligheid en samenwerking?*

In de onderzoeksvragen 4 en 5 zijn al enkele aandachtspunten naar voren gekomen als het gaat om de interactie tussen verwarde personen en de politie, maar ook, meer procesmatig, tussen de politie en de SPV'er. De beantwoording van de laatste onderzoeksvraag wordt aangegrepen om suggesties te doen voor de omgang met verwarde personen. Dit zijn suggesties die uit de Amsterdamse observaties naar voren komen en die kunnen fungeren als leercasussen voor de

³⁵ Dit zijn verwarde personen die vrijwel onmogelijk onder controle te krijgen zijn. Een verward persoon lijkt tijdens een delier geen pijn te voelen en is niet voor rede vatbaar.

politie elders in het land, los van het feit dat in andere steden eveneens goede initiatieven rondom de omgang met verwarde personen zijn ontwikkeld. Zo veel mogelijk is daarbij geprobeerd om de suggesties in algemene zin te verwoorden, zodat deze losstaan van de wijze waarop de zorg rondom verwarde personen lokaal is geregeld.

Op basis van alle onderzoekshandelingen zijn vier soorten suggesties te geven: voor het veredelen van de meldingen, voor de omgang van de politie met de verwarde persoon, voor de samenwerking tussen politie en zorgverleners en voor de politieopleiding.

Suggesties voor het veredelen van meldingen van verwarde personen

- Juist in thuisituaties moet de meldkamer, als een melder een medehuisbewoner of een op dat moment aanwezige bezoeker is, meer naar uiterlijke en gedragskenmerken van verwarde personen vragen. De noodhulp heeft dan sneller in de gaten wie de verwarde persoon in kwestie is.
- Hetzelfde geldt voor de inrichting van de thuisituatie. Een meldkamer zou voor de politie aan een huisbewoner of een op dat moment aanwezige bezoeker moeten vragen naar essentiële informatie over de inrichting, bijvoorbeeld of er obstakels zijn (omgegooide huisraad) of een balkon.
- In het verlengde van het voorgaande is het borgen van informatie over de thuisituatie van verwarde personen ook relevant. In het geval van het opmaken van een mutatie over een incident rond een verward persoon kan het verstandig zijn om ook een beschrijving van relevante zaken over het huisinterieur (aanwezigheid van glas, verborgen hoeken enzovoort) op te nemen.
- Als een verward persoon bekend is bij een hulpverlenende instantie en in een instelling verblijft, is het zowel voor de politie als voor de verwarde persoon prettig om zo snel mogelijk naar de instelling teruggebracht te worden. Maar soms ontbreekt de juiste informatie over de woonsituatie of is de informatie niet volledig of niet actueel. Het centraal verzamelen van informatie hierover kan het proces van het vinden van de juiste verblijfplaats bespoedigen. Het politiesysteem BVH is hier niet het geëigende instrument voor; veeleer kan gedacht worden aan (het optimaliseren van) een centraal registratiesysteem bij de hulpverlenende instanties.

Suggesties voor de omgang met verwarde personen

- Als er ergernissen tussen een politiefunctionaris en een verwarde persoon spelen of het contact tussen beiden anderszins stroef verloopt, moet er standaard overdracht van het contact aan een andere collega plaatsvinden. Het is belangrijk dat de politie een verward persoon als een patiënt ziet; deze heeft net als de politie zelf geen baat bij escalatie, maar juist bij rust.
- Als er indicaties zijn dat de noodhulp heeft gezorgd voor een overdracht van de verwarde persoon richting een zorgverlenende instantie of richting collega's op het bureau, moet het mogelijk zijn dat de noodhulp weer de straat op gaat. Voorwaarde is dat het incident in BVH is ingevoerd en/of dat de noodhulpers voor extra informatie geraadpleegd kunnen worden. Een punt van aandacht is dat een verward persoon tijdelijk moet wachten in de ophoudruimte, maar de observaties wijzen niet uit dat dit nadelig is. Uit de observaties is bovendien niet gebleken dat de afwezigheid van de noodhulp bij aankomst van de SPV'er tot nadelige gevolgen heeft geleid. Dit komt mede doordat de chef van dienst vaak ook op de hoogte is van de zaak en de overdracht kan verzorgen.

Suggesties voor de samenwerking tussen politie en zorgverleners

- Het is belangrijk dat politie en hulpverlenende instanties goed op elkaar ingespeeld zijn. Gezamenlijk overleg over een door de politie meegenomen verward persoon is hiervoor een minimale voorwaarde, ook om eventuele verwarring in de toekomst voor te zijn.
- Als hulpverlenende instanties in de publieke ruimte vaker verantwoordelijk worden voor het ophalen van verwarde personen (bijvoorbeeld met de psycholance), is het belangrijk om te monitoren in hoeverre zij getraind moeten worden in het omgaan met soms agressieve en onberekenbare personen. Voor het optimaliseren van elkaars werkprocessen is het van belang dat zowel de hulpverlening als de politie aan het uitwisselen van ervaringen met verwarde personen gaat werken.

Suggesties voor de politieopleiding

Om het handelingsrepertoire van een politiefunctionaris uit te breiden lijkt het verstandig om in de politieopleiding enkele basale aspecten van psychische problemen terug te laten komen. De Amsterdamse casussen leren dat de politie goed werk verricht als het gaat om het waarborgen van de eigen veiligheid, maar er kan meer aandacht besteed worden aan de link tussen politiekennis en de handelingsbekwaamheid van politiemensen. Daarbij hoeft niet het gehele spectrum aan stoornissen in de psyche van mensen aangeleerd te worden. Uiteindelijk gaat het erom dat een politiefunctionaris in zijn dagelijkse praktijk het verschil in mogelijk gedrag tussen iemand met een psychose en iemand met bijvoorbeeld een stoornis in het autismespectrum kent. Vervolgens kan in de opleiding aandacht geschonken worden aan het handelingsperspectief per verschillende uitingsvorm.

Literatuur

- Adang, O., N. Kop, H. Ferwerda, J. Heijnemans, W. Olde Nordkamp, P. de Paauw & K. van Woerkom (2006). *Omgaan met conflictsituaties. Op zoek naar goede werkwijzen bij de politie*. Apeldoorn: Politie & Wetenschap.
- Adang, O. & J. Timmer (2002). *Beheersing van gevaar. Praktijkboek voor de opleiding van agenten en de toetsing van politieel geweldgebruik*. Den Haag: Elsevier.
- Andel, W.M. van, P.A.A. Baijens, A. Ambler-Huiskes, O.H. Brook, A.F.W. Kok & J. Kok (2001a). *Mensen zonder zorg. Een onderzoek door de Inspectie voor de politie en de Inspectie voor de gezondheidszorg. Deel 1*. Den Haag: Inspectie voor de politie en de Inspectie voor de gezondheidszorg.
- Andel, W.M. van, P.M.A. Dekkers, A. Ambler-Huiskes, O.H. Brook, A.F.W. Kok, J. Kok & A.M. Koster (2001b). *Mensen zonder zorg. Een onderzoek door de Inspectie voor de politie en de Inspectie voor de gezondheidszorg. Deel 2, de praktijk voor de politie*. Den Haag: Inspectie voor de politie en de Inspectie voor de gezondheidszorg.
- ANP (2012). *TBS voor neersteken helpende agent*. Rijswijk: ANP.
- Bogaerts, S., P. Okur, M. Willems & L. van der Knaap (2012). *Solistische dreigers. Ontwikkeling van een instrument voor risicotaxatie van solistische dreigers*. Tilburg: Universiteit Tilburg.
- Cordner, G.W. (2000). 'A community policing approach to persons with mental illness'. In: *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law* 28-3, 326-331.
- Cordner, G.W. (2006). *People with mental illness*. Paper presented at the 2012 Problem-Orientated-Policing Conference, 22-24 october, Providence, Rhode Island.
- Coumans, R.M.H. & J.V. Zweers (2006). *Verbeterplan SPP. Gezamenlijk naar een humanere oplossing omtrent de aanpak van personen kampende met sociaal psychische problematiek*. Doetinchem: Politie Noord- en Oost-Gelderland.
- Dawes, D., J. Ho & J. Miner (2009). 'The neuroendocrine effect of the Taser X26: a brief report'. In: *Forensic Science International* 183-1, 14-19.

- Di Maio, T.G. & V.J. Di Maio (2005). *Excited delirium syndrome: cause of death and prevention*. Boca Raton: Taylor & Francis.
- Dongen, J. van (2012). *Pathways to violence in schizophrenia. The role of antisocial personality, substance misuse, delusions, and delusional distress*. Rotterdam: Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Engel, R., J. Sobol & R. Worden (2000). 'Further exploration of the demeanor hypothesis: the interaction effects of suspects' characteristics and demeanor on police behavior'. In: *Justice Quarterly* 17-2, 235–258.
- Esman, C. & O. Adang (2011). *Evaluatie taser pilot*. Apeldoorn: Politieacademie, Lectoraat Openbare Orde & Gevaarbeheersing.
- Ferwerda, H., N. van Hasselt, T. van Ham & L. Voorham (2012). *De juiste snaar. Professionals met een publieke taak en de omgang met overlast, agressie en geweld als gevolg van alcohol- en/of drugsgebruik*. Arnhem/Utrecht: Bureau Beke/Trimbos Instituut.
- Gampelaere, V. van (2013). *Wat denkt politie over personen met een psychiatrische stoornis?* Antwerpen: Maklu.
- Hazelhof, T. & T. Verdonschot (2011). *Omgaan met problematisch gedrag. Een handleiding voor de basispolitiezorg (herziene druk)*. Amsterdam: Reed Elsevier.
- Hemert, A.M. van, F. Krens & P. van Nobelen (2009). 'Politieprogramma Parnassia Bavo Groep. Zorgmijders kunnen politie niet mijden'. In: *Epidemiologisch bulletin* 44-3/4, 20-25.
- Her Majesty's Inspectorate of Constabulary (2013). *A criminal use of police cells? The use of police custody as a place of safety for people with mental health needs*. Londen: HMIC.
- Heubrock, D. (2009). *Verhandlungs-Vorschläge 'Suizidale Person'*. Frankfurt am Main: Verlag für Polizeiwissenschaft.
- Jochoms, Th. & M.P.J.M. Putman (2004). *Stakkers of rakkers? Kerntaken van de politie met betrekking tot crisisopvang van mensen in psychosociale en/of psychische nood*. Website voor de Politie.
- Kaasjager, J. (2013). 'Rapportage: "Als ik blij ben, dan word ik manisch"'. In: *Blauw* 9-19/20, 24-29.
- Kaminski, R., C. DiGiovanni & R. Downs (2004). 'The use of force between the police and persons with impaired judgment'. In: *Police Quarterly* 7-3, 311-338.

- Kerssemakers, R., R. van Meerten, E. Noorlander & H. Vervaeke (red.) (2008). *Drugs en alcohol. Gebruik, misbruik en verslaving*. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- Kleijer-Kool, D. (2013). *Multicultureel politiewerk*. Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Klumpen, H. (2012). *Rampzalige stapeling van bezuinigingsmaatregelen*. Deventer: Cluster GGZ/WMO Raad Deventer.
- Koffijberg, J. & J. Guyt (2013). Pilot 'Opvangvoorziening verwarde personen' Den Haag. Businesscase en verslag van de pilotresultaten. Den Haag: Lameris Koffijberg.
- Kruijer, F. (2013). 'Drugs. Doorvechten tot de dood'. In: *Blauw* 9-19/20, 34-37.
- Kruijer, F. (2014). 'GHB in de politiecel'. In: *Blauw* 10-7, 8-11.
- Kuppens, J., E. Bervoets & H. Ferwerda (2010). *Poortwachters van de politie. Meldkamers in dagelijks perspectief*. Arnhem/Den Haag: Bureau Beke/COT.
- Kuppens, J. & H. Ferwerda (2010). *Maatschappelijk opgevangen? Een verkenning van mogelijkheden en randvoorwaarden van een Domushuis in de Steenstraat te Arnhem*. Arnhem: Bureau Beke.
- Mason, C, T. Burke & S. Owen (2014). *Responding to persons with mental illness: can screening checklists aid law enforcement?* Radford (Virginia): Radford University.
- McEwen, B.S. (2007). 'Physiology and neurobiology of stress and adaptation: central role of the brain'. In: *Physiological Reviews* 87-3, 873-904.
- Mein, A., A. Schutte & A. van der Sluis (2004). *De kern van de taak. Kerncompetenties van de politie als criterium voor de afbakening van kerntaken in de praktijk*. Apeldoorn/Zeist: Politie & Wetenschap/Kerckebosch.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2007). *Programma Veilige Publieke Taak*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Nauta, O. & B. van Dijk (2012). *Voorstudie effectevaluatie artikel 2.3 Wet forensische zorg*. Amsterdam: DSP-groep.
- Osté, J. & A. Verhoeff (2008). *Meldpunt Zorg & Overlast: gezamenlijke ondersteuning van kwetsbare buurtbewoners*. Amsterdam: GGD Amsterdam.
- Peen, J. (2009). *Psychische gezondheid en urbanisatie. Een onderzoek naar verschillen tussen stad en platteland en naar verschillen binnen de stad in het voorkomen van psychiatrische stoornissen*. Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Reuland, M., M. Schwarzfeld & L. Draper (2009). *Law enforcement responses to people with mental illnesses: a guide to research-informed policy and practice*. New York: Council of State Governments Justice Center.

- Rijksoverheid (2005). *Actieplan tegen geweld*. Den Haag: Rijksoverheid.
- Rijnders, C.A.Th. & E.M. Kuijper (1995). 'Politiecontacten in de 7x24-uursdienst'. In: *Tijdschrift voor Psychiatrie* 37-5, 369-381.
- Ruiz, J. & C. Miller (2004). 'An exploratory study of Pennsylvania police officers' perceptions of dangerousness and their ability to manage persons with mental illness'. In: *Police Quarterly* 7-3, 359-371.
- Smit, A.S., B.P.R. Gersons, S. van Buschbach, M. den Dekker, J. Mouthaan & M. Olff (2013). *PTSS bij de politie – een beter beeld. 16 jaar politiepoli, 1000 gebruikers*. Apeldoorn/Amsterdam: Politieacademie/Academisch Medisch Centrum.
- Steadman, H.J., M.W. Deane, R. Borum & J.P. Morrissey (2000). 'Comparing outcomes of major models of police responses to mental health emergencies'. In: *Psychiatric Services* 51-5, 645-649.
- Teplin, L.A. (2000). 'Keeping the peace'. In: *National Institute of Justice Journal* 244, 8-15.
- Timmer, J.S. (1999). *Politiewerk in gevaarsituaties. Omgaan met agressie en geweld van burgers in het basispolitiewerk*. Alphen aan den Rijn: Samson.
- Timmer, J.S. (2005). *Politiegeweld. Geweldgebruik van en tegen de politie in Nederland*. Alphen aan den Rijn: Kluwer.
- Veen, E. van der (2013). 'Dodelijk verward'. In: *Blauw* 9-23/24, 12-21.
- Vermaas, P. (1999). 'Drugs en geweld. "Polygebruikers" zijn onvoorspelbaar agressief'. In: *Algemeen Politieblad* 10-5, 11.
- Watson, A.C., P.W. Corrigan & V. Ottati (2004). 'Police officers' attitudes toward and decisions about persons with mental illness'. In: *Psychiatry Services* 55-1, 49-53.
- Watson, A.C., M.S. Morabito, J. Draine & V. Ottati (2008). 'Improving police response to persons with mental illness: a multi-level conceptualization of CIT'. In: *International Journal of Law and Psychiatry* 31-4, 359-368.

Beleidsdocumenten

GGnet en Politie Noord- en Oost-Gelderland (2008). *Convenant GGnet, OM en Politie Noord- en Oost-Gelderland 2008*. Doetinchem: GGnet en Politie Noord- en Oost-Gelderland.

GGZ Nederland (2012). *Convenant Politie*.

Meldpunt Zorg en Overlast (2014). *Meldpunt Zorg en Overlast*. Amsterdam: Meldpunt Zorg en Overlast.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2013). *Voortgangsrapportage programma veilige publieke taak juni 2012–december 2012*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2013). *Wetsvoorstel Verplichte geestelijke gezondheidszorg*. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Ministers van Binnenlandse Zaken en Justitie (1994). *Besluit van 8 april 1994, houdende regels met betrekking tot een nieuwe Ambtsinstructie voor de politie, de Koninklijke marechaussee en de buitengewoon opsporingsambtenaar en de maatregelen waaraan rechtens van hun vrijheid beroofde personen kunnen worden onderworpen*. Den Haag.

National Centre for Policing Excellence (2006). *Guidance on the safer detention and handling of persons in police custody*. Wyboston: National Centre for Policing Excellence.

Politie Amsterdam-Amstelland (2009). *Eerste hulp voor verwarde personen. Informatie voor politiemensen over de crisisketen en de zorg*. Amsterdam: Politie Amsterdam-Amstelland.

Politie Amsterdam-Amstelland (2012). *Crisisketen samenwerking tussen zorg, politie en justitie*. Amsterdam: Politie Amsterdam-Amstelland.

Politie Gelderland-Zuid (2008). *Verantwoord omgaan met afwijkend gedrag*. Nijmegen: Politie Gelderland-Zuid.

Politie Rotterdam-Rijnmond (2011). *Convenant. Overdracht verwarde personen aan Delta Psychiatrisch Centrum*. Rotterdam: Politie Rotterdam-Rijnmond.

Politie Nederland (2012). *Inrichtingsplan Nationale Politie versie 3.0*.

Projectgroep Visie op de politiefunctie, Raad van Hoofdcommissarissen (2005). *Politie in ontwikkeling, visie op de politiefunctie*. Den Haag: Nederlands Politie Instituut.

Rijksoverheid (2005). *Actieplan tegen geweld*. Den Haag: Rijksoverheid.

Tweede Kamerstukken 2007-2008, 5482602, nr. 1 inzake de aansprakelijkheid van politieagenten bij de aanpak van psychisch gestoorde en de bevoegdheid om dwang te gebruiken tegen psychiatrische patiënten.

VtsPN (2009). Visiedocument *Aanpak ernstig verwarde personen*. Odijk: vtsPN.

Internet

www.dichtbij.nl/rotterdam-zuid/regionaal-nieuws/artikel/2384907/rotterdamseagent-mept-autistisch-slachtoffer-video.aspx (Dichterbij, 8 juli 2012).

EenVandaag (20 maart 2012). 'Werken de bezuinigingen in de geestelijke gezondheidszorg?' Via

www.politicusvanhetjaar.eenvandaag.nl/gezondheid/bezuinigingen-in-de-zorg/40024/werken_de_bezuinigingen_op_geestelijke_gezondheidszorg_

www.ggzplussymposium.nl.

www.polizeiwissenschaft.de. PUPP-KA (2009). *Polizeilicher Umgang mit psychisch auffälligen Personen – Kurzanleitung*.

Bijlagen

1 *Analyseschema BVH-mutaties*

- Zaak/registratie (BVH-nummer).
- Maatschappelijke klasse.
- Huiselijk geweld?
- Projectcodes.
- District.
- Wijkteam.
- Begindatum/tijd. (=pleegdatum)
- Wijze kennisname.
- Aantal verdachten.
- Aantal arrestanten.
- Aanleiding incident.
- Inhoud melding/oproep noodhulp.
- Locatie.
- Aard problematiek betrokkene.
- Geslacht.
- Leeftijd. (geschat)
- Is betrokkene bekende van de politie? (ja/nee)
- Is vooraf informatie over betrokkene verzameld? (ja/nee)
- Zo ja, waarin? (systemen/overleg/enzovoort)
- Zo nee, waarom niet?
- Hoe is de situatie ter plaatse?
- Is de noodhulp met een bepaalde handelingsstrategie op betrokkene afgegaan?
- Hoe verliep het eerste contact met betrokkene?
- Wat was de reactie van betrokkene op het contact?
- Wat gaf betrokkene aan bij de agenten?
- Is betrokkene meegenomen naar het bureau? (ja/nee)
- Zo ja, vanwege welke reden?
- Liet betrokkene het toe dat hij/zij werd meegenomen?

- Gedrag van betrokkene tijdens contact met politie?
- Inschakeling SPV'er? (ja/nee)
- Zo nee, waarom niet?
- Afhandeling.

2 Observatieprotocol noodhulp

Datum observatie:

Locatie:

Naam onderzoeker:

Observaties op wijkbureau en tijdens noodhulp

Als de noodhulp te maken krijgt met een verward persoon, kan die persoon naar het wijkbureau worden gebracht en in de ophoudruimte worden gezet in afwachting van een SPV'er. Tijdens het observeren op het wijkbureau wordt bekeken hoe de politie in de praktijk omgaat met verwarde personen. Leg per casus/incident de volgende zaken vast.

1 Voorafgaand aan binnenbrengen

- Tijdstip en dag melding.
- Aard melding (type incident):
 - bron van melding;
 - aanleiding;
 - locatie;
 - rol middelengebruik.
- Bij politie bekende persoon vanwege psychische problematiek? (ja/nee)
- Hoe noemen de agenten deze personen (bijvoorbeeld verwarde personen) en waarom?
- Reactie op melding? (wie gaan erop af en waarom, bijvoorbeeld keuze voor specifieke noodhulpers vanwege bekendheid met persoon of ervaring met problematiek)
- Soort problematiek en visie hierop van politie.

Indien toestemming is verleend om in reactie op een melding met de noodhulp mee te gaan, aandacht voor:³⁶

- Aard voorinformatie vanuit meldkamer, zoals eerdere incidenten
- Vragen naar aanvullende informatie door noodhulpagenten

³⁶ Indien hiervoor geen toestemming is verleend, deze onderwerpen later in een interview bespreken.

- Waar halen zij deze extra informatie vandaan (bv. collega's) en wat voor informatie is dit?
- Wijze van benaderen en interactie met de persoon in kwestie
 - opstelling noodhulp richting persoon, bejegening, behandeling;
 - veiligheid voor agenten, omstanders, persoon in kwestie;
 - gebruik dwangmiddelen en reden(en) daarvoor;
 - gebruik geweld en reden(en) daarvoor.
- Daarbij voor agenten spelende overwegingen (bijvoorbeeld of het een bekende betreft). Hoe wordt de omgang met verwarde personen ervaren door de agenten (met welke visie kijken ze naar verwarde personen)
- Overwegingen van agenten om de persoon al dan niet mee te nemen
- Inschatting van de ernst van de problematiek. (huis-tuin-en-keuken-diagnose)

2 Tussen binnenbrengen en komst SPV'er

- Tijdstip binnenbrengen.
- Soort problematiek en visie hierop van politie. (kijken of dit veranderd is in vergelijking met eerste fase en zo ja, waardoor)
- Overweging om SPV'er in te schakelen en redenen om dit al dan niet te doen.
- Wijze waarop wordt omgegaan met persoon in kwestie:
 - type ophoudruimte/cel;
 - fouillering;
 - bejegening;
 - verbale en fysieke bejegening;
 - herkennen van eventueel middelengebruik.

3 Na komst SPV'er

- Hoe lang duurt het voordat SPV'er ter plaatse is?
- Communicatie tussen politie en SPV'er:
 - overdracht;
 - briefing bij binnenkomst.
- Visie SPV'er op de persoon in kwestie en omgang met psychisch gestoorde(n).

- Overwegingen SPV'er bij het benaderen van psychisch gestoorde(n):
 - Rol van eventuele kennis vooraf over betreffende persoon.
 - Vooraf raadplegen bestanden/dossiers.
 - Relatie tussen kennis en door SPV'er gevraagde rol politie. (alert blijven, of begeleiden SPV'er bij contact met persoon in kwestie)
- Vervolgacties. (bijvoorbeeld inschakelen psychiater)
- Beoordeling proces en samenwerking ketenpartners:
 - Duidelijkheid over te volgen proces. (bijvoorbeeld welke SPV'er gebeld moet worden)
 - Informatieoverdracht van politie naar SPV'er.
 - Tevredenheid politie rondom melding.
 - Tevredenheid SPV'er rondom melding.

3 Observatieprotocol V&A

- Hoe lang duurt het voordat SPV'er ter plaatse is?
- Communicatie tussen politie en SPV'er:
 - overdracht;
 - briefing bij binnenkomst.
- Visie SPV'er op de persoon in kwestie en omgang met psychisch gestoorde(n)
- Overwegingen SPV'er bij het benaderen van psychisch gestoorde(n)
 - Rol van eventuele kennis vooraf over betreffende persoon
 - Vooraf raadplegen bestanden/dossiers
 - Relatie tussen kennis en door SPV'er gevraagde rol politie (alert blijven, of begeleiden SPV'er bij contact met persoon in kwestie)
- Vervolgacties (bijvoorbeeld inschakelen psychiater). Waarom welke actie?
- Beoordeling proces en samenwerking ketenpartners:
 - Duidelijkheid over te volgen proces (bijvoorbeeld welke SPV'er gebeld moet worden).
 - Informatieoverdracht van politie naar SPV'er.
 - Tevredenheid politie rondom melding.
 - Tevredenheid SPV'er rondom melding.
 - Beoordeling SPV optreden van de politie in licht van verdere traject (denk aan geweldgebruik, bejegening).
 - Beoordeling SPV deskundigheid van de politie in omgang met doelgroep.
 - Verbeterpunten.

4 Geïnterviewden

De volgende personen hebben meegewerkt aan een interview:

De heer Aarsen	GGD Amsterdam
De heer Arends	GGD Amsterdam
Mevrouw Baars	GGD Amsterdam
De heer Brugman	Politie-eenheid Amsterdam
Mevrouw Van Dijk	GGD Amsterdam
De heer Van Gelderen	Politie-eenheid Amsterdam
De heer Miedema	GGD Amsterdam
Mevrouw Mooij	Politie-eenheid Amsterdam
De heer Rijke	GGD Amsterdam
De heer Schoone	Mentrum Amsterdam
Mevrouw Sizoo	GGD Amsterdam
Mevrouw Spring in het Veld	GGD Amsterdam
De heer Stolk	Politie-eenheid Amsterdam
De heer Tuinebreijer	GGD Amsterdam
De heer Wensink	Politie-eenheid Oost-Nederland

Daarnaast hebben tientallen politiefunctionarissen in de noodhulp meegewerkt aan het onderzoek door een kort interview te geven of door de onderzoekers mee te nemen tijdens de noodhulpdiensten. Vanwege de wens tot het niet-opnemen van de namen van enkelen is besloten deze politiefunctionarissen niet met naam te vermelden.

5 Topiclijst interviews

- Rol organisatie met betrekking tot de omgang met verwarde personen.
- Convenant tussen GGZ en politie (aanleiding, inhoud, doel, waarde).
- Aard en omvang van verwarde personen in Amsterdam en contactmomenten met politie.
- Omgang van de politie met verwarde personen (kennis, ervaring, opleiding, casus).
- Procedure omtrent verwarde personen in de praktijk (veiligheid).
- Samenwerking (contact, informatie-uitwisseling, wederzijds begrip).
- Overlegvormen.
- Missende partners in convenant.
- Succesfactoren.
- Verbeterpunten.
- Tips voor de omgang met verwarde personen.
- Succesvolle aanpak in andere eenheden/regio's.

6 Uitwerking analyse geobserveerde casussen

Tabel B6.1: Geobserveerde casussen

Casus	Gemelde houding	Houding bij aantreffen	Middelen?	Medicijnen?	Reactie politie
1	depressief (suïcidaal)	depressief (suïcidaal)	nee	onbekend	onduidelijk
2	agressief	agressief	ja	onbekend	geruststellend en discussievermijdend
3	observatie ter plekke	overlastgevend	ja	onbekend	prikkelend (zorgen voor pijnprikkel)
4	observatie ter plekke	meewerkend	nee	onbekend	omzichtig
5	observatie ter plekke	overlastgevend	ja	onbekend	geruststellend en discussievermijdend
6	overlastgevend	meewerkend	ja	onbekend	politie zoekt grond voor meenemen
7	agressief	agressief	ja	onbekend	onduidelijk
8	overstuur (suïcidaal)	overstuur (suïcidaal)	nee	niet ingenomen	omzichtig
9	overlastgevend	nukkig, in zichzelf pratend	ja	onbekend	politie zoekt grond voor meenemen
10	agressief	meewerkend	ja	onbekend	prikkelend (agressief)
11	agressief	agressief	ja	nee	prikkelend (agressief en alert)
12	depressief (suïcidaal)	agressief	nee	ja	kordaat
13	agressief	agressief/ onberekenbaar	nee	onbekend	prikkelend (agressief en alert)
14	agressief	agressief	ja	onbekend	prikkelend (erbovenop, alert)
15	overstuur (suïcidaal)	meewerkend	nee	onbekend	geruststellend en discussievermijdend
16	agressief	agressief	ja	ja	prikkelend (erbovenop, alert)
17	verward (dementerend)	verward (dementerend)	nee	onbekend	rustig en vriendelijk
18	agressief	meewerkend	onduidelijk	onbekend	geruststellend en discussievermijdend
19	onder invloed	meewerkend	ja	onbekend	geruststellend en discussievermijdend
20	onder invloed	meewerkend	ja	onbekend	geruststellend en discussievermijdend

Leden Redactieraad Programma Politie & Wetenschap

Voorzitter prof. dr. H.G. van de Bunt
Hoogleraar Criminologie
Erasmus Universiteit Rotterdam

Leden mr. drs. C. Bangma
Politieacademie, Hoofd School voor Hogere Politiekunde

mr. W.M. de Jongste
Projectbegeleider Wetenschappelijk Onderzoek- en
Documentatiecentrum
Ministerie van Veiligheid en Justitie

prof. dr. P. van Reenen
Van Reenen-Russel Consultancy b.v.
Studie- en Informatiecentrum Mensenrechten (SIM)
Universiteit Utrecht

mr. F. Smilda
Kwartiermaker Divisie Informatie, Politie Noord Nederland

Secretariaat Programmabureau Politie & Wetenschap
Politieacademie
Arnhemseweg 348
7334 AC Apeldoorn

Postbus 834
7301 BB Apeldoorn
www.politienwetenschap.nl

Uitgaven in de reeks Politiekunde

1. **Criminaliteit in de virtuele ruimte**
P. van Amersfoort, L. Smit & M. Rietveld, DSP-groep, Amsterdam/TNO-FEL, Den Haag, 2002
2. **Cameratoezicht. Goed bekeken?**
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2002
3. **De 10 stappen van Publiek-Private Samenwerking (PPS)**
J.C. Wever, A.A. van Pel & L. Smit, DSP-groep, Amsterdam/TNO-FEL, Den Haag, 2002
4. **De opbrengst van projecten. Een verkennend onderzoek naar de bijdrage van projecten aan diefstalbestrijding**
C.J.E. In 't Velt, e.a., NPA-Onderzoeksgroep, LSOP, Apeldoorn, 2003
5. **Cameratoezicht. De menselijke factor**
A. Weitenberg, E. Jansen, I. van Leiden, J. Kerstholt & H.B. Ferwerda, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/TNO, Soesterberg, 2003
6. **Jeugdgroepen in beeld. Stappenplan en randvoorwaarden voor de shortlist-methodiek**
H.B. Ferwerda & A. Kloosterman, Advies- en Onderzoeksgroep Beke & Politieregio Gelderland-Midden, Arnhem, 2004 (vierde druk 2006)
7. **Hooligans in beeld. Van informatie naar aanpak**
H.B. Ferwerda & O. Adang, Advies- en Onderzoeksgroep Beke, Arnhem/Onderzoeksgroep Politieacademie Apeldoorn, 2005
8. **Richtlijnen auditieve confrontatie**
J.H. Kerstholt, A.G. van Amelsfoort, E.J.M. Jansen & A.P.A. Broeders, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg/Politieacademie, Apeldoorn/NFI, Den Haag, 2005
9. **Niet verschenen**
10. **De opsporingsfunctie binnen de gebiedsgebonden politiezorg**
O. Zoomer, IPIT, Instituut voor maatschappelijke veiligheidsvraagstukken, Universiteit Twente, 2006
11. **Inzoomen en uitzoomen op Zaandam**
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem 2006
12. **Aansprakelijkheidsmanagement politie. Beschrijving, analyse en handreiking**
E.R. Muller, J.E.M. Polak, C.J.J.M. Stoker m.m.v. M.L. Diepenhorst & S.H.E. Janssen, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag/Faculteit der Rechtsgeleerdheid Universiteit Leiden, 2006

13. **Cold cases – een hot issue**
I. van Leiden & H.B. Ferwerda, Advies- en onderzoeksgroep Beke, Arnhem, 2006
14. **Adrenaline en reflectie. Hoe leren politiemensen op de werkplek?**
A. Beerepoot & G. Walraven e.a., DSP-groep BV, Amsterdam/Walraven onderzoek en advies, 2007
15. **Tussen aangifte en zaak. Een referentiekader voor het aangifteproces**
W. Landman, L.A.J. Schoenmakers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, adviseurs en managers, Amersfoort, 2007
16. **Baat bij de politie. Een onderzoek naar de opbrengsten voor burgers van het optreden van de politie**
M. Goderie & B. Tierolf, m.m.v. H. Boutellier & F. Dekker, Verwey-Jonker Instituut, Utrecht, 2008
17. **Hoeveel wordt het vandaag? Een studie naar de kans op voetbalgeweld en het veiligheidsbeleid bij voetbalwedstrijden**
E.J. van der Torre, R.F.J. Spaaij & E.D. Cachet, COT, Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2008
18. **Overbelast? De administratieve belasting van politiemensen bij de afhandeling van jeugdzaken**
G. Brummelkamp & M. Linssen, EIM, Zoetermeer, 2008
19. **Geografische daderprofilering. Een inventarisatie van randvoorwaarden en succesfactoren**
G. te Brake & A. Eikelboom, TNO Defensie en Veiligheid, Soesterberg, 2008
20. **Solosurveillance. Kosten en baten**
S.H. Esselink, J. Broekhuizen & F.M.H.M. Driessen, Bureau Driessen, 2009
21. **Onderzoek naar de mogelijke meerwaarde van AWARE voor de politie. Ervaringen met een nieuwe aanpak van belaging door ex-partners**
M.Y. Bruinsma, J. van Haaf, R. Römken & L. Balogh, IVA Beleidsonderzoek en Advies, i.s.m. INTERVICT/Universiteit van Tilburg, 2008
22. **Gebiedsscan criminaliteit en overlast. Een methodiekb beschrijving**
B. Beke, E. Klein Hofmeijer & P. Versteegh, Bureau Beke, Arnhem, 2008
23. **Informatiemanagement binnen de politie. Van praktisch tot normatief kader**
V. Bekkers, M. Thaens, G. van Straten & P. Siep; m.m.v. A. Dijkshoorn, Center for Public Innovation, Erasmus Universiteit Rotterdam, 2009
24. **Nodale praktijken. Empirisch onderzoek naar het nodale politieconcept**
H.B. Ferwerda, E.J. van der Torre & V. van Bolhuis, Bureau Beke, Arnhem/COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009

25. **Rellen om te rellen. Een studie naar grootschalige openbare-ordeverstoringen en notoire ordeverstoorers**
I. van Leiden, N. Arts & H.B. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2009
- 26a. **Verbinden van politie- en veiligheidszorg. Politie en partners over signaleren & adviseren**
W. Landman, P. van Beers & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2009
- 26b. **Politiepolitiek. Een empirisch onderzoek naar politieke signalering & advisering**
E.J.A. Bervoets, E.J. van der Torre & J. Dobbelaar m.m.v. N. Koeman, COT Instituut voor Veiligheids- en Crisismanagement, Den Haag, 2009
27. **De politie aan zet: de aanpak van veelplegers in Deventer**
I. Bakker & M. Krommendijk, IPIT, Enschede, 2009
28. **Boven de pet? Een onderzoek naar grootschalige ordehandhaving in Nederland**
O.M.J. Adang (redactie), S.E. Bierman, K. Jagernath-Vermeulen, A. Melsen, M.C.J. Nogarede & W.A.J. van Oorschot, Politieacademie, Apeldoorn, 2009
29. **Rellen in Ondiep. Ontstaan en afhandeling van grootschalige ordeverstoring in een Utrechtse achterstandswijk**
G.J.M. van den Brink, M.Y. Bruinsma (redactie), L.J. de Graaf, M.J. van Hulst, M.P.C.M. Jochoms, M. van de Klomp, S.R.F. Mali, H. Quint, M. Siesling, G.H. Vogel, Politieacademie, Apeldoorn, 2010
30. **Burgerparticipatie in de opsporing. Een onderzoek naar aard, werkwijzen en opbrengsten**
A. Cornelissens & H. Ferwerda (redactie), met medewerking van I. van Leiden, N. Arts & T. van Ham, Bureau Beke, Arnhem, 2010
31. **Poortwachters van de politie. Meldkamers in dagelijks perspectief**
J. Kuppens, E.J.A. Bervoets & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem & COT, Den Haag, 2010
32. **Het integriteitsbeleid van de Nederlandse politie: wat er is en wat ertoe doet**
M.H.M. van Tankeren, Onderzoeksgroep Integriteit van Bestuur, Vrije Universiteit Amsterdam, 2010
33. **Civiele politie op vredesmissie. Uitzendervaringen van Nederlandse politiefunctionarissen**
H. Sollie, Universiteit Twente, Enschede, 2010
34. **Ten strijde tegen overlast. Jongerenoverlast op straat: is de Engelse aanpak geschikt voor Nederland?**
M.L. Koemans, Universiteit Leiden, 2010

35. **Het districtelijk opsporingsproces; de black box geopend**
R.M. Kouwenhoven, R.J. Morée & P. van Beers, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2010
36. **Balanceren tussen alert maken en onrust voorkomen. Publiekscommunicatie over seriële schokkende incidenten (casestudy Lelystad)**
A.J.E. van Hoek, m.m.v. P.F. van Soomeren, M.D. Abraham & J. de Kleuver, DSP-groep, Amsterdam, 2011
37. **Sturing van blauw. Een onderzoek naar operationele sturing in de basispolitiezorg**
W. Landman, m.m.v. M. Malipaard, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2011
38. **Onder het oppervlak. Een onderzoek naar ontwikkelingen en (a)select optreden rond preventief fouilleren**
J. Kuppens, B. Bremmers, E. van den Brink, K. Ammerlaan & H.B. Ferwerda, m.m.v. E.J. van der Torre, Bureau Beke, Arnhem/COT, Den Haag, 2011
39. **Naar eigen inzicht? Een onderzoek naar beoordelingsruimte van en grenzen aan de identiteitscontrole**
J. Kuppens, B. Bremmers, K. Ammerlaan & E. van den Brink, Bureau Beke, Arnhem/COT, Den Haag, 2011
40. **Toezicht op zedendelinquenten door de politie in samenwerking met de reclassering**
H.G. van de Bunt, N.L. Holvast & J. Plaisier, Erasmus Universiteit, Rotterdam/Impact R&D, Amsterdam, 2012
41. **Daders over cameratoezicht**
H.G.A. van Schijndel, A. Schreijenberg, G.H.J. Homburg & S. Dekkers, Regioplan Beleidsonderzoek, Amsterdam, 2012
42. **Aanspreken op straat. Het werk van de straatcoach in al zijn verschijningsvormen**
L. Loef, K. Schaafsma & N. Hilhorst, DSP-groep, Amsterdam, 2012
43. **De organisatie van de opsporing van cybercrime door de Nederlandse politie**
N. Struiksma, C.N.J. de Vey Mestdagh & H.B. Winter, Pro Facto, Groningen/Kees de Vey Mestdagh, Groningen, 2012
44. **Politie in de netwerksamenleving. De opbrengst van de politieke netwerkfunctie voor de kerntaken opsporing en handhaving openbare orde en de sturing hierop in de gebiedsgebonden politiezorg**
I. Helsloot, J. Groenendaal & E.C. Warners, Crisislab, Renswoude, 2012
45. **Tegenspraak in de opsporing. Verslag van een onderzoek**
R. Salet & J.B. Terpstra, Radboud Universiteit Nijmegen, 2012

46. **Tunnelvisie op tunnelvisie? Een verkennend en experimenteel onderzoek naar de besluitvorming door VKL-teams met betrekking tot het onderkennen van tunnelvisie en andere procesaspecten**
I. Helsloot, J. Groenendaal & B. van 't Padje, Crisislab, Renswoude, 2012
47. **M.-waarde. Een onderzoek naar de bijdrage van Meld Misdaad Anoniem aan de politionele opsporing**
M.C. van Kuik, S. Boes, N. Kop, M. den Hengst-Bruggeling, T. van Ham & H. Ferwerda, Politieacademie, Apeldoorn/Bureau Beke, Arnhem, 2012
48. **Seriebrandstichters. Een verkennend onderzoek naar daderkenmerken en delictpatronen**
Y. Schoenmakers, A. van Wijk & T. van Ham, Bureau Beke, Arnhem, 2012
49. **Van wie is de straat? Methodiek en lessen voor de politie om ongrijpbare veiligheidsfenomenen grijpbaar te maken – op basis van vijf praktijkcasus**
H. Ferwerda, T. van Ham, B. Bremmers, K. Tijhof & M. Grotens, Bureau Beke, Arnhem, 2013
50. **Recherchesamenwerking in de Euregio Maas-Rijn. Knooppunten, knelpunten en kansen**
H. Nelen, M. Peters & M. Vanderhallen, Politieacademie, Apeldoorn/ Universiteit Maastricht, 2013
51. **De operationele politiebrieffing onderzocht. Een onderzoek naar de effectiviteit van de operationele politiebrieffing**
A. Scholtens, J. Groenendaal & I. Helsloot, Crisislab, Renswoude 2013
52. **Sociale media: factor van invloed op onrustsituaties?**
R.H. Johannink, I. Gorissen & N.K. van As, Politieacademie Apeldoorn/ VDMMP, Houten, 2013
53. **De terugkeer van zedendelinquenten in de wijk**
C.E. Huls & J.G. Brouwer, Politieacademie, Apeldoorn/Rijksuniversiteit Groningen/Centrum voor Openbare Orde en Veiligheid, Groningen, 2013
54. **Van meld- naar aantoonplicht. Een onderzoek naar een systeem van digitale surveillance**
C. Veen & J.G. Brouwer, Politieacademie, Apeldoorn/Rijksuniversiteit Groningen, 2013
55. **Heterdaadkracht in twee Haagse pilotgebieden**
B. van Dijk, J.B. Terpstra & P. Hulshof, Politieacademie, Apeldoorn/DSP-groep, Amsterdam, 2013

56. **Inzet op Maat. Onderzoek naar kenmerken en mogelijkheden van duurzame inzetbaarheid van oudere medewerkers**
H. de Blouw, I.R. Kolkhuis Tanke & C.C. Sprenger, Politieacademie, Apeldoorn, 2013
57. **Interventies in de opsporing. Impulsen in kwaliteit en effectiviteit van het opsporingsproces**
R.M. Kouwenhoven, R.J. Morée & P. van Beers, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2013
58. **De plaats delict in beeld. Fotografie in de dagelijkse en gesimuleerde praktijk**
G. Vanderveen & J. Roosma, Instituut voor Strafrecht & Criminologie, Universiteit Leiden, 2013
59. **Jeugdgroepen van toen. Een casusonderzoek naar de leden van drie criminele jeugdgroepen uit het einde van de vorige eeuw**
H. Ferwerda, B. Beke & E. Bervoets, Bureau Beke, Arnhem/Beke Advies, Arnhem/LokaleZaken, Rotterdam, 2013
60. **Tussen hei en hoofdbureau. Leiderschapsontwikkeling bij de politie**
W. Landman, M. Brussen & F. van der Laan, Twynstra Gudde, Amersfoort, 2013
61. **Gemeentelijk blauw. Het dagelijks werk van gemeentelijke handhavers in beeld**
E. Bervoets, J. Bik & M. de Groot, LokaleZaken, Rotterdam, 2013
62. **Excessief geweld op en om de voetbalvelden. Praktijkonderzoek naar omvang, ernst en aanpak van 'voetbalgeweld'**
P. Duijvestijn, B. van Dijk, P. van Egmond, M. de Groot, D. van Sommeren & A. Verwest, DSP-groep, Amsterdam, 2013
63. **Beeld van gezag bij de politie. Maatschappelijke verbeelding en de impact van gezagsbeelden op burgers**
H. de Mare, B. Mali, M. Bleecke & G. van den Brink, m.m.v. Motivaction, Tilburg University, Stichting IVMV, Leiden, 2014
64. **Informatiegestuurde dienders. Informatiesturing tussen theorie en praktijk**
A. van Sluis, P. Siep, V. Bekkers, m.m.v. M. Thaens & G. Straten, Center for Public Innovation, Erasmus Universiteit, Rotterdam, 2014
65. **Hard op weg. Onderzoek aanpak verkeersveelplegers**
B. Bieleman, M. Boendermaker, R. Mennes & J. Snippe, INTRAVAL, Groningen/Rotterdam, 2014
66. **Tussen hulp en hype. De inzet van opsporingsberichtgeving in ontvoeringszaken**
Y.M.M. Schoenmakers, J.V.O.R. Doekhie & J.C. Knotter, Yvette Schoenmakers Onderzoek en advies, Weesp, 2014

67. **Nachtdienst bij de politie en verkeersveiligheid. Onderzoek naar ervaringen van politieagenten met verkeersonveiligheid in woon-werkverkeer na de nachtdienst**
P. Boekhoorn, BBSO, Nijmegen, 2014
68. **Buit van woninginbraak. Onderzoek onder inbrekers en helers**
J. Snippe, M. Sijstra, R. Mennes & B. Bieleman, INTRAVAL, Groningen/Rotterdam, 2014
69. **Privaat blauw. Portiers, evenementbeveiligers en voetbalstewards op risicovolle locaties en tijdens risicovolle momenten**
E. Bervoets & S. Eijgenraam, LokaleZaken, Rotterdam, 2014
70. **Met grof geschut. Reconstructie van een moordonderzoek binnen de criminele woonwagenwereld**
I. van Leiden, B. Bremmers & H. Ferwerda, Bureau Beke, Arnhem, 2014

